

راتلونكى

اسلامى نظام به خنكه وي!

مشر به ئى خوك وي!

خنكه به غوره كېزي!

حكمتيار

Ketabton.com

راتلونکی

اسلامي نظام به څنگه وي؟

مشر به ئې څوک وي؟

څنگه به غوره کېږي؟

حکمتیار

## فهرست

صفحه

عنوان

۱	-----	سریزه
۱۱	-----	اسلامی خلیفه به څنگه؟ او د چاله لوري غوره کېږي؟
۱۲	-----	لومړی بنسټ:
۱۳	-----	دوهم بنسټ:
۱۵	-----	درېیم بنسټ:
۱۹	-----	اهل الحل و العقد
۲۵	-----	آیا د مشر لپاره موده ټاکل جائز دي؟
۲۹	-----	د مشر لپاره القاب
۳۰	-----	د مشر مواصفات
۳۷	-----	اسلامی شوری
۴۰	-----	آیا امیر یا خلیفه د شوری د پرېکړو په مراعات مکلف دی؟
۵۵	-----	آیا قرآن کافي او بشپړ نه دی؟
۷۷	-----	آیا د امیر تر څنگ د صدراعظم ټاکل صحیح دي؟
۸۵	-----	مورې څنگه نظام غواړو؟
۹۳	-----	اسلامی نظام که غربی جمهوریت؟

- ۱۰۱ ----- ناسم تعبير د غلطي ادعاء بنسټ
- ۱۰۶ ----- د اسلامي خليفه او امير اطاعت
- ۱۰۸ ----- په يوه وخت کي له دوو خلفاوو سره بيعت
- ۱۱۳ ----- د خليفه او امير عزلول
- ۱۱۹ ----- متغلب څوک دی؟
- ۱۲۴ ----- د مسلمانانو وژل په کومو حالتونو کي روا دي؟
- ۱۲۶ ----- دا پوښتنه چي پرون رباني متغلب وو؟
- ۱۲۹ ----- په قرآن کي د مشر او قائد مواصفات
- ۱۳۰ ----- ۱. امانت
- ۱۳۲ ----- ۲. کفائت
- ۱۳۵ ----- ۳. علم
- ۱۳۷ ----- ۴. قائد بايد د ولس لپاره قدوه او بېلگه وي
- ۱۳۹ ----- ۵. يوازي له الله تعالى د اجر او بدلې طمعه
- ۱۴۶ ----- ۶. توکل
- ۱۴۹ ----- ۷. شجاعت
- ۱۵۲ ----- ۸. د الله تعالى په لار کي د اذيتونو گالل
- ۱۵۴ ----- ۹. د خلکو د هدايت تلوسه او د ملگرو په اړه زړه سوي:
- ۱۵۶ ----- ۱۰. حساس ضمير
- ۱۵۹ ----- ۱۱. فصاحت
- ۱۶۳ ----- تتمه

بسم الله الرحمن الرحيم

## سريزه

د اسلامي نظام په اړه خو ابتدايي پوښتني چي له هر مسلمان او غير مسلمان سره شته؛ دا دي:

مشر به ئې څوك وي؟ مواصفات به ئې څه وي؟ د چا له لوري او د څومره مودې لپاره به غوره كېږي؟ صلاحيتونه ئې كوم، مسئوليتونه ئې كوم او امتيازات ئې كوم دي؟

د عزل موجبات ئې كوم دي؟ د عزلولو صلاحيت ئې چا ته سپارل شوی؟ كه خلك هغه د مشرۍ وړ ونه مومي او عزلول ئې وغواړي څنگه به ئې عزلوي، څوك به ئې د عزلولو پرېكړه كوي؟

آيا په دې نظام كې شوري شته كه نه؟ شوري به څنگه جوړېږي؟ غړي به ئې د چا له لوري غوره كېږي؟ دا شوري د ولس استازيتوب كوي كه غړي ئې د مشر مشاورين دي چي په خپله خوښه ئې غوره كوي؟ آيا د شوري پرېكړي ملزمي دي او مشر د هغوی په وړاندي مكلف دی او مخالفت ئې نشي كولی؟ كه ئې پرېكړي غير ملزمي دي او د مشر توافق او

خوښي ته پرېښودل شوې؟

آيا په اسلامي نظام كې انتخابات شته؟ آيا انتخابات د بيعت بدلي گڼلي شو؟ آيا مشر د عام بيعت له لاري ټاكل كېږي كه هغه د خواصو له لوري او له نورو لارو غوره كېږي او عام ولس له هغه سره په بيعت كولو مكلف دى؟

آيا د زور او ځواك په كارولو سره قدرت ترلاسه كول جائز دي؟ آيا په زور قدرت ته رسېدلى واكمن شرعي امير گڼلى شو؟ آيا د ده اطاعت واجب دى او مخالفت ئې ناروا؟

دا پوښتنې بايد ځواب شي، ټول هغه خلك بايد دې پوښتنو ته واحد ځواب ولري چي په افغانستان كې د يوه واقعي اسلامي نظام قائلول ئې د ژوند او جهاد ستره موخه او هدف دى. دغو پوښتنو ته د ځواب په موخه د حزب اسلامي له لوري د اسلامي دولت اساسي قانون خپور شو او په هغه كې دغو پوښتنو ته په ايجاز او اختصار سره ځواب وويل شو، د اساسي قانون ترڅنگ د (كوم اساسي قانون د منلو وړ دى؛ د طالبانو كه د اوسني حكومت؟) په نامه يوه وړه رساله هم خپره شوه؛ د دې لپاره چي د دغو قوانينو هغو برخو ته د افغان خداى پال ولس توجه معطوف كړو چي هم له اسلام سره مفايرت لري او هم د روان بحران د ختمولو په ځاى مزيد ستونزي راولاړوي. انتظار دا وو چي طالبان او د كابل چارواكي به عكس العمل ښيي او د دې رسالې مضبوطو او پر قرآن او سنت ولاړو دلايلو ته به د ځواب موندلو هڅه كوي، د كابل چارواكو او د دوى بهرنيو حاميانو خو وويل چي له مخالفينو سره په دې شرط خبري كېدى شي چي د دولت

اساسي قانون ومني، وسله تسليم کړي او له جگړي لاس واخلي او د طالبانو له لوري نږدې يو کال وروسته يوه رساله خپره شوه چې د ښاغلي ليکوال مستعار نوم ئې محمدايوب همدرد دئ، ويل کېږي چې د طالبانو د اساسي قانون مسوده هم د ده له لوري ليکل شوې، نو ځکه له هغه نه د دفاع لپاره ئې د دې رسالې د ليکلو زحمت هم قبول کړی. ما په شوق سره پرانيسته، په دې موخه چې وگورم طالبان د خپل اساسي قانون له هغو برخو څنگه دفاع کوي چې نيوکي پرې کېږي او د قرآن او سنت خلاف گڼل کېږي. که څه هم ځينو خلکو ته په دې موضوع بحث له وخته مخکې برېښي او ځيني ئې د اختلاف باعث گڼي خو حقيقت دا دئ چې دا بحث د اوس مهال تر ټولو ضروري او مهم بحث دئ، ترڅو چې د هېواد د راتلونکي اسلامي نظام د څرنگوالي په اړه د ټولو مؤثرو اړخونو او لږ تر لږه د مجاهدينو توافق نه وي راغلی نه يووالي او وحدت راتلی شي او نه د احتمالي نښتو او منازعاتو مخه نيول کېدی شي. په داسې حال کې چې د کابل د امريکايي حکومت چارواکي او د دوی بهرني حاميان وايي چې د دولت له مخالفينو سره په هغه صورت کې خبرې کېدی شي چې اساسي قانون ومني او طالبان هم له خلکو غواړي چې د دوی اساسي قانون ومني او د دوی مشر د شرعي او دائم العمر امير په توگه قبول کړي؛ څنگه کولی شو پر دې موضوع بحث غير ضروري وگڼو او پر دغو اساسي مسائلو سترگي پټې کړو او ترې تېر شو؟! دا ډېر مناسب او د وخت له غوښتنو سره مطابق کار وو چې د حزب اسلامي له لوري د اسلامي دولت اساسي قانون ولس ته وړاندي شو، افغان ولس ته په عامه توگه او مجاهدينو ته په خاصه توگه ضروري دي

چي په دې اړه واضح موقف غوره کړي، دا حُکمه چي نه يوازي د روان جنگ پایلي په دې موضوع پوري تړلې دي بلکه د دوی او د هېواد راتلونکې او برخليک ورپوري تړلی دی. د همدې لپاره د اسلامي دولت د اساسي قانون او د طالبانو او اوسني حکومت د قوانينو تر منځ د مقاييسې په توگه هغه رساله خپره شوه، په کار وه چي موافق او مخالف لوري پر دې موضوع داسي ژوري څېړني کړې وي چي په ترڅ کي ئې د يوه واقعي، جامع او پر قرآن او سنت مبتني اساسي قانون رامنځته کېدو او پر هغه د ټولو مخلصو اسلام غوښتونکو لوريو د توافق لپاره لار آواره شي.

که څه هم ښاغلي محمد ايوب همدرد په خپلي رسالې کي يوازي دا هڅه کړې چي د امارت اسلامي پر اساسي قانون هغو اعتراضونو ته ځواب ووايي چي د حزب اسلامي له لوري خپرې شوې رسالې کي ورته گوته نيول شوې، خو موږ ئې د دې هڅي قدر کوو؛ له نورو درنو ليکوالانو، علماوو او د نظر له خاوندانو نه دا هيله کوو چي دې لوري ته پام واړوي او د غير ضروري بحثونو پر ځای دا موضوع وڅېړي؛ خو نه د اختلاف راوړلو او تشديد لپاره، نه د روند تعصب په حکم او نه د کينې او رخې په وجه، بلکي د ډاډمن وحدت په طمعه، د ټولو هغو جگړو او نښتو د مخنيوي په هيله چي پر دغي اساسي مسئلې د اختلاف په سبب راوړلاري شوې او راوړېږي.

د همدرد صاحب په رسالې کي څو د پام او بحث وړ خبري مومو چي ليکوال پرې ترکيز کړی:

- امير د اهل حل و عقد له لوري ټاکل کېږي نه د عام ولس په خوښه.



- د امارت لپاره موده ټاکل جائز نه دي!!
  - امير د شوری په وړاندي دا مکلفیت نه لري چي د اکثریت رأيي ته به درناوی کوي او هغه به وروستی پرېکړه گڼي بلکي د شوری د غړو آراء به اوري او پرېکړه به دی په خپله کوي!!
  - د امير ترڅنگ صدراعظم درلودل نه يوازي جائز دي بلکي د خلافت عامه په دور کي دا کار شوی او ځينو خلفاوو دا کار کړی!!
  - د قرآن الفاظ محدود دي او قضایا به حده ډېر، نو ځکه مجبورېږو چي د نويو نويو قضایاوو په اړه نوې نوې پرېکړي وکړو!!
  - د نظام د څرنګوالي په اړه پرېکړه او خاص نوم ورته غوره کول؛ مسلمانانو ته پرېښودل شوي چي د خپلو شرایطو مطابق به په دې اړه مناسب تصميم نيسي!!
- ليکوال د خپلي رسالې په سريزه کي ليکلي چي له يوې مودې ئې غوښتل د اسلامي نظام د څرنګوالي او په دې پوري اړوند پورتنیو مسایلو څه وليکي، دا ځکه چي مخکنيو علماوو او محققينو په دې اړه تفصيلي بحث نه دی کړی، خو ناڅاپي د حکمتيار صاحب هغه وړه رساله په لاس راغله چي عنوان ئې دا دی: کوم اساسي قانون د منلو وړ دی؛ د طالبانو که د کابل د اوسني حکومت؟، د دې رسالې په لوستلو سره ئې پرېکړه کړې چي همدا اوس په دې اړه خپل مخکني تصميم عملي کړي او څه وليکي. له دې نه معلومېږي چي دا ليکنه ئې د اسلامي امارت په امر او دستور نه ده ليکلې، حال دا چي د رسالې له عنوانه هر لوستونکی دا انتباه اخلي چي دا کار ئې د اسلامي امارت په امر کړی. دا ځکه چي محترم ليکوال د خپلي رسالې لپاره

دا نوم غوره کړی:

د افغانستان اسلامي امارت په دستور:

د حکمتیار د نیوکو

علمي څېړنه

د دې عنوان په لیدو سره هر لوستونکی دا گمان کوي چې ښایي لیکوال به دا رساله د افغانستان د اسلامي امارت په دستور (امر) لیکلې وي؟! خو کله چې رساله ولولي نو پوهېږي چې خبره داسې نه ده بلکې هغه د افغانستان اسلامي امارت پر دستور (قانون) د حکمتیار نیوکي څېړلې دي؟! (په دستور) یوه معنی لري او (پر دستور) بله معنی لري، لیکوال غوښتي چې د خپلي رسالې لپاره داسې نوم غوره کړي چې وښيي د اسلامي امارت پر اساسي قانون ئې د حکمتیار نیوکي په علمي توگه څېړلې دي خو اشتباهاً ئې داسې الفاظ غوره کړي چې دا معنی نه افاده کوي. همداراز هغه په عنوان کې له دستور نه وروسته دا (: علامه راوړې؟ دا علامه په هغه حای کې کارول کېږي چې د مخکنی مطلب شرحه ورپسې وي! نه پوهېږو چې دلته ئې له راوړو نه د لیکوال مقصد څه دی!!

که څه هم داسې ټکیو ته گوته نیول ضروري نه وو خو د دې لپاره مو اشاره ورته وکړه چې لوستونکي متوجه کړو چې که د یوې رسالې په عنوان کې دومره ستونزي وي نو په متن کې به ئې څومره وي؟!!

حقیقت دا دی چې ځیني خلک هم د خپل مطلب په افادې او بیانولو کې ستونزي لري او هم د بل د وینا په مطلب پوهېدو کې، نه د خپل زړه خبره په داسې الفاظو کولی شي چې بل پرې سم او ژر پوه کړي او نه د بل

خبره سم تعبیرولی شي، څوک چي د خپل زړه ترجماني په دقیقه توگه نشي کولی نو د بل خبره مخصوصاً د الله تعالی او د هغه د پیغمبر وينا به څنگه په دقیقه توگه تعبیر او تفسیر کړی شي؟!!!

د دې لپاره چي زموږ په ټولني کي ځيني خلک د دغو قضایاوو په اړه د همدرد صاحب په څېر انگېرني لري، ځينو ته خو خپل تصورات داسي برېښي چي بنایي سل به سلو کي به د اسلامي شریعت مطابق وي او ځيني خو لا داسي دي چي د خپلو دغو تصوراتو خلاف د هیڅ خبري اورېدو ته هم چمتو نه دي، هغه څوک ورته په څلورو کتابونو له اسلامه وتلی برېښي چي په دې اړه د دوی په څېر فکر نه کوي، وجه ئې له علمي پلوه کمزوري او له قرآن او سنت نه د دوی بې خبري ده، دغو ترڅو حقایقو ته په پام سره پر دغو مهمو قضایاوو بحث ضروري دی، د علم او قلم خاوندان باید راوراندي شي او دا تشه ډکه کړي، په ځانگړې توگه په دې حساس پړاو کي چي موږ د حاکم امریکایي نظام د نړولو او پر ځای ئې د یوه واقعي اسلامي نظام د قائمولو لپاره ملا تړلې او هغه ورځي رانږدې شوې چي ان شاء الله بهرني ځواکونه به وځي او مجاهدین به د اسلامي نظام د جوړولو موقع ترلاسه کوي.

زه د نوموړې رسالې عنوانو او موضوعاتو ته په پام سره د دوی او د ټولو هغو افغانانو پوښتنو او تشویشونو ته د ځواب موندلو هڅه کوم چي د اسلامي نظام په اړه ئې انگېرني دغه محترم لیکوال ته ورته دي، هدف او هیله مي دا ده چي ټول مجاهدین د اسلامي نظام د څرنګوالي په اړه خپل اختلافات حل کړي، په یوه داسي واحد او متفق علیه نظر توافق وکړي چي

د قرآن او سنت له غوښتنو او لارښوونو سره په بشپړه توګه مطابقت ولري، نه له شخصي سلیقو راولاړ شوی وی او نه پر مذهبي، قومي او حزبي تعصباتو ولاړ وي. لیکوال او لوستونکو ته ډاډ ورکوم چې د مسلمانانو له یووالي او د حقيقي اسلامي نظام په څرنگوالي د مجاهدینو له فکري او عملي وحدت نه پرته بله موخه او غرض نه لرم. زه له هغو وروڼو سره په بشپړه توګه متفق یم چې اوس باید ټوله توجه اصلي دښمن ته واړوو، په فرعي قضایاوو کې خپل وخت او فرصتونه او امکانات ضایع نه کړو، له هغو بحثونو ډډه وکړو چې د مجاهدینو په لیکو کې اختلافات زېږوي، خو د لیکوال له دې خبرې سره موافق نه یم چې لیکلي ئې دي: په دغو قضایاوو بحث داسې دئ لکه چې "د بخت نصر د حملې په مهال د یهودو دا بحث چې ویل ئې د حضرت عیسی (علیه السلام) .... پاک وو که ناپاک؟ او یا د تاتاریانو د یرغل په وخت کې د بغداد په لارو او کوڅو کې د مسلمانانو دا بحثونه چې حضرت علی غوره دی که حضرت معاویه؟"، دا مقایسه په هغه صورت کې صحیح ګڼل کېدی شوی چې بحث د تېرې زمانې په داسې فرعي قضایاوو باندې وی چې د یهودو او د عراق په کوڅو کې د عراقیانو بحثونو ته ورته وی، حال دا چې موږ په داسې مهمې قضیې بحث کوو چې زموږ یووالی او زموږ د جهاد برخلیک ورپورې تړلی دئ، بنایي لږ افغانان به داسې وي چې خبر نه دي د حزب اسلامي له لوري د یووالي او یوې داسې متحدې اسلامي جبهې د جوړولو لپاره چې ټول مجاهد، خدای پال او وطنپال افغانان په کې راغونډ شي، د دښمن په ضد او د راتلونکي افغانستان په اړه ئې دريځ یو وي، څومره هلي ځلي شوې، خو د دې لپاره ئې نتیجه نه

درلوده چي ځينو لوريو ته خپلي حزبي تگلاري، گټي، پرېکړي، بيعت، امارت، دستور او ... ارزښت درلود، يوازي داسي يووالی مني چي نور د دوی په ډلي کي شامل شي، دې ته چمتو نه وو چي د راتلونکي اسلامي نظام د څرنگوالي او د هغه د اساسي قانون او سياستونو په اړه دي يوه معتبره، متحده او لويه اسلامي شوری تصميم ونيسي. تاسو ووايئ: په هغه صورت کي به يووالی او وحدت څنگه راځي چي يو لوری وايي: د خواصو له لوري د امير ټاکنه صحيح نه ده او هيڅ شرعي مبناء نه لري، خو بل ورته د واجب په سترگه گوري او ادعاء کوي چي د دوی امير د اهل حل و عقد له لوري ټاکل شوی؛ پر ټولو واجب ده چي له دې امير سره به بيعت کوي!! يو وايي چي د امير لپاره موده ټاکل ضروري او مفيد ده او د هغو فتنو د تکرار مخه نيسي چي د عثمان او علي رضی الله عنهما په شهادت منتج شوې، خو بل وايي چي امير بايد دائم العمر امير وي او موده ورته ټاکل حرام دي!! يو وايي د شوری رأيه ملزمه ده او په دې عقیده دئ چي امير د ولس له معتمدو استازو سره په شوری مکلف دئ او د اکثريت پرېکړي ته به هر ورو غاړه ږدي او خپله رأيه به پر نورو نه تحميلوي، خو بل وايي چي امير کولی شي ځان ته د خپلي خوښي شوری جوړه کړي، د هغوی رأيه ځان ته معلومه کړي خو پر دې مکلف نه دئ چي د اکثريت رأيه به مني؛ بلکي په خپله خوښه به وروستی پرېکړه کوي، که يو په دې عقیده وي چي امير کولی شي خپل ځای ناستی وټاکي او بل په دې باور وي چي د وصيت په اړه د دې دوست انتباه غلطه ده، نه پيغمبر عليه السلام ځای ناستی ټاکلی او نه راشدينو خلفاوو، ابوبکر رضی الله عنه او عمر رضی الله عنه خپل ځای

ناستي نه دي ټاکلي بلکي د امارت لپاره ئې مناسب شخصیتونه نومولي، د دوی په اړه وروستی پرېکړه په جومات کي او د مسلمانانو په اتفاق شوې، له بیعت نه وروسته امیران شوي، نه فقط د دوی له لوري په نومولو سره، یو وایي چي بیعت د امارت لپاره شرط دی، یوازي د بیعت په نتیجه کي شوک امیر کېدی شي، نه دا چي یو شوک به له نورو لارو امیر کېږي او بیا به خلک د بیعت مراسم ترسره کوي!! خو بل وایي چي لومړی امیر ټاکل کېږي او بیا د بیعت مراسم ترسره کېږي، بیعت د امارت لپاره د شرط په توگه نه بلکي د خلکو د واجب په توگه ئې وړاندي کوي .... آیا له داسي ژور اختلاف سره سره به د یووالي هیله څنگه ترسره کېږي؟! آیا له دې پرته بله چاره لرو چي لومړی دا اختلاف پای ته ورسوو، یو بل ته د ورورۍ لاس ورکړو او بیا په گډه مخکي ولاړ شو!!

زه د لیکوال د رسالې د عنوانونو ترتیب ته له پامه پرته؛ هر عنوان په بېله توگه څېرم، هغه تر نورو رامخکي کوم چي لیکوال ته تر ټولو علمي بحث برېښېدلی او له کوم آیت او حدیث نه ئې هم د هغه په گټه د خپلي خوښي تعبیر او تفسیر وړاندي کړی.

حکمتیار

## اسلامي خليفه به څنگه؟ او د چا له لوري غوره کېږي؟

ليکوال تر پورتنې عنوان لاندې له يوې خوا داسې ليکي: په دې باب د اسلامي امت د وړاندينو اسلافو او مجتهدينو کرې هڅې بس دي، هغوی په لوړ علمي ديانت او ايماندارۍ سره اسلامي شريعت د تعبير او تشریح ډگر بشپړ کړی. کومې نوې تشریح ته او تعبير ته اړتيا نشته!! او له بلې خوا بيا د شاه ولي الله رحمه الله په رأيي استناد کوي او ليکي چې هغه د اسلامي خليفه د ټاکلو څلور طريقې په گوته کړې دي!! مخکې له دې چې دا طرحې وڅېړو جناب ته څو عرايض لرو:

- تا خو د خپلې رسالې په مقدمه کې ليکلي دي چې د مخکنيو علماوو هڅې کافي نه دي، تشریح ته ضرورت لري نو ځکه تا د دغې رسالې د ليکلو زحمت ايستلی!! اوس څنگه ليکې چې د دوی هڅې بس دي او تشریح او تعبير ته ضرورت نشته؟! مخکني خبره دي هېره کړې او که دا چې غواړې ووايي: تا او ستا په څېر کسانو ته دا کار جائز دي او نورو ته نه؟

• ستا استادانو خو د اجتهاد لړۍ د شاه ولي الله رحمه الله تر دوره ډېر د مخه ختمه گڼلې، ته څنگه شاه ولي الله د داسې مجتهدينو په لړ کې نيسې چې رايه ئې بشپړه ده، شريعت ئې بشپړ کړی او تر ده وروسته هېچا ته د دې حق نشته چې د ده د آراوو په اړه څه ووايي؟!

• راشه چې ستا هغه څلور (بنسټونه) واقعاً په علمي توگه وڅېړو چې د اسلامي خليفه انتخاب دي په هغوی کې منحصر کړی!

### لومړی بنسټ:

د اهل الحل و العقد له لوري د خليفه ټاکنه:

دا خبره کاملاً بې بنسټه او بې دليله ادعاء ده چې ابوبکر رضی الله عنه د اهل حل و عقد لخوا غوره شوی، دا ادعاء يوازي په هغه صورت کې د منلو وړ وه چې د صحابه څو محدود مشران، په داسې خاص ځای کې راغونډ شوي وي چې عامو خلکو ته د ورتلو او څه ويلو اجازه نه وه او د دوی له لوري ابوبکر رضی الله عنه انتخاب شوی وي!! حال دا چې خبره کاملاً د دې عکس ده، د سقيفه بني ساعده په داسې عامي غونډي کې د خليفه د انتخاب په اړه بحث شوی چې هر چا په کې برخه اخيستی شوه، ابوبکر او عمر رضی الله عنهما هم ډېر وروسته ورغلي، علي رضی الله عنه د رسول الله صلی الله عليه و سلم د غسل او تکفين په چارو مصروف وو، د غونډي اکثريت برخه وال انصار او په ځانگړې توگه خزرجيان ول، لږو مهاجرينو په کې برخه اخيستی وه، په هغې غونډي کې د خليفه د تعيين په اړه بېل بېل نظريات وړاندي شوي، په پای کې د غونډي برخه والو د ابوبکر رضی الله عنه په خلافت توافق کړی، خو هغه د دې غونډې د



توافق له مخي د خليفه په توگه نه دئ ټاكل شوى، بلكي هغه مهال د خليفه په توگه غوره شو چي خلكو په جومات كي له ده سره بيعت وكړ، نه په سقيفه بني ساعده كي خاص مشران د اهل حل و عقد په نامه راغونډ شوي او نه په جومات كي، څوك چي د ابوبكر رضی الله عنه انتخاب د اهل حل و عقد له لوري گڼي بې بنسټه، غير علمي او د حقايقو خلاف ادعاء كوي، ډېره ډېره عجيبه ده چي څوك په جومات كي د يوه چا انتخاب ته د اهل حل و عقد له لوري د انتخاب نوم وركوي!! مورخو د ابوبكر رضی الله عنه د انتخاب څرنگوالي ته په پام سره وايو چي د امير انتخاب بايد په جومات كي وي نه د تړلو دروازو تر شا، بايد د ټولو هغو مسلمانانو په خوښه وي چي جومات ته تلي شي نه د څو كسانو له لوري، د معلن او غير مكره بيعت په نتيجه كي به امير كېږي نه له بيعت نه مخكي يا له بيعت نه پرته. دا جنابان دي هغه روايت هم په پام كي ولري چي وايي: ابوبكر رضی الله عنه تر هغه ځان خليفه ونه گڼلو چي د يمن خلكو هم خپل بيعت ورته راولېږو.

### دوهم بنسټ:

دا چي موجود خليفه راتلونكى خليفه ونوموي: په دې كي شك نشته چي ابوبكر رضی الله عنه له ډېرو جليل القدره صحابه وو سره له مشورو وروسته او د دوى د تشويشونو له رفعه كولو او قناعت تر لاسه كولو وروسته مسلمانانو ته وصيت او سپارښتنه وكړه چي عمر رضی الله عنه د خليفه په توگه غوره كړي، خو پوښتنه دا ده چي عمر رضی الله عنه له همدې سپارښتني نه وروسته د خليفه په توگه غوره شوى

که په جومات کي د ټولو حاضر و مسلمانانو له بيعت نه وروسته؟! حقيقت دا دى چې د ابوبکر رضی الله عنه سپارښتنه او وصيت ملزمه او واجبي سپارښتنه نه وه، عمر رضی الله عنه د دې سپارښتني په اساس نه دى خليفه شوى بلکي له هغه وروسته امير شو چې د خلکو بيعت ئې تر لاسه کړ، د ابوبکر رضی الله عنه لخوا څخه د ده انتخاب يوازي يو وړانديز وو، هغه ولس ته د عمر رضی الله عنه د غوره کولو وړانديز وکړ، خلکو دا وړانديز قبول کړ، عمر رضی الله عنه ئې د خلافت لپاره تر ټولو غوره وگڼلو او په خپله خوښه ئې له هغه سره بيعت وکړ او له همدې بيعت نه وروسته هغه د مسلمانانو خليفه شو. څوک چې له دې نه پرته بل تعبير وړاندي کوي څو پوښتني ترې لرو: که بالفرض محال ابوبکر رضی الله عنه خپل زوى حای ناستى ټاکلى وى او مسلمانانو له هغه سره بيعت نه وى کړى او تر هغه ئې عمر رضی الله عنه غوره گڼلى وى او له ده سره ئې بيعت کړى وى نو کوم يو به شرعي او قانوني خليفه وو؟ که احياناً عمر رضی الله عنه په جومات کي داسي څه ويلي وى چې مسلمانان ترې ناراضه شوي وى او له ده سره ئې بيعت نه وى کړى موږ ته ووايئ چې له دې سره سره به عمر رضی الله عنه قانوني او شرعي خليفه وو؟ که ستاسو دا ادعاء ومنو نو بيا خو به يزید ته هم د قانوني او شرعي خليفه په سترگه گورو ځکه چې د موجود امير لخوا انتصاب شوى وو!! بيا به د هغو صحابه وو دا موقف څنگه توجيه کوو چې له يزید سره ئې بيعت ونه کړ؟! آيا دوى د بيعت نه کولو حق درلود؟ که دا منې بيا خو بيعت کول د خلکو حق دى، دوى حق لري چې د نومول شوي کس اهليت ته په پام سره پرېکړه وکړي، عمر رضی الله عنه ئې اهل

گنلی بیعت ئې ورسره وکړ او چا چې یزید نااهله گنلی له بیعت نه ئې ډډه کړې، په دې کار سره ئې گناه نه بلکې د ثواب کار کړی!! که داسې نه وي نو بیا به د حسین رضی الله عنه په اړه څه وایو چې له بیعت نه ئې ډډه وکړه، شهادت ئې قبول کړ خو د یزید په لاس بیعت ته تیار نشو؟! د دې معنی خو دا ده چې یو کس هغه مهال د موجود امیر له لوري د سپارښتنې په نتیجه کې شرعي امیر کېدی شي چې: ۱- د خلافت اهل وي او ۲- خلک ورسره بیعت وکړي.

### درېیم بنسټ:

موجود خلیفه یوه داسې ډله غوره کړي چې د دوی له منځه به یو کس د امیر په توگه غوره کېږي.

په دې اړه لاندې وضاحت ضروري گڼو:

د عمر رضی الله عنه له ټیپي کېدو وروسته او له شهادت نه مخکې ځینو صحابه وو ترې وغوښتل چې د مسلمانانو لپاره خلیفه وټاکي، هغه په ځواب کې ورته وویل: که زه څوک ونه ټاکم او لاړ شم نو د هغه چا په سنت به مې عمل کړی وي چې تر ما غوره وو (یعني رسول الله صلی الله علیه و سلم) او که ئې وټاکم د هغه چا په سنت به مې عمل کړی وي چې هغه هم تر ما غوره وو (یعني ابوبکر رضی الله عنه)، إرادہ ئې دا وه چې څوک ونه نوموي، خو د نورو د اصرار په وجه ئې هغه شپږ کسان ونومول چې د خلافت لپاره تر نورو غوره او هر یوه ډېر پلویان درلودل، خپل زوی ته ئې هم وویل چې په دې ډلې کې برخه واخلي خو د امیر کېدو حق به نه لري، دوی ته ئې وویل چې له خپل منځ نه په یوه کس توافق وکړي

او بيا دغه کس د بيعت لپاره ولس ته معرفي کړي. له دغو شپږو کسانو نه درې د دريو نورو په گټه تېر شول، په پاته دريو کي عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه په دې شرط تنازل وکړ چې د پاته دوو په اړه به ده ته د پرېکړي صلاحيت ورکول کېږي، ده د عثمان رضي الله عنه او علي رضي الله عنه په هکله د مدينې له خلکو نه؛ د بنحو په شمول؛ تر درېو ورځو مسلسل پوښتني وکړې، د دوی رايه ئې حان ته معلومه کړه، په جومات کي ئې دا خبره اعلان کړه چې د مدينې ډېری خلک د عثمان رضي الله عنه په امارت راضي دي، زه له دوی دواړو نه تاسو ته عثمان رضي الله عنه غوره کوم، خلکو توافق وکړ، بيعت ترسره شو او له دې وروسته عثمان رضي الله عنه خليفه شو.

له دې بهير نه چې کومي نتيجې تر لاسه کېدی شي نو هغه دا دي:

- که د امارت لپاره تر يوه نه زيات مستحق کسان موجود ول او هر يوه ئې يو شمېر پلويان درلودل او هغه ئې د امارت لپاره تر نورو غوره گڼلو، د دوی له منځ نه د يوه انتخاب به داسي ترسره کېږي لکه د عثمان رضي الله عنه انتخاب، يا به د کانديدانو تر منځ د توافق او په يوه کس د اتفاق کولو له لاري ستونزه حل کوو او يا به له خلکو پوښتنه کوو او هغه څوک به راوړاندي کوو چې د مسلمانانو ډېری ئې تر نورو غوره گڼي.
- خو نه د کانديدانو خپلمنځي توافق کافي دئ او نه د هيئت له لوري د اکثريت رايه معلومول او د يوه کس نومول، بلکي وروستۍ پرېکړه به په جومات کي او د عامو مسلمانانو په خوښه او توافق کېږي.
- له دې نه معلومېږي چې د (نومولو) او (ټاکلو) تر منځ فرق دئ،

نومول شوي کېدی شي تر يوه زيات وي خو د دوی له منځه د يوه ټاکل به د مسلمانانو په خوښه، په معنلي غونډي کي او له بيعت نه وروسته ترسره کېږي.

د عثمان رضی الله عنه له شهادت نه وروسته حیني خلک علي رضی الله عنه ته ورغلل چي بيعت ورسره وکړي؛ هغه په حُواب کي ورته وويل: دا د ټولو مسلمانانو په توافق او خوښي پوري مربوط دی او پرېکړه ئې بايد په جومات کي وشي. همداسي وشول، علي رضي الله عنه په جومات کي او له بيعت نه وروسته خليفه شو.

دا بهير مونږ ته ښيي چي بيعت د امارت لپاره شرط دی، يوازي له بيعت نه وروسته څوک امير کېدی شي نه له بيعت نه مخکي. له دې بهير نه دا هم معلومېږي چي بيعت څرگند کار دی نه پټ، د عامو خلکو کار دی نه د خاصو، په جومات کي تر سره شوی نه په کوم قصر کي، ټول هغه خلک په کي برخه اخيستی شي چي جومات ته ئې په راتلو بنديز نشته.

### څلورم بنسټ: استیلاء:

ليکوال تر دې عنوان لاندي ليکي: يو داسي تن چي هغه د خلافت د شرايطو درلودونکی (جامع) وي هغه پر خلکو غلبه ومومي او پر واک قبضه ټينگه کړي، نو په دې توگه هم خلافت جوړېږي، د راشدينو خلفاوو څخه وروسته د ټولو خلفاوو خلافتونه په دې توگه منعقد شوي!!

د محترم ليکوال په حُواب کي بايد ووايو:

• دا ډېره د حيرانتيا خبره ده چي تاسو هغه چا ته د (خليفه) نوم ورکوئ چي پيغمبر عليه السلام د (ملک) نوم ورکړی، هغه چي په زور

مسلط شوي، امارت ئې په ميراث تر لاسه كړې، په جومات كې نه بلکي په  
قصر نو كي اميران شوي.

• له كومو لارو چي دا امراء واک ته رسېدلي يوه ئې هم شرعي لار نه  
وه.

• د امير المؤمنين علي رضی الله عنه په ضد قيام او د هغه شهادت ته  
جائز او شرعي بڼه وركول لوی جسارت دئ.

• كه استيلاء جائز وگڼو بيا خو به د داسي فتنو لپاره لار پرانېزو چي د  
عثمان رضی الله عنه او علي رضی الله عنه په شهادت منتج شوې.

• د نېك او صالح انسان هغه كار د تقليد او تأييد وړ دئ چي د شريعت  
مطابق وي، د صحابه وو رضی الله عنهم په خپلمنځيو جگړو او د يزيد په  
څېر امر اوو ټاكني باندي استناد كول او دې ته ورته كارونه جائز گڼل ستره  
اشتباه ده، هيڅ عالم او فقيه داسي غلطه خبره نه كوي.

عجيبه دا ده چي ليكوال تر همدې عنوان لاندي او څو سطره وروسته  
د مولانا محمد تقی عثمانی دا اقوال رانقلوي: ... خلافت ميراث نه دئ لكه  
څنگه چي په امپراطوريو كي دود دئ، او نه خلافت د عسكري ځواک په  
مټ ولاړو ديكتاتوريو په څېر بڼه لري... نه پوهېږو چي دا خبري او  
مخكنۍ څنگه سره تلفيقيوي؟! تقی عثمانی صاحب خو نه ميراثي خلافت  
مني او دې ته د خلافت په ځای د امپراطوري نوم وركوي او نه په عسكري  
ځواک تر لاسه شوی خلافت مني!! خو ليكوال څو سطره مخكي دا دواړه  
امارتونه جائز او شرعي گڼلي او د خلافت نوم ئې وركړی!! نه پوهېږو چي  
آيا دې ته نه دئ متوجه شوی چي د (استيلاء) معنی همغه ده چي تقی

عثماني ئي (د عسکري ځواک په مټ ولاړه واکمني) بولي او که کومه بله  
وجه لري؟!

## اهل الحل و العقد

ليکوال د اهل الحل و العقد تر عنوان لاندي ليکي:

"د خليفه او امير د ټاکلو لپاره په شريعت کي څلور لاري شتون لري:  
لومړی لاره دا ده چي خليفه د اهل الحل و العقد د څښتنانو، يعني د  
علماوو، قبایلي مشرانو، د نظامي او پوځي چارواکو له لوري په بيعت کولو  
سره تعين او غوره کېږي، څنگه چي حضرت ابوبکر صديق رضی الله عنه  
خليفه شو"

د دې ادعاء په ځواب کي وايو:

- په اسلام کي خو د امير د ټاکلو يوازي يوه لار ده، او هغه څرگند او  
له اکراه او جبر نه پرته د مسلمانانو بيعت دئ، نه بل څه.
- دا يوه مغالطه او د حقيقت خلاف ادعاء ده چي ابوبکر رضی الله عنه د  
علماوو، قبایلي مشرانو او فوځي چارواکو له لوري غوره شوی!! حقيقت دا  
دئ چي ابوبکر رضی الله عنه د سقيفه بني ساعده په يوې عامي او آزادي  
غونډي کي د امارت لپاره نومول شوی او په جومات کي د امير په توگه  
ټاکل شوی. له ده وروسته خلفاء هم په جومات کي او د بيعت له لاري  
غوره شوي، د دوی د انتخاب ترمنځ يوازي د نومولو په طريقه کي څه  
توپير وو؛ نه د ټاکلو په څرنگوالي کي، د ټاکلو لار يوه ده او هغه د  
مسلمانانو عام او بلااکراه بيعت دئ نه بل څه.

• که تاسو په قرآن، حدیث او د صحابه وو د دور په روایاتو او لیکنو کي چیري هم د اهل الحل و العقد اصطلاح او د محدودو مشخصو اشخاصو له لوري په کوم خاص حای او د ترلو دروازو تر شا د کوم امیر د انتخاب بېلگه وښوده؛ نو ادعاء مو د منلو وړ ده، او که دا اصطلاح د امویانو او عباسیانو د دور زېږنده وي، هغه مهال رامنځته شوې وي چي امارت موروثي شو، اموي او عباسي شو، که داسي وي چي د محدودو اشخاصو له لوري د امیر انتخاب د دې دور بدعت وي، دا اصطلاح سرکاري مفتیانو د موروثي قیادت د توجیه لپاره کارولې وي، بیا خو حقیقتاً چي ټگمارانو یوې عربي اصطلاح ته داسي رنگ ورکړی چي گواکي دا د کوم آیت یا حدیث برخه ده.

• پوښتنه دا ده چي د اسلامي شریعت له مخي ولس د امیر په ټاکلو کي څه حق او څه وجیبه لري؟ د امارت دنده د چا له لوري چا ته سپارل کېږي؟ د امارت د اهل تشخیص د چا کار دی؟ آیا د ولس له بیعت او رضایت نه پرته د چا امارت شرعي مجوز لري؟ آیا د زور او جبر امارت جائز دی؟ امیر په جومات کي او د عوامو په خوښه ټاکل کېږي که په قصرنو کي او د ترلو دروازو تر شا د خواصو لخوا؟ ابوبکر، عمر، عثمان او علي رضي الله عنهم په جومات کي د ټولو لمونځ کوونکو له بیعت نه وروسته د امیر المؤمنین په توگه غوره شول که د خاصو اشخاصو له لوري؟

• آیا د عمر رضي الله عنه هغه وینا مو اورېدلې چي د سقیفه بنی ساعده په غونډي کي ئې وکړه: "فمن بايع أميراً عن غير مشورة المسلمين فلا بيعة له ولا بيعة للذي بايعه تغرة أن يقتلوا: که څوک د مسلمانانو له



مشورې پرته له کوم امير سره بيعت وکړي نه د ده بيعت ارزښت لري او نه د هغه چا چي بيعت ئې ورسره کړی، د دې وېره شته چي دواړه ووژل شي" !! د عمر رضي الله عنه دا وينا ډېر پرېکنده او قاطع حجت دى د هغه چا په ضد چي د ټولو مسلمانانو له موافقې او مشورې پرته د څو کسانو بيعت د امارت لپاره کافي گڼي، دا يوازي د درباري مفتيانو رايه کېدى شي نه په دين د يوه پوه انسان رايه. دا رايه د سلاطينو په خدمت کي بوختو مفتيانو هغه مهال ورکړه چي د امير انتخاب له جومات نه قصرونو ته او له عوامو نه درباري خواصو ته انتقال شو او په نتيجه کي ئې امارت موروثي او خانداني شو او يزيد امير المؤمنين!! شو.

په دې اړه روايت داسي دى:

عن ابن عباس قال : انقلب عبدالرحمن بن عوف إلى منزله بمنى في آخر حجة حجه عمر بن الخطاب فقال : إن فلانا يقول : لو قد مات عمر بايعت فلانا .... قال عمر : إني قائم العشيّة في الناس وأحذرهم هؤلاء الذين يريدون أن يغضبوهم أمرهم قال عبدالرحمن : فقلت : لا تفعل يا أمير المؤمنين فإن الموسم يجمع رعاك الناس وغوغاءهم وإن أولئك الذين يغلبون على مجلسك إذا أقمت في الناس فيطبروا بمقاتلك ولا يضعوها مواضعها أمهل حتى تقدم المدينة فإنها دار الهجرة فتخلص بعلماء الناس وأشرفهم وتقول ما قلت متمكنا ويعون مقاتلك ويضعونها مواضعها فقال عمر : لئن قدمت المدينة سالما إن شاء الله لأتكلمن في أول مقام أقومه ....

له ابن عباس رضي الله عنه نه روايت دى چي عبدالرحمن بن عوف د

عمر رضی الله عنه په وروستي حج کي؛ په مني کي خپل حای ته راگرځېدو وروسته عمر رضی الله عنه ته وويل: فلانی وايي چي که عمر مړ شو نو له فلاني سره به بيعت کوو، ... عمر رضی الله عنه وويل: زه ماخستن خلکو ته وينا کوم او خبرداری ورکوم چي ځيني خلک غواړي په دوی پوري اړوند کار (د دوی حق) ترې غصب کړي، عبدالرحمن وايي ما ورته وويل: ای امیر المؤمنین! دا کار دلته مه کوه، دلته عام خلک راغونډ شوي، ستا د خبري په مطلب به سم پوه نشي، په ناسمه توگه به ئې تعبیر او نورو ته انتقال کړي، صبر وکړه او په مدینه کي دا کار وکړه هلته علماوو او مخورو ته خپله خبره وکړه، ستا د خبري په مطلب به پوه شي او .... عمر رضی الله عنه وويل: که مدینې ته روغ ستون شوم نو په لومړۍ وينا کي به دا خبره کوم... همداسي وشول، هغه په مدینه منوره کي د لومړۍ جمعې په خطبه کي د نورو خبرو په ضمن کي وويل:

إنه بلغني أن فلانا منكم يقول : والله لو قد مات عمر لقد بايعت فلانا فلا يغرن امرءا أن يقول : إن بيعة أبي بكر كانت فلتة فتمت فإنها قد كانت كذلك إلا أن الله وقى شرها وليس فيكم من تقطع إليه الأعناق مثل أبي بكر وإنه كان من خيرنا حين توفي رسول الله صلى الله عليه وسلم ....

ما ته دا خبره رسېدلې چي فلانی وايي: قسم په خدای که عمر مړ شو نو له فلاني سره به بيعت کوو، هيڅوک دي په دې نه غولېږي چي ووايي: د ابوبکر بيعت همداسي ناڅاپي او غير مترقبه وو، هو همداسي وو، خو الله ئې له شره وژغورلو، خو اوس د ابوبکر په څير داسي څوک نشته چي ټول پرې قانع وي، ...

گورئ چي دلته عمر رضی الله عنه د ځينو کسانو دا وينا غندي چي غواړي د سقيۀ بني ساعده په څېر څوک راوړاندي کړي او بيعت ورسره وکړي، دا خطرناکه لوبه گڼي، غواړي خلکو ته ووايي چي مه پرېږدئ ستاسو حق د ځينو کسانو له لوري غصب شي، د سقيۀ بني ساعده غونډه هم يوه ناڅاپي، غير مترقبه او عجولانه غونډه بولي، وايي چي الله تعالی په خپل فضل سره د هغې له شره وژغورلو، دا خبره هم کوي چي د ابوبکر په څېر داسي شخصيت نه مومو چي ټول خلک پرې قانع او راضي وي، او په پای کي وايي: که څوک د مسلمانانو له مشورې پرته له کوم امير سره بيعت وکړي نه د ده بيعت ارزښت لري او نه د هغه چا چي بيعت ئې ورسره کړی، د دې وېره شته چي دواړه ووژل شي!!

● ځيني خلک وايي: عوام د امير په ټاکلو کي د څه ويلو حق نه لري، په دوی کي ځيني دومره غلو کوي چي عوامو ته د جاهلانو او احمقانو خطاب کوي او وايي چي د امير د انتخاب حق جاهلانو او احمقانو ته نه دی سپارل شوی!! ځيني خو دا خبره په ښه نيت کوي خو په دې نه پوهېږي چي د ښه نيت خبره بايد په ښو الفاظو وکړي او داسي څه ونه وايي چي الله او د هغه پيغمبر ته وي ويلي او له اسلام نه د عوامو زړه تور کړي!! دې دوستانو ته وايو:

● مورږ خو ټول قرآن په ډېر دقت سره لوستلی، ستا دا وينا مو نه صراحتاً او نه اشارتاً په کي موندلې، صحاح سته مو لوستلي؛ داسي حديث مو نه دی ليدلی چي ستا دغه وينا تأييد کړي، قرآن خو وايي چي الله تعالی د يوه (امي) قوم له منځه يو (امي) پيغمبر غوره کړ، د دې لپاره چي د ټولي

نړۍ غوره امت ترې جوړ شي، او همداسي وشول، همدا امي او په ليک لوست نه پوهېدونکي قوم د ټول عالم لارښود شو، قرآن خو د اهل کتابو هغه علماء او مشايخ په سختو الفاظو رټي، چي حآن ئې تر نورو غوره گڼلو او ويل به ئې: زموږ سيني له علومو ډکي دي، حتی له هغو خرو سره ئې تشبيه کوي چي کتابونه پرې بار وي!! قرآن خو ايمان او عمل د فضيلت لامل گڼي نه بل څه، څلور راشد خلفاء خو په جومات کي د هغو خلکو لخوا غوره شوي چي د اهل کتابو احبارو به عوام کالانعام ورته ويل، همغه اصطلاح چي نن ئې د دوی ملگري کاروي!!

● دا دوستان دې ته متوجه نه دي چي احتياط بايد په دې کي وشي چي نومول شوي اشخاص اهل او د امارت وړ وي، نه دا چي څوک رأيه ورکوي. که له دوو داسي اهل شخصيتونو څخه چي د امارت لپاره وړ او مناسب وي، ټول ضروري مواصفات ولري، د علم، تقوی، امانت او اهليت په گانې سمبال وي، يو ئې د عوامو په خوښه او د اکثريت په رأيه غوره شي، څه تاوان مو کړی؟ اشکال خو هغه مهال راوړلارېږي چي اهليت په پام کي ونه نيول شي او يوازي د رأيو اکثريت ته اعتبار ورکړی شي.

## آيا د مشر لپاره موده ټاكل جائز دي؟

د ليكوال د دې ادعاء په اړه چې د امارت لپاره موده ټاكل جائز نه دي!! بايد ووايو:

- لومړی بايد په دې پوه شو چې د شريعت له مخي حرام او ناجائز څه ته وايي؟ ټول فقهاء او علماء په دې متفق دي چې يوازي هغه څه ته حرام او ناجائز ويلى شو چې الله تعالى او د هغه پيغمبر عليه السلام حرام كړي وي او د هغه پر حرام والي صريح او واضح نص دلالت كوي.
- څوك چې د امارت لپاره توقيت ناجائز گڼي بايد د تحريم نص ټې وړاندي كړي، په داسي حال كې چې په ټول قرآن او د پيغمبر عليه السلام په احاديثو كې هيڅ حای نه صراحتاً او نه اشارتاً داسي نص موندلی شو چې توقيت حرام وگڼي، نو دا بساغلي ولي له خپله ځانه هغه څه حرام بولي چې نه الله تعالى ورته حرام ويلى او نه د هغه پيغمبر عليه السلام؟! آيا دې ته متوجه نه دي چې جائز ته ناجائز ويل همدومره لويه گناه ده لکه حرام ته حلال ويل.

• څوک چې وايي په دې دليل دا کار ناجائز دى چې صحابه وو نه دى کړى!! دوى ته بايد ووايو چې هيڅ په دين پوه عالم او فقيه دا خبره نه کوي چې کوم څه صحابه وو نه وي کړي هغه حرام دي!! ټول پر دې متفق دي چې پرته له هغه څه چې الله تعالى او د هغه پيغمبر حرام کړي هر څه حلال دي، په حل او حرمت کي اصل دا دى چې يوازي هغه څه حرام دي چې الله تعالى او د هغه پيغمبر حرام کړي. اصل دا نه دى چې څه صحابه وو نه وي کړي هغه حرام دي، په سلگونو داسي کارونه شته چې صحابه وو نه دي کړي؛ لکه دا چې: دوى د پيغمبر عليه السلام احاديث د کتابونو په بني کي نه وو راغونډ کړي، دوى د فقهي کتابونه نه وو ليکلي، دوى په لوډسپيکر کي آذان نه دى کړى، په موټر، الوتکو او بېريو کي حج ته نه دي تللي، زموږ په څېر جامې، کميس او پرتوگ ئې نه دي اغوستي، ټوپک، بمونه، باروت ئې نه دي کارولي، داسي شهادت طلبانه عمليات ئې نه دي کړي چې له باروتو ډک واسکت واغوندي او د دشمن خوا ته چاودنه وکړي، که محترم ليکوال په ټولو فقهاوو کي داسي څوک په گوته کړ چې ويلى ئې وي: څه چې صحابه وو نه دي کړي حرام دي؛ نو بيا دى ملامت نه دى، خو که دا خبره ئې له ځانه کړې وه نو بايد تجديد نظر وکړي. که دى په دغه عقیده وي نو بيا خو ترې پوښتنه کوو چې تا د خپلي رسالې په ۲۹ صفحه کي ليکلي: "د شرعي سياست هغه احکام چې په قرآن او سنت کي راغلي هغه دا دي: چې اسلام د حکومت کوم ځانگړى شکل نه دى مخصوص کړى او نه ئې کوم خاص منهج د ټولو تفصيلاتو او جزياتو سره تعيين کړى. بلکي اسلام د حکومت کولو لپاره مبادي، اصول، او عامه

احکام په گوته کړي، چي خامخا د هغو رعایتول په هر ښار او هر هره زمانه کي لازم دي، او د حکومت د نظام جوړولو جزیات او تفصیلات تعینول د امت خوښې ته پرېښودل شوي، خو په دې شرط چي په دې ټولو کي به د هغو اصولو، مبادیو، او احکامو تابعداري کولای شي کوم چي د قرآن او سنت په نصوصو او د راشدینو خلفاوو په سنتو کي مشروع گرځول شوي نو د حکومت نظام په اسلام کي د اسلامي مبادیو او احکامو تابع دی، نه د

کوم ځانگړي شکل، او معین منهج، چي لنډیز یې په دې ډول دی: "... لیکوال د پورتنی استدلال له مخي ځان ته او د خپل مسلک لیکوالانو ته دا حق ورکوي چي د اسلامي نظام په اړه داسي څه ولیکي چي د پیغمبر علیه السلام او صحابه وو رضی الله عنهم په دوران کي ئې مثال او بېلگه نه مومو، استدلال ئې دا دی چي "د حکومت د نظام جوړولو جزیات او تفصیلات تعینول د امت خوښې ته پرېښودل شوي،..."

عجیبه دا ده چي د همدې خبري ترڅنگ وایي چي د امارت لپاره موده ټاکل په دې دلیل جائز نه دي چي صحابه وو دا کار نه دی کړی!! د دې معنی خو دا شوه چي تا ته داسي خبره کول جائز دي چي صحابه وو او مخکنیو نه ده کړې خو بل ته ناجائز!! ته د اسلامي نظام په اړه داسي څه ویلی شې چي تر تا مخکي هیچا نه دي ویلي او دلیل دي هم دا دی چي "د حکومت د نظام جوړولو جزیات او تفصیلات تعینول د امت خوښې ته پرېښودل شوي"

خو که بل څوک دا خبره کوي چي دا مسلمانانو ته پرېښودل شوې چي څوک د امارت لپاره غوره کوي، کوم واکونه او صلاحیتونه ورکوي،

څومره حقوق او امتيازات ورته ټاكي، د څومره مودې لپاره ئې د امير په توگه مني، څه شرايط ورته وضعه كوي، او وايي چي امارت د خلكو امانت دى، دا د خلكو حق دى چي چا ته ئې سپاري، تر كله ئې سپاري او كله ئې بېرته ترې اخلي... نو دا خبره په څلورو كتابونو ورته ناروا او ناجائز برېښي!!

څوك چي د اسلام په حقيقت پوه وي هغه په دې عقیده دي چي د مسلمانانو مشر د دوى له لوري غوره كېږي، ده ته چي كوم صلاحيتونه او امكانات سپارل كېږي، كه زكات او عشر دى، كه غنيمت يا فې دى، كه له كورنيو او بهرنيو لوريو سره كومه معامله وي، د جنگ يا د سولې، دا د ټول ولس (امانتونه) دى، په دې امانتونو كي هر راز تصرف به د ولس په مشوره كوي، هر هغه تصرف چي د ولس د مشورې خلاف ئې كوي خيانت دى، دا د ولس حق دى چي ده ته څومره واک وركوي او تر كله ئې وركوي او كله ئې بېرته ترې اخلي. دي د ولس خادم، وكيل او كفيل دى نه آقا او بادار.

كه مور د راشدو خلفاوو ابوبكر صديق، عمر، عثمان او علي رضی الله عنهم په څېر امين او متقي شخصيتونه پيدا كړل نو مور به ئې هم د صحابه وو په څېر دائم العمر خلفاء ټاكو، او چي دا ممكنه نه ده، نو بيا خو د احتياط تقاضا دا ده چي د امير لپاره موده وټاكو، كه په خپل كار كي موفق وو بيا ئې غوره كړو او كه نه د ده په ځاى بل څوك راوړاندي كړو او په دې توگه دې ته مجال پرې نږدو چي كه ځيني خلك د موجود امير عزلول ضروري گڼي، په هغه كي د امارت د دوام كفايت او صلاحيت نه مومي او تر ده بل كس ورته اهل برېښي نو د مسلحانه پاڅون لار غوره نه كړي او



هغسي پېښي رامنځته نشي چې د عثمان رضی الله عنه او علي رضی الله عنه په شهادت منتج شوې.

## د مشر لپاره القاب

ليکوال له مقدماتي خبرو وروسته بحث له دې پيل کړی چې د مسلمانانو د مشر لپاره اسلامي القاب او اوصاف کوم دي؟ درې نومونه ئې اسلامي القاب گڼلي: خليفه، اميرالمؤمنين او امام، په قرآن کي د خليفه او امام ذکر راغلی، ابراهيم عليه السلام ته د امام او داؤد عليه السلام ته د خليفه نومونه راغلي، د اميرالمؤمنين ذکر نه په قرآن کي شته او نه د پيغمبر عليه السلام په احاديثو کي، البته صحابه وو دا نوم د عمر رضی الله عنه لپاره غوره کړ، په قرآن کي د مسلمانانو مشران د اولي الامر (چارواکو) په نامه ياد شوي. د صحابه وو له لوري د يوه نوم غوره کول ښيي چې مسلمانان کولی شي خپل مشران په بل هر نېک نوم ياد کړي، په دې کي هيڅ مانع او حرج نشته. د قرآن او حديث له مخي معلومېږي چې د (ملک: پاچا)، (ملک الملوك: شاهنشاه)، او داسي نومونه چې يوازي له الله تعالى سره ښايي او د مشر د واک او ستايني په اړه غلو په کي شوې وي؛ ناجائز دي. لکه اعليحضرت، والاحضرت، خو نور نومونه لکه مشر، ولس مشر، قائد، رئيس، سالار او دې ته ورته نومونه غوره کول هيڅ مانع نه لري. دې ته بايد متوجه وو چې د صحابه وو په دور کي د نومونو او القابو په اړه ډېره سادگي ليدل کېده، تاسو که روايات وگورئ نو د هيچا لپاره به له غلو او ستايني ډک القاب ونه مومئ، هر څوک ئې په خپل ساده نوم او کله

هم په خپلي كنيه ياد كړی، دا هم د وروستيو زمانو بدعت وو چي اوږده اوږده القاب رايچ شول، لكه علامه الدهر، قطب الاقطاب، شيخ القرآن والحديث، شمس المفسرين، آيت الله العظمی، حجة الاسلام والمسلمين، ... د كتاب په جلدونو باندي به وگورې چي د ليكونكي لپاره ئې څو سطره القاب كارول شوي.

## د مشر مواصفات

ورپسې د خليفه او امير د صفاتو په لړ كې د شاه ولي الله رحمه الله د حجة الله البالغه په استناد ليكي چي د امير صفات دا دي: ۱- هغه به عاقل او بالغ وي، ۲- هغه به آزاد وي غلام به نه وي، ۳- خليفه به نارينه وي او نسئينه به نه وي، ۴- خليفه به زړه ور وي بزدل به نه وي، ۵- خليفه به ليدل، كتل، اورېدل كولى شي، ۶- خليفه بايد له هغو خلكو څخه غوره شي چي د هغوى شرافت او برتري په خلكو كې منلې وي د هغه د فرمانونو په منلو كې عار او نفرت محسوس نه كړي. ۷- په خليفه به خلك دا باور لري، چي هغه د حكومت په چارو كې د حق پلوي او پيروي كوي، ۸- خليفه به مسلمان، د علم څښتن او متقي وي، او په پاى كې ليكي چي ۹- د پيغمبر عليه السلام هغه وينا (حديث) ته په پام چي "أئمه به د قریشو څخه وي" ضروري ده چي راشد خليفه قریشي وي.

دلته څو خبري ضروري گڼو:

• څوك چي نن د شاه ولي الله رحمه الله په نظرياتو استناد كوي د دوى استادانو پرون هغه په دې دليل تكفير كړی وو چي ولي ئې پر مخكنی

فقهی اکتفاء ونه کره، ولي ئې نوي نظريات وړاندي کړل، ولي ئې د قرآن د

ترجمې او تفسير جسارت وکړ؟

● مور په داسي حال کي چي د شاه ولي الله دروند او علمي شخصيت ته درناوی لرو، هغه ته د استاد په سترگه گورو حکه چي د قرآن له هغي فارسي ترجمې مو ډېره استفاده کړې چي ده ليکلې، له الله تعالی نه د هغو زحماتو اجر ورته غواړو چي اسلام ته د دعوت په لار کي ئې ايستلي او د هغو اذيتونو هم چي د جاهلانو له لوري ورسره مخامخ شوی. دلته بايد ووايو چي په څلورو لومړنيو مواصفتو کي ورسره موافق يو، د پنځم په اړه دومره وايو چي که څه هم د امارت لپاره (صحت او قوت) ضروري شرطونه دي، قرآن فرمايي: "إن خير من استأجرت القوي الامين: تر ټولو غوره کس چي استخداموي ئې هغه دي چي قوي او امين وي"، خو دا چي ځيني تر هغه چا چي په يوه لاس، پنبه، غوږ او سترگي معيوب وي؛ روغ او سالم کس او يا د جذابي څېرې خاوند تر بل غوره گڼي، مور ئې د لازمي شرط په توگه وړاندي کول بې حايه تکلف او له حانه جوړ شوي شرايط گڼو. د شپږم او اوم په اړه وايو چي له دې معلومېږي چي شاه ولي الله رحمه الله د امير په اړه د خلکو باور او اعتماد او دا چي هغه به په خلکو کي منلی او مخور وي ضروري گڼي، له دې نه دا پوښتنه راولاړېږي چي که د خلکو باور او اعتماد شرط وي او له دې پرته څوک د امارت وړ نه دي نو څنگه به پوهېږو چي خلک د فلان کس په اړه دا باور لري چي منلی او مخور دي او د حق پلوي او متابعت کوي؟ آیا له خلکو نه له پوښتني پرته دا حقيقت معلومېدی شي؟

او د نهم شرط په اړه خو خبري کول ضروري گڼو:

د دې روایت په اړه ټول محققین موافق نه دي، ځیني ئې نه متن صحیح بولي او نه اسناد، او ځیني ئې د هغه مهال له شرایطو څخه گڼي؛ نه په هره زمانه او هر ځای کې او د هر ملک په کچه ضروري شرط، له دې کبله چې د مدینې د انصارو اوس او خزرچ تر منځ اوږدې جگړې تېرې شوې وې؛ گرانه وه چې د سعد بن معاذ رضی الله عنه له وفاته وروسته له دوی نه داسې امیر غوره شوی وی چې ټولو له زړه نه منلی وی، د حل یوازنی لار دا وه چې امیر له مهاجرینو څخه وی، دا محققین وايي که پیغمبر علیه السلام قریشیت د امارت لپاره ضروري شرط گڼلی نو ولي ئې د انصارو د دروند او نومیالي مشر سعد بن معاذ رضی الله عنه په اړه فرمایلي چې که هغه ژوندی وی نو د مسلمانانو د مشر په توگه به مې ټاکلی وو.

خوک چې وایي امیر باید قریشي وي او قریشیت د امارت لپاره شرط

گڼي هغه ته وایو:

• دا رایه د قرآن له صریح نص سره تصادم کوي، قرآن ټول خلک د یوه نسب خاوندان گڼي، مکرر وایي چې ټول انسانان له یوه مور او پلار نه پیدا شوي، له یوه نسل څخه دي، بېل بېل قبایل او عشایر ئې د تعارف لپاره دي نه د تفاخر او تفاضل لپاره، هیڅ قبيله پر بلې هیڅ فضیلت نه لري مگر په تقوی سره، په اسلام کې نسبي فضیلت او یو تر بل په نسبي بنسټ ځان غوره گڼل مردود دي.

• که دا رایه ومانو بیا خو باید یهودانو ته هم دا حق ورکړو چې ځان تر

ټولو قومونو په دې دلیل غوره وگڼي چې د ابراهيم عليه السلام اولاد دي او ډېر پيغمبران په دوی کې مبعوث شوي!! خو قرآن هغه مهال دوی تر ټولو قومونو غوره گڼي چې ايمان ئې راوړی او د الله تعالی په لار کې ئې هجرت او جهاد کړی او هغه مهال ئې د نړۍ تر ټولو ذليل قوم گڼلی چې بغاوت ئې کړی او د شرک او نفاق لار ئې غوره کړې، له دې نه خو په څرگنده توگه معلومېږي چې د فضيلت لاملونه نسبي نه بلکې فکري او اعتقادي دي، يوازي په نېک عمل سره يو کس يا قوم پر بل فضيلت تر لاسه کولی شي.

• که داسې وی نو پيغمبر عليه السلام به څنگه فرمايل چې که سعد بن معاذ (د انصارو دروند مشر) ژوندی وی نو هغه به مې د مسلمانانو د خليفه په توگه ټاکلی وو. څوک چې سعد رضی الله عنه پېژني او له هغو بې نظيره خدمتونو خبر وي چې ده او د ده ترمشری لاندې د اوس قبيلې د اسلام او مسلمانانو لپاره کړي، پيغمبر عليه السلام او مهاجرينو ته ئې پناه ورکړه، دی او قوم ئې د الله تعالی په لار کې قربانی ته چمتو شول، نو يقيناً چې تر سعد بن معاذ نه به هيڅوک د خلافت لپاره زيات مستحق ونه گڼي او که هغه ژوندی وی نو له شکه پرته به ټولو مسلمانانو د ابوبکر او عمر رضی الله عنهما په شمول هغه ته د بيعت لاس اوږدولو، خزر جيانو به هم د پيغمبر عليه السلام له پرېکړې سره توافق کاوو. د نړۍ ټول مؤمنان تر قيامته پورې د سعد رضی الله عنه او د ده د توريالي او مؤمن قوم د ستر احسان، همت، مېړانې او قربانيو پورې دي.

د سعد رضی الله عنه عظمت او مقام له لاندې رواياتو درک کولی شو:

عن جابر بن عبدالله قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اهتز عرش

الرحمن لموت سعد بن معاذ

له جابر بن عبدالله نه روايت دئ چي رسول الله صلى الله عليه وسلم

وفرمايل: د رحمن خدای عرش د سعد بن معاذ په مړيني ولرزېدو.

کله چي هغه ټپي شو نو پيغمبر عليه السلام په جومات کي د هغه

لپاره حای جوړ کړ چي ورته نږدې وي او په خپله ئې پالنه او عيادت وکړي.

عن عائشة قالت لما أصيب سعد بن معاذ يوم الخندق رماه رجل في

الأكحل ( عرق وسط الذراع ) فضرب عليه رسول الله صلى الله عليه وسلم

خيمة في المسجد ليعوده من قريب .

عن البراء بن عازب قال: أهدى لرسول الله صلى الله عليه وسلم سرقة

من حرير فجعل القوم يتداولونها بينهم . فقال رسول الله صلى الله عليه

وسلم ( أتعجبون من هذا ؟ ) فقالوا نعم . يا رسول الله، فقال ( والذي نفسي

بيده لمناديل سعد بن معاذ في الجنة خير من هذا ) رواه البخارى

له براء بن عازب نه روايت دئ چي رسول الله صلى الله عليه وسلم ته

له ورېښمو اوبدلې يوه ټوټه هديه ورکړې شوه، خلکو په خپل منځ کي

لاس په لاس کوله، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: آیا دې ته

حيران يئ؟ وئې ويل: هو! يا رسول الله! نو هغه وفرمايل: په هغه ذات چي

زما سا ئې په واک کي ده په جنت کي د سعد بن معاذ د لاس پاکولو

تولياوي تر دې ډېري غوره دي.

دا همغه سعد دئ چي ابوجهل ته ئې په مکه کي داسي غاښ ماتوونکی

خواب ورکړی وو چي چا ئې تصور هم نشو کولی، مکې ته د عمرې لپاره

تल्ली وو، د أمیه بن خلف په کور کې ئې واړول، هغه ورته وویل: صبر وکړه، کله چې غرمه شي او خلک غافل شي ولاړ به شي او طواف به وکړې، کله چې سعد طواف کولو ناخپه ابوجهل راڅرگند شو او وئې ویل: دا څوک دئ چې د کعبې طواف کوي؟ سعد وویل: زه سعد یم، نو ابوجهل ورته وویل: داسې په ډاډ او امان سره د کعبې طواف کوې په داسې حال کې چې محمد او د ده ملگرو ته مو پناه ورکړې؟! خبره ئې سره کښته پورته کړه، امیه سعد ته وویل: غږ دي تر ابوالحکم مه لوړه وه، هغه د دې وادي مشر دئ، بیا سعد وویل: په الله قسم چې که مي د کعبې له طوافه منعه کړې د شام د تجارت لار به دي قطعہ کړم.

انطلق سعد بن معاذ معتمرا قال فنزل على أمية بن خلف أبي صفوان وكان أمية إذا انطلق إلى الشام فمر بالمدينة نزل على سعد فقال أمية لسعد انتظر حتى إذا انتصف النهار وغفل الناس انطلقت فطفت فينا سعد يطوف إذا أبو جهل فقال من هذا الذي يطوف بالكعبة؟ فقال سعد أنا سعد فقال أبو جهل تطوف بالكعبة آمنة وقد آويتم محمد وأصحابه؟ فقال نعم فتلاحيا بينهما فقال أمية لسعد لا ترفع صوتك على أبي الحكم فإنه سيد أهل الوادي ثم قال سعد والله لئن منعتني أن أطوف بالبيت لأقطعن متجرك بالشام.

دا همغه سعد دئ چې له بني قريظه سره معامله د ده پرېکړي ته پرېشودى شوه، کله چې هغه پر خپلي سپرلي راوړسېد پيغمبر عليه السلام صحابه وو ته مخ کړ او وئې فرمايل: د خپل سالار په وړاندي ودرېږئ، هغه ته ئې وفرمايل: دې خلکو تا ته د پرېکړي واک درکړى، هغه

وويل: جنگيالي دې ووژل شي او ماشومان دې د مسلمانانو تر منح ووپشل شي. پيغمبر عليه السلام وفرمايل: د الله تعالى د حکم مطابق پرېکړه دي وکړه.

أن أناسا نزلوا على حکم سعد بن معاذ فأرسل إليه فجاء على حمار فلما بلغ قريبا من المسجد قال النبي صلى الله عليه وسلم ( قوموا إلى خيركم أو سيدكم ) . فقال ( يا سعد إن هؤلاء نزلوا على حکمک ) . قال فإني أحکم فيهم أن تقاتل مقاتلتهم وتسبى ذراريهم قال ( حکمت بحکم الله أو بحکم الملك )



## اسلامي شوری

لیکوال تر دې عنوان لاندې لیکي چې: "په ریښتیا هم په اسلامي نظام کې د دولت د تقنیني چارو د تنظیم او ښه سمون لپاره اړتیا ده چې اسلامي شوری د یوې ځانگړې قوې په توگه شتون ولري، له دې پرته هیڅ نظام او قانون مشروعیت نشي درلودلای... " بیا ئې د اسلامي امارت د دستور دا مادې رانقل کړې دي:

"۴۶ماده:- اسلامي شوری هغه مقننه قوه ده چې غړي ئې حد اکثر د لومړۍ درجې ولایتونو څخه درې، د دوه یمې درجې ولایتونو څخه دوه، او د دریمې درجې ولایتونو څخه یو تن تشکیلوي، چې د امیر المؤمنین له خوا انتصابېږي.

۴۷ماده:- د اسلامي شوری غړي به د اهل الحل و العقد صفتونه لري. که چیري امیر المؤمنین د استعفاء اراده وکړي، د خپلي استعفاء په باب به د قاضي القضاة، د وزیرانو د شوری د رئیس، او د اسلامي شوری د رئیس په گډون مجلس ته خبر ورکوي، وروسته به له ځنډه پرته د قاضي القضاة، وزیرانو د شوری رئیس او اسلامي شوری د رئیس په گډون

غونډه کوي او تصميم نيسي (۸-۹ مخ)"

د دې په ځواب کي بايد ووايو: اعتراض دا نه دی چې د امارت په اساسي قانون کي د شوری یادونه شوې که نه، اعتراض دا دی چې د شوری غړي د چا له لوري غوره کېږي؟ د ولس استازي دي که د امیرالمؤمنین د خوښي استازي؟ د نړۍ تر بدو نه په بد استبدادي نظامونو کي هم شوری شته، خو د مطلق العنانو واکمنانو د خوښي داسي انتصابی شوری گانې چې د واکمنانو په خدمت کي وي او د هغوی اوامرو ته قانونی بڼه ورکوي، نه داسي شوری چې د ولس له باصلاحیته استازو څخه جوړه شوې وي. اعتراض دا دی چې نه پیغمبر علیه السلام د خپلي خوښي انتصابي شوری درلوده او نه راشدینو خلفاوو، د انتصابي شوری گانو لړۍ هغه مهال پیل شوې چې خلافت په سلطنت بدل شو، پرېکړي له جومات نه قصر ته انتقال شوې او د شوری غړي د سلاطینو له خوا انتصاب شوي.

د پیغمبر علیه السلام او د راشدینو خلفاوو د شوری ځای خو مسجد وو، کله چې د مسلمانانو شمېر زیات شو؛ نو پیغمبر علیه السلام له دوی نه د عرفاء او نقباء په نامه د دوی داسي استازي وغوښتل چې د خپل خپل قوم له لوري به معرفي کېدل، ټول هغه کسان د شوری غړي وو چې د بدر په جگړي کي ئې برخه اخیستې وه، څوک چې له دې حقیقت سره توافق نه لري نو مهرباني دي وکړئ او موږ ته دي د دې دور یوه داسي انتصابي شوری راوښیئ چې غړي ئې د پیغمبر علیه السلام او یا راشدینو خلفاوو په خپله خوښه ټاکل شوي وي! دا د اسلام په اړه ډېر کرکجن تور دی چې وایي: اسلام یوه شخص ته دا حق ورکوي چې د مطلق العنان واکمن په

توگه د خپلي خوښي داسي انتصابي شوری جوړه کړي چې پرېکړو ته به ئې هم التزام نه لري او يوازې هغه پرېکړي به ئې مني چې د ده خوښي وي!! اسلام خو دا د مسلمانانو يو اجتماعي صفت گڼي چې کارونه ئې په مشوره ترسره کېږي: (و امرهم شوری بينهم)، کوم عاقل يا کم عقله انسان به په دې نه پوهېږي چې هغه شوری هيڅ ارزښت نه لري چې غړي ئې د ولس معتمد استازي نه وي، ولس پرې اعتماد ونه لري او ولس د هغوی پرېکړي معتبره ونه گڼي، فقط د يوه شخص له لوري غوره شوي وي؟!

که څوک په قرآن ايمان لري نو د شوری په اړه دغه يو آيت هم ورته کفايت کوي، دا آيت شوری او مشوره د ټولو مؤمنانو او د دوی د ټولني يوه ځانگړتيا گڼي، د دې آيت له مخي هيڅوک دا حق نه لري چې کوم مسلمان په داسي چارو کي له مشورې محروم کړي چې په ټولو مسلمانانو پوري مربوط وي، يا به په خپله مخامخ پوښتل کېږي او يا د خپل معتمد استازي له لاري، پيغمبر عليه السلام د بدر د جگړي پرېکړه هغه مهال وکړه چې ټولو بلااستثناء پرې توافق وکړ، د احد په جگړي کي له خپلي رأيي تېر شو او د هغو ځوانانو رأيه ئې قبوله کړه چې غوښتل ئې له دښمن سره له مدينې نه بهر مخامخ شي، که څوک د پيغمبر عليه السلام امتي وي او د هغه مبارک په سنت عمل کول غواړي نو بايد مشورې ته همدومره اهميت ورکړي، که هغه پيغمبر عليه السلام چې الله تعالی د ټولو انسانانو د معلم او لارښود په توگه غوره کړی او په هر گام کي ئې ورته وحی کوله شوری ته دومره اهميت ورکوي چې له خپلي رأيي د څو ځوانانو د غوښتني په وړاندي تېرېږي نو د بل چا به څه حيثيت وي چې هغه

حأن عقل کل وگني او د شوری پرېکړو ته تابع نه وي؟! په دې کې هېڅ شک نشته چې یوه کس ته مطلق العنان واک سپارل په اسلامي شریعت کې هېڅ مجال نلري، دا د سرکاري او درباري مفتیانو فتوی کېدی شي نه له قرآن او سنت نه راولاړه شوې فتوی. دې ته مو باید پام وي چې کله د مسلمانانو شمېر زیات شو نو پیغمبر علیه السلام لدوی نه وغوښتل چې خپل استازي ورمعرفي کړي، دا استازي د نقباء په نامه یادېدل او دا پیغمبر علیه السلام په خپله نه غوره کول؛ بلکې ولس ته ئې ویل چې تاسو ئې رامعرفي کړئ، دا په حقیقت کې د ولس منتخب استازي ول.

بخاري لیکي: (النقباء) جمع نقيب وهو عريف القوم وناظرهم والمراد الذين اختارهم الأوس والخزرج نقباء عليهم بطلب من النبي صلى الله عليه وسلم

نقباء د نقيب جمع دئ چې د قوم پېژندوی او ناظر ته وايي او دلته مراد ترې هغه خلک دي چې د اوس او خزرج له لوري د رسول الله صلی الله عليه وسلم په غوښتنه غوره شول.

## آيا امير يا خليفه د شوری د پرېکړو په مراعات مکلف دئ؟

دا د همدرد صاحب د رسالې بل عنوان دئ چې موږ کټ مټ رانقل کړی.

تر دې عنوان لاندي هغه ادعاء کوي چې "جمهور متقدمين علماء وايي: حأن ته د شوری د غړو د رأيو په معلومولو وروسته به امير پر هغه څه باندي عمل کوي کومي ته چې د هغه پوهه او بصيرت رسي، اگر که

هغه د شوری د غړو د رایې سره توپیر او اختلاف ولري د هغوی په اند : د مشاورت کولو معنی دا نده چې امیر دي د شوری د غړو تابع وي!! هغوی د الله جل شأنه په دې قول استناد کوي ( و شاورهم فی الامر فاذا عزم فتوکل علی الله) هغوی وايي: دا آیت په دې دلالت کوي چې له مشاورت وروسته د عزم څخه مراد د امیر عزم دی او که په امام باندي د شوری د غړو اتباع کول واجب وای، نو بیا به د (عزمت) په ځای عزمتم ویل پکار و، نو هر کله چې د عزم اختیار امام ته ورکړل شو، جوته شوه چې د مشاورت کولو څخه وروسته د روستۍ پرېکړې حق هم یوازي امام لري.

که څه هم لیکوال د هغو کسانو رایه هم رانقل کړې چې پر امام باندي د شوری د پرېکړو اتباع واجبه گڼي او له علي رضی الله عنه نه روایت شوي هغه حدیث باندي استناد کوي چې فرمایي:

له پیغمبر علیه السلام نه د دغه آیت د (عزمت) د لفظ په اړه پوښتنه وشوه چې د عزم معنی څه ده؟ او هغه وفرمایل: د رأی له خاوندانو سره مشوره او بیا د دوی د رأیې متابعت، یعنی له مشورې نه چې کومه پرېکړه راوځي هغه منل او په هغې پسي تلل.

د حدیث الفاظ دا دي:

روی ابن مردويه عن علي بن أبي طالب قال : [ سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن العزم ؟ فقال مشاورة أهل الرأي ثم اتباعهم ]

د لیکوال په ځواب کې څو خبرې ضروري گڼو:

● عجیبه ده چې څوک د پیغمبر علیه السلام حدیث نه مني او هغه چا ته د عالم او علامه لقب ورکوي او رایه ئې مني او عمل پرې کوي چې رایه

ئې هم سل په سلو کي د حديث خلاف ده او هم د قرآن خلاف!!! که ته په دې حديث باور لرې نو بيا خو بله هره رايه بايد لري وغورځوې او مدعي ته ئې نه د عالم په سترگه وگورې او نه د علامه لقب ورکړې!!

• ډېر خلک داسي دي چي د دليل په حای د اکثريت په زور خپله خبره په نورو منل يا تپل غواړي، کله چي د کومي رأيي په اړه نه دليل ولري او نه د کوم منلي شخصيت نوم واخيستی شي نو وايي: دا د جمهور علماوو رأيه ده!! خو که ترې پوښتنه وشي چي له دغو علماوو نه د څو کسانو نومونه واخله نو د گوتو په شمېر نومونه هم نشي اخيستلی. د يوې رأيي د سموالي لپاره خو دليل دا نه دی چي څومره کسان ئې مني، د مسلمان لپاره خو دليل دا دی چي له قرآن او سنت سره مطابقت ولري، که احياناً د نړۍ ټول خلک پر يوې غلطي خبري ټينگار وکړي او هغه سمه وگڼي دا د هغې د سموالي دليل نه شي کېدی.

راشئ وگورو چي د دغه آيت په اړه دا تعبير څومره وزن لري چي ليکوال جمهور متقدمينو ته منسوب کړئ. د آيت الفاظ دا دي:

﴿وَيُرِيدُ اللَّهُ يُلِيَّكَ ذُرِّيَّتَكَ وَيُلِيَّكَ ذُرِّيَّتَكَ وَيُلِيَّكَ ذُرِّيَّتَكَ﴾ (١٥٩)

﴿وَيُرِيدُ اللَّهُ يُلِيَّكَ ذُرِّيَّتَكَ وَيُلِيَّكَ ذُرِّيَّتَكَ وَيُلِيَّكَ ذُرِّيَّتَكَ﴾ (١٥٩)

﴿وَيُرِيدُ اللَّهُ يُلِيَّكَ ذُرِّيَّتَكَ وَيُلِيَّكَ ذُرِّيَّتَكَ وَيُلِيَّكَ ذُرِّيَّتَكَ﴾ (١٥٩)

نو د خپل رب د رحمت په وجه ورته نرم شوې او که ته بدخولي او سخت زړی وی، نو ستا له شا و خوا به خواره شوي وو، نو دوی ته عفو

وکره، بخښنه ورته وغواړه او په کارونو کې مشوره ورسره کوه، نو چې عزم دې وکړ بیا خو په الله توکل وکړه، یقیناً چې الله توکل کوونکي خوښوي.

د دې مبارک آیت لارښوونې دا دي:

د قائد لپاره په خپلو ملگرو نرمي کول د الله تعالی یوه پېرزوینه ده، ته د دغې الهي پېرزوینې په سبب په خپل امت زړه سوانده او مهربان یې، د بدخولو او سخت زړو مشرانو په څېر نه یې، د داسې مشرانو په څنگ کې یوازې ذلیل انسانان راغونډېږي، که په تا کې دا نیمگړتیاوي وی نو دا ستا په شا او خوا کې راغونډ شوي مسلمانان به ټول درنه خواره شوي وو، د دوی اشتباهات نباید د دې باعث شي چې د نرمي په حای سختي وکړې، د خوږو خبرو په حای ئې په ترڅو او توندو خبرو استقبال کړې او د لطف او مهربانۍ په حای ئې په خپلو غلطیو سخت ونیسې، د دوی پر غلطیو سترگې پټې کړه، له الله نه ورته مغفرت وغواړه. داسې نه چې د دوی اشتباهاتو ته په پام سره دا فیصله وکړې چې له دې نه وروسته به له دوی سره مشوره نه کوم، نه؛ په کارونو کې مشوره ستا واجب او د دوی حق دی، ته مکلف یې چې له دوی سره به مشوره کوې، حتی له هغو سره هم چې مشورې ئې کمزوري دي او د مخکنیو کمزورو مشورو په سبب ئې څه ستونزې هم راولاړې کړې دي. د مشورې په نتیجه کې چې کومه پرېکړه په لاس درغله، د پلي کولو لپاره ئې ملا وتره او پر الله توکل وکړه، داسې متوکلین د الله خوښ وي.

که په دې آیت کې لږ غور وکړئ نو د اسلام له نظره به د شوری په

څرنگوالي او اهميت ښه پوه شئ، په دې مبارک آيت کي څو اساسي ټکي زموڼر مخي ته راځي:

پيغمبر عليه السلام ته امر شوی چي مشوره به کوي، که الله تعالی خپل پيغمبر په مشوره مکلف کوي او دا د ده واجب گڼي، نو د عادي مشر په اړه به د دې حکم تقاضاء څه وي، هغه چا ته چي الله ورته وحی کوي او د ټولې نړۍ لپاره ئې لارښود لېږلی، امت ورباندي ايمان لري او د ده په اطاعت مکلف شوی، که ده ته د مشورې کولو امر کوي؛ نو بل څوک به څه حيثيت لري چي له مشورې ځان مستثنی کړي.

دا د مشورې حکم د هغو کسانو په اړه راغلی چي ځيني اشتباهات ترې شوي، د دوی له اشتباهاتو سره سره الله تعالی پيغمبر ته امر کوي چي له همدغو سره به هم مشوره کوي.

پيغمبر عليه السلام ته ويل شوي چي تصميم به له مشورې وروسته نيسي، داسي نه چي مخکي له مشورې کومه فيصله له ځان سره وکړې او بيا نور هسي د خوشحالولو لپاره راوغواړې او د خپلي رأيي په گټه تأييد ترې ترلاسه کړې.

له مشورې نه چي کومه فيصله راوځي، که څه هم ستا د رأيي خلاف وي او ته په هغې کي مصلحت نه گورې، له څه تزلزل او وپري پرته ئې د عملي کولو لپاره ملا وتړه او پر الله توکل وکړه.

د الله محبوب متوکل هغه دئ چي مشوره کوي، له مشورې نه د راوتلې فيصلې د عملي کولو لپاره ملا تړي او پر خپل رب توکل کوي.

متأسفانه ځيني کسان د مشورې داسي تفسير او تعبير وړاندي کوي



چي د ديكتاتورانو او مستبدو واکمنانو ډېر خوښېږي، هغوی وايي چي د عزم په صيغه کي خطاب مفرد ته متوجه دئ او له دې نه معلومېږي چي د پرېکړي واک زعيم ته ورکړی شوی!! حال دا چي دا ډېر غلط او کمزوری تعبير دی، په څو دلايلو:

دې ته ئې پام نه دئ کړی چي (عزم) له (شوری) نه وروسته ذکر شوی او د دې خبري معنی دا ده چي عزم او پرېکړه به د مشورې نتيجه وي، شوری به د فيصلو مرجع وي او د مشر تصميم به هم د شوری له منځ نه راوتلی وي.

دا ډېر ډېر کمزوری او بې بنسټه دليل دئ چي وايي دلته د (عزمت) صيغه د مفرد صيغه ده، نه د جمعي صيغه نو ځکه تصميم د مشر کار دئ نه د شوری د ټولو غړو!! دا جنابان متوجه نه دي چي د مفرد صيغه د دې لپاره راغلې چي د آيت په لومړي سر کي خطاب يوازي پيغمبر عليه السلام ته متوجه دئ، په دې خطاب کي ټولي صيغې مفردي دي: لکه: (لنت)، (کنت)، (حولک)، (فاعف)، (استغفر)، (شاورهم)، طبيعي ده چي وروستی صيغه به هم (عزمت) راتله نه عزمتم.

دې ته ئې پام نه دئ کړی چي (فاذا عزمت) ويل شوي، په عربي پوه انسان پوهېږي چي د (فا) توری بنيي چي (عزم) به د (مشاورې) نتيجه وي، يعني د مشورې په نتيجه کي چي کوم تصميم نيسي نو پر الله توکل وکړه. د (توکل) يادونه هم تلويحاً دا مطلب په گوته کوي چي که احياناً پرېکړه ستا د رأيي خلاف راووته، پر الله توکل وکړه او له تشويش او تزلزل نه پرته د پرېکړي عملي کولو ته ملا وتړه.

دې ته ئې هم پام نه دئ كړى چې په دې آيت كې د مشورې امر په حقيقت كې د هغو خلكو په اړه شوى چې د احد په جگړې كې څه اشتباهات ترې شوي، د دې احتمال وو چې پيغمبر عليه السلام د دغو اشتباهاتو په سبب له هغوى سره تند چلند وكړي او له دې وروسته له هغوى سره له مشورې ډډه وكړي، الله تعالى ورته لارښوونه وكړه چې نرمي ورسره كوه، عفو ورتو وكړه، بخښنه ورتو وغواړه او په كارونو كې مشوره ورسره كوه.

څوك چې ادعاء كوي چې په دې آيت سره د پرېكړې اختيار پيغمبر عليه السلام ته وركړى شوى؛ هغه دي د پيغمبر عليه السلام له قول او عمل نه داسې كوم دليل راوړاندي كړي چې ونښي پيغمبر عليه السلام له دې آيت نه همدا مطلب اخيستی، مشوره ئې كړې خو پرېكړه ئې د خپلي خوښي كړې!! د پيغمبر عليه السلام په ټول مبارك ژوند كې هيڅوك داسې مورد نشي په گوته كولى، داسې حديث نشي موندلى چې دا رايه تأييد كړي، متأسفانه نه د آيت الفاظو او صراحتونو ته توجه كوي، نه له دې آيت نه د پيغمبر عليه السلام تعبير ته، له پيغمبر عليه السلام نه د دغه آيت د (عزمت) د لفظ په اړه پوښتنه وشوه چې د عزم معنى څه ده؟ او هغه وفرمايل: د راي له خاوندانو سره مشوره او بيا د دوى د رايې متابعت، يعنې له مشورې نه چې كومه پرېكړه راوځي هغه منل او په هغې پسي تلل.

آيا د دغه صريح حديث په شته والي كې د بل چا داسې قول ته اعتناء كول چې هم د صريح آيت له الفاظو سره ټكر كوي او هم له څرگند او واضح حديث سره، لويه بې باكي او بې خايه جسارت نه دئ؟!

د دې آيت شرحه او تفصيل بايد لومړی په خپله په قرآن کي ولټوو او وگورو چي آيا د شوری تر څنگ دا هم ويل شوي چي پرېکړه به يو کس کوي او که په مشورې کي د شاملو خواوو په رضایت او توافق سره؟ که مو په قرآن کي په دې اړه واضح لارښوونه ومونده نو پر قرآن د ايمان تقاضاء دا ده چي بله هره رأيه به لري غورځوو، که څه هم چا جمهور علماوو ته منسوب کړې وي. قرآن په ډېر صراحت سره فرمايي چي پرېکړه به په مشورې کي د شاملو خواوو په رضایت کېږي، د البقري د سورې په ۲۳۳ آيت کي داسي راغلي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَانَةٌ﴾

او که دواړو (په خپله خوښه او رضایت) او په خپلو کي په (مشوره) له تي نه بېلول وغوښتل نو څه گناه پرې نشته...

دا مبارک آيت له تي نه د ماشوم د بېلولو په اړه ښځي او مېړه ته وايي: په خپلو کي د (مشورې او رضایت) په نتیجه کي چي د خپل ماشوم د بېلولو په اړه کومه فيصله وکړئ نو څه الزام درباندي نشته او له مشورې پرته يا د يوه طرف د عدم رضایت په صورت کي هره پرېکړه د گناه پرېکړه ده. يعني که مور پلار وغواړي چي د کوم ضرورت يا مصلحت له مخي ماشوم ته د تي ورکولو موده رالنده کړي نو په دوه شرطه دا کار کولی شي: دواړه به په دې کار راضي وي او په خپلو کي به ئې مشوره کړې وي. (مشوره) او د (دواړو رضایت) او موافقه ئې شرط کړي. له دې آيت نه د اسلام له نظره د مشورې حقيقت څرگندېږي، له مشورې نه به هغه

پرېکړه راوځي چي په مشورې کي برخه وال پرې راضي او متفق وي، په کومي مشورې کي چي د طرفينو رضایت شرط نه وي، يو طرف يوازې خپله رايه څرگندوي او د وروستي تصميم په نيولو کي څه حق نه لري او بل طرف يوازې د بل رايه اوري او فيصله په خپل سر کوي، د مشاور له رضایت نه پرته، دا د استبدادي نظامونو شوری ده نه اسلامي شوری، مشوره دا نه ده چي يو طرف به له بل نه فقط نظر او رايه غواړي او ورستی پرېکړه به دی په خپله کوي، مشوره د بل د رايې معلومولو لپاره نه وي، داسي مشوره هيڅ ارزښت نه لري چي يو کس دي د نورو رايه واوري خو پرېکړه دي په خپله او د نورو د موافقې او رضایت نه پرته وکړي، مشوره دې ته ويل کېږي چي د تفاهم او بحث په نتیجه کي د طرفينو د خوښي هغه پرېکړه ترې راوځي چي دواړه ورباندي راضي او متفق وي. چي پلار خپل اولاد ته د تي ورکولو په اړه په دې مکلف وي چي له خپلي مېرمني سره به مشوره کوي، په خپل سر به فيصله نه کوي، هره پرېکړه به د دواړو په مشوره او رضایت وي، نو امير څنگه دا حق لري چي د عام ولس د شتمنيو او په دوی پورې اړوند قضايوو کي په خپل سر او د نورو له مشورې او رضایت نه پرته فيصله وکړي، په ټولني کي د ده حيثيت او مقام په هيڅ صورت کي هومره نه دی لکه د پلار او مېره حيثيت او مقام په خپلي کورنی کې، اسلام خو پلار ته په کورنی کي د (قوام يا قيم) نوم ورکړی، خو د ټولني مشر يا امير ته ئې د (قيم) په حای د (خليفه او امين) نوم ورکړی، دی خو د عام ولس د امانتونو امين دی، په هيڅ امانت کي په خپله خوښه د تصرف کولو حق نه دی ورکړی شوی.

شوکه چې وايي امير يوازي په مشورې مکلف دئ، پرېکړه به دى په خپله خوښه کوي!! دا جنابان دي له قرآن او سنت نه کوم دليل وړاندي کړي، قرآن خو وايي چې د شورى پرېکړه بايد داسي وي چې په شورى کې د برخه والو رضایت تأمین شي؛ ستا نظر خو د قرآن د دې حکم خلاف دئ!! د پیغمبر علیه السلام له فعل او قول نه کومه بېلگه وړاندي کړه چې ستا دا نظر تأیید کړي، پیغمبر علیه السلام خو هیڅکله د مشوره کوونکو د اکثریت له رأيي سره مخالفت نه دئ کړی او د خپلي خوښي فيصله ئې نه ده کړې. ابوبکر او عمر رضی الله عنهما ته وايي: تاسو دواړه چې په هرڅه توافق وکړئ زه ورسره مخالفت نه کوم:

عن عبد الرحمن بن غنم [ أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لأبي بكر وعمر لو اجتمعتما في مشورة ما خالفتكما ]

د خندق په جنگ کې ئې غوښتل د مدينې يهودان په دې قانع کړي چې د قريشو له ملگرتيا لاس واخلي چې په بدل کې به ئې د مدينې د کجورو د يوه کال حاصل دوى ته ورکړي، په ځينو رواياتو کې رايي چې په دې اړه ئې څه ليکلي هم وو، خو د اوس او خزرج له دوو مشرانو سره ئې پرې مشوره وکړه، هغوى ورته وويل: يا رسول الله! که دا پرېکړه د وحې له مخې کوي نو موږ پرې اعتراض نه لرو، خو که ستا خپله رايه وي نو په خداى قسم چې موږ د شرک په زمانه کې دوى ته باج نه دئ ورکړى اوس چې په ايمان سره الله تعالى موږ ته عزت راکړ څنگه به دوى ته جزیه ورکوو، پیغمبر علیه السلام له خپلي رأيي تېر شو او هغه پاڼه ئې وشکوله. هیڅوک داسي مثال نشي وړاندي کولى چې پیغمبر علیه السلام دي

له چا سره مشوره كړې وي خو پرېكړه دې د نورو له موافقې پرته په خپله خوښه كړې وي.

ځيني خلك د حديبيې په صلحي په غلظه توگه استناد كوي او وايي: پيغمبر عليه السلام دلته له مشورې پرته هغه معاهده امضاء كړه، نو دا نښي چي امير په شوري او د شوري د پرېكړو په متابعت مكلف نه دئ!! دې جنابانو ته وايو:

• آيا دې ته متوجه يئ كه نه چي دا معاهده چېرې او په كومو شرايطو كي امضاء شوې؟ آيا پوهېږئ چي حديبيه د مكې جزء ده او قريشو پرې حكومت كولو؟ مسلمانان هلته د جگړې لپاره نه بلكي د عمرې لپاره تللي وو، د جگړې لپاره ئې تياري نه درلود، دښمن هڅه كوله چي نښته رامنځته شي، ډېر شرارتونه ئې وكړل خو د پيغمبر عليه السلام د حكيمانه قيادت په وجه د دوي شرارتونه شنډ شول او د نښتي مخنيوى وشو.

• د جنگ په ميدان او حالت كي مشر ته فوق العاده صلاحيت وركول دا طبيعي او ټولو خلكو ته د منلو وړ كار دئ، په ټولو هېوادو كي گورئ چي د جنگ په حالت كي حتى منتخب پارلمانونه منحل شي او زعيم ته د قانون له مخي فوق العاده صلاحيتونه وركړي شي، د استثنائي حالت په مقرراتو د عام او عادي حالت قوانين قياسول اشتباه ده.

• دا هم په پام كي ولرئ چي دا يوازنى مورد دئ، په دې كي هم ډېرى صحابه، حتى چي د عمر رضى الله عنه په څېر شخصيتونه هم له هغي معاهدې سره موافق نه ول، خو نه چا اعتراض كړى او نه مخالفت، كه پيغمبر عليه السلام مشوره كړې وي او بيا ئې د اكثریت له رأيي سره

مخالفت كړې وي؛ يا صحابه وو خپل مخالفت څرگند كړي او پيغمبر عليه السلام د هغوی څرگند مخالفت ته هيڅ اعتناء نه وی كړې، نو ستاسو وينا او استدلال په حای او وارد وو، خو داسي نه دي شوي او په دې پېښي باندې استناد سره هيڅوك د دې ادعاء حق نه لري چي امير د شوری د غړو رأيي په متابعت مكلف نه دی، دا ناسم تعبير او غلط قياس دی.

• راتلونكو پېښو وښوده چي د پيغمبر عليه السلام پرېكړه ډېره حكيمانه او پر حای وه، الله تعالی د همدې پرېكړي په تأييد كي د الفتح مكمله او جامع سوره نازله كړه او د غي معاهدې ته ئې د فتحي او بري نوم وركړ.

قرآن د غير اسلامي نظامونو د معرفي په لړ كي د هغوی يوه ځانگړتيا همدا بڼي چي د پرېكړي وروستۍ مرجع واكمن وي، درباريان د مشورو په دوران كي هغوی ته همدا وايي چي موږ خپله عاجزانه رأيه ستا حضور كي وړاندي كوو خو پرېكړه ستا كار دی، واكمن هم ځان ټولواك گڼي او خپلو مشاورينو ته وايي: سمه خبره همغه ده چي زه ئې درته وایم! قرآن دا دواړه خبري د فرعون او د سبا د ملكې په اړه راوړې دي، د سبا د ملكې درباري مشاورينو او سرکاري مفتيانو ورته وويل: موږ جگړي ته چمتو يو خو پرېكړه ستا كار دی، وگوره چي خوښه دي څه ده او څه مناسب گڼي، د قرآن الفاظ دا دي:

وَلَا يَأْمُرُكَ أَنْ تَتَّبِعْتَهُمْ إِنْ كَانُوا عَدُوًّا لَكَ وَدُونَهُمْ عَدُوًّا لَكَ فَخَالِدْ عَلَىٰ صِدْقِهِمْ أِنْ عَدُوًّا لَكَ وَعَدُوًّا لَدُنْكَ فَتَلَاَمَظَهُمْ لَا يَخْلِفُونَ عَهْدَ اللَّهِ إِنَّكَ خَلِيفَتُهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

وَلَا يَأْمُرُكَ أَنْ تَتَّبِعْتَهُمْ إِنْ كَانُوا عَدُوًّا لَكَ وَدُونَهُمْ عَدُوًّا لَكَ فَخَالِدْ عَلَىٰ صِدْقِهِمْ أِنْ عَدُوًّا لَكَ وَعَدُوًّا لَدُنْكَ فَتَلَاَمَظَهُمْ لَا يَخْلِفُونَ عَهْدَ اللَّهِ إِنَّكَ خَلِيفَتُهُ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ





منعه کړي، خو نېکي مشورې ورکړې، خو فرعون په خُواب کي ورته وويل: زه همغه څه تاسو ته وایم چي ښه پرې پوه شوی یم او زه چي تاسو ته کومه لارښوونه کوم هغه د ترقی او کمال په لوري لارښوونه ده!! د قرآن الفاظ دا دي:

﴿أَمْ أَدْرَأكَ أَنْ تَقُولَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّ قَوْمٍ عَادُوا لِيَدْعُونَ إِلَيَّ غَيْرَ مُسْتَأْذِنِينَ ۚ فَاذْهَبْ عَنْكَ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا يَهْتَكُونَ الْعَهْلَ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الَّذِينَ كَرِهَ اللَّهُ مُخَالَفَهُمْ وَلِيُكَلِّمَ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ﴾

﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّا لَهُمْ أَنْ يَخِرُّوا عَلَىٰ أَعْقَابِهِمْ فَيَسْأَلُوهُ عَنِّي فَتَقَالُ سَبًّا ۚ فَاصْبِرْ ۚ وَلَقَدْ عَلَّمْنَا لَدُنَّا بِرَبِّكَ عَلِيمًا مُّقْتَدِرًا ۚ﴾

﴿وَلَقَدْ عَلَّمْنَا لَدُنَّا بِرَبِّكَ عَلِيمًا مُّقْتَدِرًا ۚ﴾

(هغه (مؤمن درباري) وويل: نن خو پاچايي ستاسو ده؛ په داسي حال کي چي په دې سيمي برلاسي او غالب یئ، خو که د الله عذاب راشي څوک به مو مرسته وکړی شي؟ فرعون وويل: زه همغه څه تاسو ته وایم چي پرې پوه شوی یم او یوازي د رشد او هدايت لار درښیم!!

آیا دغه آیتونه کفایت نه کوي چي ووایو: غیرملزمه شوری د غیراسلامي نظامونو ځانگړتیا ده، فرعونان داسي شوراگاني خوښوي؟!

قرآن د فرعون او د سبا د ملکې دا قصې د دې لپاره رااخيستي چي موږ ته ووايي: په غیراسلامي نظامونو کي واکمن ټولواک وي، وروستی پرېکړه د ده له لوري کېږي، هغه ځان عقل کل گڼي، خپله رایه تر ټولو غوره او لوړه گڼي، شوری ئې ملزمه نه وي، ټولواک د شوری پرېکړو ته په التزام مکلف نه وي. او د دې لپاره چي موږ ته ووايي: په کوم نظام کي چي دا خصوصیات وي، هغه اسلامي نظام نه بلکي فرعوني نظام وي، خلافت نه







دا د هغو خلکو په ځواب کې ویل شوي چې داسې معجزه غواړي چې انکار تری ممکن نه وي او هر لیدونکی ایمان راوړو ته اړ کړي، په ځواب کې ورته ویل شوي:

• الله تعالی داسې معجزې په ښودلو هم قادر دی ، خو دا کار د ده د سنت مطابق نه دی.

• الله تعالی هر مخلوق له ځانگړو خصوصیاتو سره پیدا کړی، ژوي ئې د بېلو بېلو ځانگړتیاوو سره ټولی ټولی پیدا کړي، لکه دا چې ځینی حیوانات پر زمکه خو ځېړي او لکه مرغان چې پر څپلو وزرونو الو ځي، انسان ئې هم له خاصو ځانگړتیاوو سره پیدا کړی، د ده ستره ځانگړتیا دا ده چې انتخاب کولی شي ، که دا د انتخاب ځانگړتیا ترې واخیستل شي او د کومي خبرې په منلو مجبور کړی شي، بیا خو د ده امتیاز له منځه ځي او د نورو مجبورو او بې اختیارو حیواناتو په څېر گرځي، الله تعالی نه غواړي له انسان سره داسې معامله وکړي.

• په قرآن کې ټول هغه دلائل ویل شوي چې عقلمن او د هدایت په لټه کې انسان ته کفایت کوي.

د دغو دوستانو ادعاء د قرآن له دې صریح وینا سره ټکر کوي چې وایي: هر څه ئې په تفصیل سره بیان کړي، هیڅ څه ئې نه دي پرېښي.

دا صحیح ده چې د قرآن الفاظ محدود دي، خو دا د قرآن اعجاز دی چې په محدودو الفاظو سره ئې هومره حقایق بیان کړي چې د انسان هرې پوښتنې ته ځواب وایي، د شرحي لپاره ئې ستر ستر کتابونه هم کفایت نه کوي، تر ننه په تېرو څوارلسو پېړیو کې په زرگونو تفسیرونه ولیکل

شول، هیڅ مفسر ونه ویل چي ما د قرآن ټول اسرار بیان کړی شول، دا دئ گورئ چي د تفسیرونو لړۍ لارواڼه ده، معلومه نه ده څومره نور تفسیرونه به ولیکل شي او د قرآن څومره نور اسرار به څرگند شي، بنایي بې مناسبتنه به نه وي چي ووايو: په ټول قرآن کي د اودس په هکله یوازي یو آیت نازل شوی، خو که تاسو د فقه کتابونو ته رجوع وکړئ وبه گورئ چي په دې موضوع هومره مشرح او مفصل بحث شوی چي د هر فقهي کتاب یوه لویه برخه جوړوي، دا به هم بې مناسبتنه نه وي که ووايو: که تاسو دا مفصل او مشرح فقهي بحث، د شوری، امارت، جهاد او هجرت په څیر له بحثونو سره مقایسه کړئ نو وبه گورئ چي مقایسه ئې نشي کېدی، دا پداسي حال کي چي د دغو قضایاوو په هکله د قرآن آیتونه ډېر زیات او د اودس په پرتله څو برابره دي، زموږ درنو فقهاوو ولي دا کار کړی، د دوی د وخت شرائط همداسي وو او د دې تقاضا ئې کوله او که کوم بل مصلحت ئې په پام کي نیولی؟ په دې هکله څه ویل نه مفید دي او نه ضروري، مهمه خبره دا ده چي اوس باید دا تشه ډکه شي، د قضایاوو په هکله زموږ اهتمام او شرح او توضیح ئې باید په همغه تناسب وي چي د الله په کتاب کي ورته اهتمام شوی، د شوری په هکله بحث باید د اودس په نسبت لږ تر لږه درې برابره وي، دا حکه چي د اودس په هکله یو آیت راغلی او د شوری په هکله درې آیتونه.

• لیکوال د خپلي خبري د تأیید لپاره یو ځل بیا د قرآن او حدیث په ځای د یوه لیکوال په رأیې استناد کوي او لیکي: وتلی محقق عالم او لیکوال علامه مناظر احسن گیلاني رحمه الله لیکي: د الهي وحی او د نبوت

په مبارکه ژبه تر امت رسېدلي معلومات په محدودو الفاظو او کلماتو کې  
ځای کړل شوي او بل لور ته د بشري ژوندون حال دا دئ چې د هري  
ورځي لمر له راختمو سره سم د ځينو داسي نويو او پېچلو حالاتو سره  
يوځای څرک وهي چې د هغو بېلگي وړاندي نه وې ليدل شوې همدغو  
راتلونکو نويو پېښو او حالاتو ته د فقهاوو په اصطلاح کې (الحوادث و  
النوازل) ويل کېږي، څرگنده ده چې يو لور ته د الهي وحي الفاظ  
محدوديت لري او بل لور ته حوادث او نوازل لامحدود يا پر بل سپيناوي  
لامتناهي دي!! د دې دواړو حالتونو تشه د اجتهاد او عقلي لاس وهني پرته  
ډکول ناشوني دي...!! او په پای کې ليکي: دا هغه اړتيا ده چې د پوره کولو  
لپاره ئې موږ د دنيا په چارو کې نه يوازي په ديني معاملاتو کې هم اجتهاد،  
عقل او فقهي ته اړ يو. " د دوی د دې وينا او استدلال په اړه څو عرايض لرو:  
۱. دا استدلال ډېر کمزوری او ناوارد دئ. نه پوهېږو چې په دې استدلال  
سره دوی څنگه دا ثابتوي چې د امير انتخاب د اهل حل و عقد دنده ده؟!  
۲. که د بحث موضوع هغه حوادث او نوازل وي چې د امت په تېر تاريخ  
کې ئې بېلگه نه موندل کېږي؛ نو بيا خو دې استدلال څه ناڅه وزن درلود،  
نه پوهېږو چې دوی څنگه د امير د انتخاب په څېر ستره موضوع په نوازلو  
کې شمېري؟!  
۳. دا وينا په ناسمه توگه کارول شوي چې "د الهي وحي او د نبوت په  
مبارکه ژبه تر امت رسېدلي معلومات په محدودو الفاظو او کلماتو کې ځای  
کړل شوي"، له دې وينا دا رايستل چې د نويو پېښو او قضايوو لپاره نوي  
احکام رايستل جائز دي بې ځايه او ناسم استدلال دئ، موږ په دې عقیده

يو چي قرآن كامل دى، بشپړ دى، كافي دى، هيڅ څه ئې نه دي پرېښي، په قرآن كې هره هغه لارښوونه راغلې چې د قيامت ترورځي انسانان ورته ضرورت لري، يا په مفصله توگه او يا په مجمله توگه، دا د قرآن اعجاز دى چې په محدودو الفاظو كې ئې هومره لارښوونې راغلې چې د انسان د ټول ژوند لپاره؛ له ټولو پېچلو او پراخو ابعادو سره ئې، د قيامت تر ورځي كفايت كوي، د پيغمبر عليه السلام په زرگونو احاديث د همدې محدود قرآن شرحه ده، د فقهي ضخيم ضخيم كتابونه له همدغو منابعو سرچينه اخلي، هغه رايه د منلو وړ ده چې له قرآن او حديث سره سمون خوري، له دې نه آخوا چې څوك كومه رايه وركوي د هغه شخصي رايه ده، هيڅوك ئې پر منلو او پلي كولو مكلف نه دي. يوازي د دليل له مخي به ئې مني، دا كافي نه ده چې څوك ووايي: فلان علامه دا خبره كړې، فلان عباسي امير دا كار كړى... نو ځكه دا د شريعت جزء ده او موږ ئې پر منلو او كولو مكلف يو!!

۴. يو مهال موږ د كمونيستانو له دې پوښتنې سره مخامخ وو چې ويل به ئې: مسلمانان ادعاء كوي چې په قرآن كې هر څه بيان شوي كه داسي وي نو موږ ته په قرآن كې ترافيكې قوانين راوښيي! اوس له علامه وو او د دوى له پلويانو دې ته ورته خبرې اورو چې د قرآن الفاظ محدود دي او د ژوند د لامحدودو پېښو او قضايوو په اړه لارښوونې په كې نه دي بيان شوې، د دغو پېښو په اړه اجتهاد ته اړ يو!! د دواړو د دې ورته وينا په اړه څو عرايض لرو:

• ترافيكې قوانين؛ قوانين نه بلكي اجتماعي مقررات او قراردادونه



دي، په داسي مواردو كې اسلام مور ته هغه بنسټيزي لارښوني كړې دي چې داسي مقررات او قراردادونه ورته ضرورت لري، لكه دا چې: په بني لاس درومه، د ژمنو مراعات كوه، بل ته ضرر او اذيت مه رسوه، په خپل حق او وار قناعت كوه، د عمد او خطاء قتل او جرح سزا به څه وي...

• يو وخت مي د يوه داسي خطيب وينا د تلويزيون له لاري اورېده چې هره خبره ئې په ډېر زور سره كوله، هغه هم په وړو وړو خبرو د تركيز پر مهال، په دې ئې ټينگار كولو چې په قرآن كې ټول احكام نه دي راغلي، خو مقصد ئې دا وو چې ځيني احكام داسي دي چې يوازي ئې په احاديثو كې موندلی شو، د دې ادعاء د اثبات لپاره ئې وويل: په قرآن كې يوازي هغه غوښه حلاله گڼل شوې چې د ذبحي پر مهال ئې د الله تعالى نوم ياد شي، خو كب (ماهي) بې له ذبحي حلال دى، د دې استثناء بنسټ د قرآن كوم آيت نه بلكي د پيغمبر عليه السلام حديث دى، څو ځلي ئې دا خبره تکرار كړه چې راوښيئ د قرآن كوم آيت دا استثناء جائز گڼي؟! ما ويل په قرآن كې دا استثناء شته خو څه وكړو چې ته نه ئې ورته متوجه شوى! قرآن ماهي د لحماً طریاً يعني تازه غوښي په نامه ياد كړى او دا ښيي چې ماهي د تازه او پاكي غوښي حكم لري، پيغمبر عليه السلام ځكه ويلي چې ماهي له ذبحي پرته حلال دى. همداراز دې خطيب ويل چې د لمانځه ترتيب، اوقات او د ركعتونو شمېر په قرآن كې نه مومو... ما ويل: پيغمبر عليه السلام د لمانځه هر څه له قرآن نه اخيستي، د الله په نامه د لمانځه پيل، قيام، تلاوت، ركوع، سجده، په ركوع او سجده كې تسيحات، د لمانځه پنځه وختونه او د ركعتونو شمېر؛ دا ټول هغه څه دي چې په قرآن كې ورته يا

په ډېر وضاحت سره يا تلويحاً اشاره شوې، خو زه او ته د ځينو منشا درک کولی شو او د ځينو نه،

د لمانځه د ځينو برخو منشا په قرآن کي دا آيتونه دي:

(و ذکر اسم ربه فصلی) د تکبير تحریمه لپاره

په قرآن کي د سجدي امر اولس ځلي راغلی، د هري ورځي د فرض رکعتونو شمېر هم اولس ټاکل شوی.

تل تر سجدي مخکي د رکوع ذکر راغلی د همدې لپاره په لمانځه کي رکوع تر سجدي مخکي ده.

د الزمر د سورې په دغو دوو آيتونو کي د تسبیح لپاره څلور وخته سحر، ماښام، ماخستن او ماپشین ذکر شوي:

وَمَا يَسْتَعْجِلُ بِهَا إِلَهُكَ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ يَسْتَعْجِلُونَ  
قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ  
قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ  
قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ

نو د الله تسبیح وینه ده کله چي (ماښام) او (گهيځ) ته ننوځئ او ده ته په آسمانونو او زمکي کي ستاینه ده او (ماخستن) او هغه مهال چي (ماپشین) ته ننوځئ.

او د طه د سورې په ۱۳۰ آيت کي د مازدیگر د وخت یادونه هم شوې:

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ  
قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ  
قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ  
قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ

نو په هغه څه چې دوی ئې وایي صبر وکړه او له ستاینې سره د خپل رب تسبیح وایه (تر لمر راختمو مخکې) او (تر لوېدو ئې مخکې) او (د شپې په یوې برخې کې) تسبیح وایه او د (ورځې په اطراف) کې؛ چې راضي شې.

دلته د سحر، مازدیگر او ماخستن یادونه په صراحت سره شوې او دوو نورو وختونو ته د اطراف النهار په لفظ اشاره شوې.

د همدې لپاره د لمانځه پنځه وخته ټاکل شوي.

کله چې د الواقعة د سورې په ٧٤ آیت کې دا امر وشو:

٧٤: الواقعة ﴿١﴾

نو پیغمبر علیه السلام وفرمایل: دا تسبیح په رکوع کې شامله کړئ.

او کله چې د الاعلی د سورې په لومړي آیت کې دا امر وشو:

﴿١﴾ الاعلی: ١

نو پیغمبر علیه السلام وفرمایل چې دا تسبیح په خپلو سجودو کې شامله کړئ.

که په قرآن کې غور وکړئ وبه گورئ چې د رکوع امر د سجدي په پرته لږ دی، د همدې لپاره په لمانځه کې د رکوع شمېر تر سجدي لږ دی.

د الاسراء سورې په ٧٨ آیت کې د سحر لمونځ د قرآن الفجر په نامه یاد شوی او دا بڼې چې قرائت د لمانځه اساسي برخه ده.

﴿١﴾

په دې آيت کي له يوې خوا د گهيځ لمانځه ته قرآن الفجر ويل شوي له بلي خوا پنځو لمونځونو ته اشاره کوي: د لمر له زواله تر ماخستن پوري څلور لمونځونه او د سحر لمونځ ئې پنځم.

له دغو آيتونو نه په صراحت سره معلومېږي چي پيغمبر عليه السلام د لمانځه هر څه له قرآنه اخيستي.

همداراز په قرآن کي د اسلامي نظام ټول مهم ابعاد ښودل شوي، د امير د انتخاب څرنگوالی، د شوری څرنگوالی، د قيادت مواصفات، د هغه مسؤليتونه، د هغه د انتخاب څرنگوالی، د هغه په وړاندي د خلکو وجايب او په سياسي نظام پوري اړوند مسايل په ډېر وضاحت او په پوره تفصيل سره راغلي، مشکل په ما او تا کي دئ چي په دغو آيتونو کي مو غور نه دئ کړی، د اودس او تيمم پر يوه او دوه آيتونو مو لوی لوی کتابونه ليکلي خو د حکومت په اړه راغلي گڼ شمېر آيتونو ته مو لازمه توجه نه ده کړې، سطحي ترې تېر شوي يو او لږ څه مو پرې ليکلي، دا زما او ستا نقص دئ نه د قرآن، ولي خپل عيب قرآن ته منسوبوي او بې حايه نامناسبه ادعاء کوي چي په قرآن کي هر څه نه دي راغلي؟! د مثال په توگه لاندي دوه آيتونه ستاسو مخي ته رددم:

﴿مَنْ حَرَّمَ مَالَهُ هَتَفَتْ آيَاتُهُ﴾

﴿مَنْ حَرَّمَ مَالَهُ هَتَفَتْ آيَاتُهُ﴾



- الله تعالى (ټول اسلامي امت) ته (امر) کوي چي (امانتونه) خپل (اهل) ته وسپاري. د امانت معنی عامه هم کېدی شي او په هر مادي او معنوي امانت ئې هم اطلاق کېدی شي، خو دلته له امانت نه مراد د واکمنۍ او اقتدار امانت دی.
- د اسلام له نظره اقتدار يو (امانت) دی او د اقتدار خاوند د خلکو د امانتونو يو (امين).
- دا (امانت) به د مسلمانانو لخوا هغه چا ته سپارل کېږي چي (اهليت) ئې ولري. او دا د ټول اسلامي امت مأموريت او الهي فريضه ده چي د اقتدار امانت او په هغه پورې مربوط ټول امانتونه به داسي چا ته سپاري چي د دې وړتيا او اهليت په کي وي.
- لکه څنگه چي د هر امانت اصلي خاوند دا حق لري چي خپل امانت په کومو شرايطو او د څرمره موډې لپاره (امين) ته وسپاري او کله ئې بېرته ترې واخلي، همداراز دا د خلکو حق دی چي د امارت امانت چا ته، تر کله سپاري او کله ئې بېرته ترې واخلي.
- چا ته چي د امارت او واکمنۍ امانت وسپارل شي؛ هغه به په دې امانت کي د يوه امين په څېر تصرف کوي، نه د يوه مطلق العنان حاکم په څېر.
- دا د امانتونو امين په دې مکلف دی چي د خلکو ترمنځ به ئې هر قضاوت پر عدالت ولاړ وي.
- که د دې امين (امير) او د امانت د اصلي خاوندانو (خلکو) ترمنځ په کوم څه کي اختلاف راولاړ شي، نو منازعه به د الله کتاب او د رسول سنت ته راجع کېږي، وروستی پرېکړه به د قرآن او سنت له مخي کېږي.

• د قانون په وړاندي ټول برابر دي، هيڅوک دا حق نلري چې ځان له قانون نه اوچت وگڼي، قانون ځان ته تابع او ځان د وروستۍ پرېکړې وروستۍ مرجع وگرځوي.

له دغو مبارکو آيتونو نه لاندې خبرې معلومېږي:

• اسلام د امير انتخاب هم د مسلمانانو وجيبه گڼي او هم ئې حق. د خلکو لخوا (څرگند) او (پخپله خوښه) بيعت ئې د امارت لپاره شرط گرځولي.

• له امير سره د خلکو بيعت داسې نه دی چې لومړی به هغه له کومې بلې لارې امير کېږي او بيا به خلک د بيعت شکلي مراسم د دې لپاره ترسره کوي چې د ده په وړاندي د خپل اطاعت څرگندونه وکړي، خبره داسې نه بلکې برعکس ده، دا بيعت دئ چې په هغه سره څوک امير کېدی شي، تر څو چې خلک له چا سره بيعت ونه کړي امارت ئې نه شي مسلم کېدی، امير هغه دئ چې خلک ورسره بيعت وکړي، له بيعت نه پرته مسلط شوی واکمن يو جابر او غاصب حاکم دئ.

د قرآن آيتونو، د پيغمبر عليه السلام سنت او د اصحابو رضي الله عنهم منهج ته په پام سره ويلی شو چې:

• د يوې غيراسلامي ټولنې په سياسي حاکم نظام کي به له برخې اخیستو ډډه کوو، حتی که د دې نظام رياست هم مونږ ته ومنلی شي.

• پدې نامسلماني ټولني کي به د انتخاباتو له لاري د تبديلي راوستو او قدرت ته د رسېدو هڅه نه کوو، دا حکم چې پيغمبر عليه السلام داسې نه دي کړي.

• د اسلام غوښتنه دا ده چې لومړی به انقلاب راولو، غیراسلامي ټولنه به د جهاد له لارې په اسلامي ټولني بدلوو او اقتدار به له ظالمانو نه صالح کسانو ته انتقالوو، خو د انقلاب له راتلو او د اسلامي ټولني له جوړېدو وروسته به قدرت ته د رسېدو هره هڅه حرامه گڼو، هلته به وسلې ته لاس کول او يا د زور او سازشونو له لارې قدرت ته د رسېدو هڅه نه کوو، اقتدار به د مسلمانانو امانت او دا به د خلکو حق گڼو چې قدرت د خپلې خوښې صالح او اهل کس ته وسپاري، دلته به امير د مسلمانانو په خوښه او د دوی د بيعت له لارې ټاکل کېږي.

• د امير انتخاب د ټولني د ټولو مسلمانانو کار دی نه د څو محدودو کسانو کار، دا حکه چې خلفای راشدين په جومات کې غوره شوي، نه د تړلو دروازو تر شا او د څو کسانو په خوښه.

• د امارت لپاره له يوه نه زيات کسان هم نومول کېدی شي، داسې لکه چې عمر رضي الله عنه ونومول.

• که له يوه نه زيات کسان د امارت لپاره راوړاندي کړی شول، د استفتاء او د خلکو رأيي ته د مراجعې له لارې کولی شو د دوی له منځ نه هغه څوک غوره کړو چې د مسلمانانو اکثریت ئې د امارت لپاره اهل گڼي.

• د امارت لپاره خاص مواصفات ټاکل شوي، د دغو مواصفاتو له مخې به اهل کسان نومول کېږي، خو د اهل کسانو له منځ نه د يوه انتخاب به د مسلمانانو د اکثریت په رایه ترسره کېږي.

دا ډېره عجيبه ده چې د دغو څرگندو نصوصو په موجودیت کې او په داسې حال کې چې د راشدينو خلفاوو د انتخاب څرنگوالی ئې په مخکې



پروت دئ، حیني د امير انتخاب د خواصو حق گني، حیني په موروثي امارت باور لري، حیني ئې د قریشو حق بولي او حیني تر دوی مخکي درومي او یوازي د علي او د ده د اولاد رضي الله عنهم مسلم او منصوصي حق ئې گني او وایي چي دوی د الله له لوري غوره شوي!! دغي وروستی ډلي ته باید ووايو: که دا خبره سمه وی نو لومړی خو به په قرآن کي حتماً په دې هکله صریح آیت راغلی وو، پیغمبر علیه السلام به خلکو ته په واضح الفاظو ویلي وو، صحابه وو به هغه د لومړي خليفه په حيث او د ده اولاد له ده نه وروسته د امر او په حيث غوره کړي وو، علي رضي الله عنه به له مخکنيو خلفاوو سره بیعت نه کاوو او تر ټولو مهمه خبره دا چي په قرآن کي به دا آیت نه راتلو چي اې مسلمانانو! الله تاسو ته امر کوي چي د امارت امانت اهل ته وسپارئ، که امارت موروثي وی او امير د الله او پیغمبر له لوري غوره کېدی نو مسلمانانو ته به ولي دا خبره کېده؟! او که موروثي وی نو میراث خو ورته وو ته پرته له دې سپارل کېږي چي وگوري هغه ماشوم دئ که ستر، هغه روغ دئ که ناروغ، عقل لري که بې عقله دئ، په میراث کي خو د اهلیت شرط نه شي وضع کېدی. آیا تاسو نه گورئ چي د نړۍ په ظالمانه موروثي نظامونو کي دې خبري ته څوک نه گوري چي د واکمن وارث د دې منصب اهل دئ که نه، زوی، لور او بنحی ته ئې په میراث پاته کېږي. د قرآن په لسگونو آیتونه د اهل کتابو د دغي غلطي انگېرني د تردید لپاره راغلي چي دوی په موروثي نظام او له پلار نه اولاد ته د مذهبي مقام او منزلت په انتقال باور درلود.

دا هم ډېره عجیبه ده چي حیني وایي: د یو چا د امارت لپاره د پنځو

کسانو بیعت هم کافي دئ، که له ټول امت نه یوازې پنځه کسان او حتی یو کس له چا سره بیعت وکړي هغه مسلم امیر دئ او په ټولو ئې اطاعت واجب!! دا هسي بې بنسټه او خوشې خبرې دي هم د څرگندو نصوصو خلاف او هم د صحابه وو د منهج خلاف. دا خبرې یا هغه څوک کولی شي چې دا ټول حقایق له پامه وغورځوي او یا هغه چې د کوم دربار مفتي وي.

په پورتنیو آیتونو کې امارت د امانت په نامه یادول، دا حقیقت په گوته کوي چې امیر به په ټولو هغو امانتونو کې د مسلمانانو په مشوره تصرف کوي چې د خلکو له لوري ده ته ورسپارل شوي، هیڅوک د چا په امانت کې د امانت ورکوونکي له موافقې پرته د تصرف حق نلري او اسلام داسې تصرف په امانت کې خیانت گڼي.

له دې حکم څخه چې د امیر او خلکو ترمنځ اختلافي قضایا به قرآن او سنت ته راجع کېږي، دا حقیقت په ډاگه معلومېږي چې امیر په مشوره مکلف دئ، د اختلاف په صورت کې ده ته د وروستۍ پرېکړې حق نه دئ ورکړی شوی، وروستۍ فیصله به د قرآن او سنت له مخې کېږي. او همدا پر الله او د آخرت پر ورځې د ایمان تقاضا گڼل شوې.

خو دلته له اولوالامر منکم نه مراد د مسلمانانو کوم چارواکي دي؟ هر آمر که یوازې خلیفه او امیر المؤمنین؟ که څه هم د اولي الامر منکم اطلاق په هر آمر کېدی شي، خو په دوه دلیل په اطمینان سره ویلی شو چې له دې نه مراد د مسلمانانو عمومي امیر دی:

- له الله او پیغمبر نه وروسته ئې ذکر شوی.
- له نورو امر او چارواکو نه اطاعت په اصل کې له عمومي امیر نه

اطاعت دی.

او دا چي شيعه ادعاء کوي چي پيغمبر عليه السلام په غدیر خم کي د الله تعالی په امر د علي رضی الله عنه د امارت په اړه وصیت وکړ او وايي چي لاندنی آیت په همدې ارتباط نازل شوی، د دوی په حُواب کي وايو:  
د آیت الفالظ دا دي:

﴿مَنْ يُؤْتِكُمْ ذَلِكُمْ فَخُذْهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْكُمْ حِجَابٌ مُدِيمٌ﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِجَابًا مُدِيمًا﴾

المائدة: ٦٧

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِجَابًا مُدِيمًا﴾

اې پيغمبره! هغه څه ورسوه چي د خپل رب له لوري درته نازل شوي او که دې ونکر نو د ده پيغام دي نه دی رسولی او الله دي له خلکو ساتي، يقيناً چي الله دا کافر قوم نه هدايت کوي.

دا مطلب په دې سورې کي د پيغمبر عليه السلام په اړه درې حُلي، ٦٧، ٩٢ او ٩٩ آيتونو کي او د مؤمنانو په اړه يو حُل په ١٠٥ آيت کي راغلی، په دې آيت سره پيغمبر عليه السلام ته ويل شوي چي خپل رسالت له خوف، وېرې، تردد او تزلزل نه پرته په بشپړه توگه پای ته ورسوه، د هغه څه په تبليغ او ولس ته په رسولو کي هيڅ کمی او قصور مه کوه چي د خپل رب له لوري درکړی شوي، که داسي ونه کړې نو تا به خپل الهي رسالت نه وي ترسره کړی، د دښمنانو د مخالفتونو هيڅ پروا مه کوه، الله تعالی ستا ساتونکی دی، که خلک ستا دعوت ته مثبت حُواب ونه وايي؛ په

دې مه مایوسه کېږه او په خپل دعوت کې کمی مه راوړه، داسې نه چې د خپل دعوت له نتایجو مایوس شې او په نیمايي کې ئې پرېږدې، د خلکو د هدایت پرېکړه الله تعالی کوي، د دوی د عدم ایمان وجه دا ده چې الله تعالی دا کافر قوم د هدایت وړ نه گڼي.

که څه هم په دې مبارک آیت کې خطاب پیغمبر علیه السلام ته متوجه دئ، خو هر مسلمان او مخصوصاً علماء چې د پیغمبر علیه السلام ورته گڼل کېږي، دا خطاب ورته متوجه دئ، باید د دې رسالت وارثان دا الهي پیغام په بشپړه توگه او له خلکو نه له وېرې او خوف پرته ورسوي، باید مطمئن وي چې الله تعالی به ئې ساتنه کوي. په داسې حال کې چې د دې او دې ته د ورته آیتونو مفهوم ډېر واضح دئ، د صفا او روغ ذهن خاوندان په آسانی سره واضح مطلب ترې اخلي، خو متأسفانه د کږو او بیمارو ذهنونو خاوندان او هغه چې د قرآن په تحریف کې مهارت او جسارت لري، د دې آیت معنی د خپل کور ذهن مطابق تحریفوي او وايي: دلته پیغمبر علیه السلام ته ویل شوي چې ته ولي د علي رضي الله عنه امارت نه اعلانوي، که دا کار ونه کړې نو تا خپل رسالت پای ته نه دئ رسولی، ولي له خلکو وېرېږې، ما خو تا ته ډاډ درکړی چې له خلکو دي زه ساتم، پیغمبر علیه السلام د دغه تهدید له اورېدو وروسته خلک په غدیر خم کې راغونډ کړل او وئې ویل: د چا چې زه مولا یم علي به ئې مولا وي، علي له حق سره دئ او حق له علي سره، د علي دوست د خدای دوست دئ او دښمن ئې د خدای دښمن!! او همدا د پیغمبر علیه السلام د حای ناستي په توگه د علي رضي الله عنه ټاکل وو!! دا په داسې حال کې چې:

مولا په هيڅ قاموس كې د ولي الامر، امير او حای ناستي په معنی نه دئ راغلی، هيڅ خليفه او امير ته دا لقب نه دئ كارول شوی، صحابه وو به خپل آزاد كړي غلامان په دې نامه يادول او دا د دې لپاره چې د هغوی درناوی ئې كړی وي او د مړيې په حای ئې سالار او سردار نومولی وي. له دې الفاظو څخه نه علي رضي الله عنه دا غلطه معنی اخيستی ده او نه صحابه وو.

پيغمبر عليه السلام ته له حجة الوداع نه د راگرځېدو په مهال دا اطلاع ورسېده چې د علي رضي الله عنه حیني هغه ملگري چې له ده سره د زكات د راغونډولو لپاره يمن ته تللي وو، دی د يمن د غنایمو په اړه په لاسوهنو او ناروا تصرف متهموي، رسول الله صلی الله علیه وسلم ته له پوښتنو او گروپړنو وروسته معلومه شوه چې دا كسان له علي رضي الله عنه نه په دې خفه شوي وو چې د دوی غوښتنو ته ئې مثبت حواب نه وو ویلی او هغه څه ئې نه وو ورکړي چې ترې غوښتل ئې، نو حکه پيغمبر عليه السلام خلک راغونډ کړل او د علي رضي الله عنه په اړه ئې دې ته ورته څو تأییدي خبري وکړې.

دغو جنابانو ته وايو: دا هم د قرآن په نسبت يو کرکجن تور دئ او هم د پيغمبر عليه السلام په اړه، نه قرآن دومره مبهم، غامض او پېچلی دئ چې هيڅوک ئې له آيتونو مخامخ مفهوم نشي اخيستی او يوازي د رواياتو په مرسته کولی شي د هغه په مراد او مقصد پوه شي، او نه پيغمبر عليه السلام د خپل رسالت په ابلاغ كې دومره غفلت كولو چې په درويشتو كلونو كې ئې د الله تعالى حكم پټ ساتلی وو، هغه هم د خلكو له

وېري او اوس د ژوند په پای کې، له حجة الوداع نه د راگرځېدو په مهال، د لاري په نيمايي کې، د الله تعالی د وروستي تهديد په سبب خپل د سفر ياران راغونډوي او په داسې مبهمو الفاظو دا خبره ورته اعلانوي چې له شيعه وو پرته هيشوک نه دي پرې پوه شوي!! آیا په قرآن او پيغمبر باندې ايمان لرونکی انسان به د داسې کرکجنې خبرې جسارت وکړي!!

دوی ته وايو: د حای ناستي نه ټاکل د اسلام او د پيغمبر عليه السلام د عظمت نښه ده، اسلام په موروثي قيادت باور نه لري، دا د جاهليت د دور پاتې شوني ئې گڼي، په اسلام کې امارت او قيادت اهل ته سپارل کېږي، نه له پلاره زوی ته په ميراث پاته کېږي او نه د تره زوی ته، د تره زوی خو د تره په شته والي کې په ورته وو کې هم نه راځي، د پيغمبر عليه السلام د تره عباس رضي الله عنه په شته والي کې به د تره زوی څنگه وارث گڼل کېږي؟

که قيادت موروثي وی نو له ابوبکر، عمر او عثمان رضي الله عنهم نه به د دوی هغو زامنو ته پاته شوی وو چې ټول مسلمانان ئې په اهليت، تقوی او علم باور لري، د ابوبکر رضي الله عنه زوی محمد بن ابوبکر خو په علي رضي الله عنه تر خپلو زامنو هم ډېر گران وو، هغه ئې د والي په توگه ټاکلی وو.

موږ نه پوهېږو د دې آيت له کوم لفظ نه دا معنی راباسي، آیا گمان کوئ چې قرآن دومره مبهم او غامض دی چې يوازي د رواياتو په مرسته ئې په حقيقي معنی پوهېدی شو؟ دلته خو نه تر دې آيت نه مخکې او نه وروسته د امارت موضوع خپرل شوې او نه د علي يادونه راغلې!! د تبليغ دا

الفاظ په دې سورې کې درې ځلي او هر ځل د ما انزل الله د تبليغ او په بشپړه توګه د رسالت د رسولو په اړه راغلي، آيا له يوه متعصب او کور زري انسان نه پرته بل څوک له دې څرګند آيت نه داسي غلط مفهوم اخيستی شي؟

موږ په دې عقیده يو چي له عثمان رضي الله عنه نه وروسته د علي رضي الله عنه د انتخاب په اړه د صحابه وو پرېکړه تر ټولو مناسبه او عادلانه پرېکړه وه، تر بل هر چا زيات دی د دې مقام لپاره وړ وو، خو تر دې د مخه هغه په عمر خام وو، د مشرانو صحابه وو په شته والي کې ده ته په ځوانۍ کې دا منصب نشو سپارل کېدی.

خو متأسفانه شيعه ګان وايي: امامت منصوبي دی او امام د الله له لوري نصب کېږي!! د دغې عقېدې له مخي دوی په غائب امام باور ته اړ شول او د حکومت جوړولو او د امام او امير د ټاکلو او غوره کولو له وجيبي نه ئې لاس واخيست، په دې حکم ئې عمل کول پرېښودو چي مسلمانان به حکومت جوړوي، د ظالمانو او مفسدينو واکمني به پای ته رسوي، اقتدار به صالح، عادل او متقي واکمنانو ته لېږدوي او د امارت او امامت منصب به داسي چا ته سپاري چي د دې مقام اهليت ولري، د دوی دا عقیده د هغه دښمن په ګټه وه چي غواړي دين له سياست نه ګوښه شي، مسلمانان حکومت ونلري او په يوه امير او امام راغونډ نشي، په داسي حال کې چي د قرآن له بشپړېدو وروسته د وحې لړۍ بنده شوه، په قرآن کې د پيغمبر د ځای ناستي يادونه نه ده شوې، له دې وروسته نه پيغمبر راځي او نه وحې، که خلک هم د امام د غوره کولو حق ونلري، نو دا امام به څنگه غوره

کېرې؟ مگر د دې عقیدې طبيعي او محتومه نتیجه دا نه ده چې خلک به انتظار کوي؟ غائب امام ته او مجهول راتلونکې ته؟ او آیا دا هغه څه نه دي چې دښمن ئې غواړي؟! په ایران کې انقلاب راغی، چا راووست او څنگه راغی دا بېله خبره ده، په هر صورت قدرت د مذهبي مشرانو لاس ته ورغی، خو د دې عقیدې پلویان حیران وو چې اوس دا انقلاب د خپلي عقیدې له مخې څنگه توجیه کړي؟ دوی خو په دولسو امامانو باور لري، دیارلسم امام خو د دوی په مذهب کې هیڅ مجال او توجیه نه لري؟ دوی خو په دې باور وو چې دولس امامان د وحی له لارې ټاکل شوي، خو اوس د دې باور خلاف دوی په خپله امام او رهبر او جمهور رئیس انتخابوي، دا خو ټول د دوی د عقیدې او باور خلاف کار دی!! مجبور شول د ولایت فقیه په نامه داسې اصطلاح راوباسي چې نه ئې په خپلو مذهبي کتابونو کې نښه موندلی شوی او نه له دې مخکې د دوی هېچا دا خبره کړې وه!! نه پوهېږو ولي د یوې غلطې رأيي لپاره په قرآن داسې ملنډې وهي؟ کوم عقلمن انسان به داسې تعبیر او تفسیر ومني؟ ولي د واقعیت خلاف خبره کوي؟ ولي د داسې بې بنسټې خبرې لپاره په امت کې د اختلاف باعث کېږي؟ که اوس هم دوی دا خبره ومني چې د امام او امیر غوره کول د مسلمانانو وجیبه او حق دی نو په امت کې به د اختلاف یو مهم ټکی ختم شي او ټولي هغه اختلافي مسئلې به حل شي چې له دغې غلطې انګېرنې راولاړي شوې!!



## آيا د امير تر څنگ د صدراعظم ټاكل صحيح دي؟

د ليكوال د دې ادعاء په اړه چې د امير تر څنگ صدراعظم درلودل نه يوازي جائز دي بلكي د خلافت عامه په دور كې دا كار شوى او ځينو خلفاوو دا كار كړى!! خو عرايض لرم:

ليكوال د امويانو او عباسيانو دورې ته د خلافت عامه نوم ور كړى او دا په داسي حال كې چې په هغه روايت ئې هم استناد كړى چې د راشدينو خلفاوو له دوران وروسته مرحله ئې د ملوكو او پاچايانو دوران گڼلى.

راشئ هغه روايت له نظره تېر كړو:

عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُمَهَانَ قَالَ حَدَّثَنِي سَفِينَةُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « الْخِلَافَةُ فِي أُمَّتِي ثَلَاثُونَ سَنَةً ثُمَّ مُلْكٌ بَعْدَ ذَلِكَ ». ثُمَّ قَالَ لِي سَفِينَةُ أُمْسِكْ خِلَافَةَ أَبِي بَكْرٍ وَخِلَافَةَ عُمَرَ وَخِلَافَةَ عُثْمَانَ. ثُمَّ قَالَ لِي أُمْسِكْ خِلَافَةَ عَلِيٍّ. قَالَ فَوَجَدْنَاهَا ثَلَاثِينَ سَنَةً. قَالَ سَعِيدٌ فَقُلْتُ لَهُ إِنَّ بَنِي أُمِّيَّةَ يَزْعُمُونَ أَنَّ الْخِلَافَةَ فِيهِمْ. قَالَ كَذَبُوا بَنُو الزَّرْقَاءِ بَلْ هُمْ مُلُوكٌ مِنْ شَرِّ الْمُلُوكِ. رواه الترمذي

له سعيد بن جهمان نه روايت دئ چې سفینه راته وويل: رسول الله -صلى الله عليه وسلم وفرمايل: زما په امت کي به خلافت تر دېرشو کلونو پوري وي بيا به له دې وروسته پاچايي وي. بيا سفینه راته وويل: د ابوبکر، عمر، عثمان او علي خلافت درواخله، نو هغه مي ټول دېرش کاله وموندل. سعيد وويل: ما هغه ته وويل: امويان گمان کوي چې خلافت په دوی کي دئ! هغه وويل: دا بنو زرقاء دروغ وايي، بلکي دوی تر ټولو بد پاچايان دي. گورئ چې د پاچايي او ملوکيت په اړه او د امويانو د واکمنۍ په اړه د صحابه وو رضی الله عنهم رأيه څه وه؟!

څوک چې له اسلامي فرهنگ نه لږ معلومات هم لري په دې پوهېږي چې د صحابه وو په دوران کي ملوکيت ته په سپکه سترگه کتل کېدل او د پاچايانو په اړه ئې د قرآن د هغه آيت له مخي قضاوت کولو چې فرمايي: پاچايان چې هر هېواد ته داخل شي تباه کوي ئې او عزتمن خلک ئې سپکوي، د قرآن الفاظ دا دي:

(وَأَمَّا الْبُلْغَاءُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا فَهُمْ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ)

قُلْ إِنَّ أَوْلَىٰ حَقًّا لِّمَنْ كَفَرَ أَن يُعَذِّبَهُ اللَّهُ أَنَّ يَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ

وئې ويل: يقيناً دا پاچايان چې هر ملک ته داخل شي په فساد ئې اخته کوي او تر ټولو عزتمن خلک ئې تر ټولو زيات سپکوي، او همداسي کوي.

دلته قرآن په اصل کي د سبا د ملکي وينا نقل کړې خو په پای کي ئې ويلي چې هو! همداسي کوي، يعني دا د پاچايانو خصلت دئ چې تر خپل تسلط لاندې ملک کي فساد خوروي او باعزت ته خلک سپکوي.

همداراز قرآن د بني اسرائيلو د انحطاط د دور يوه داسي غلظه  
غوښتنه يادوي چي له خپل پيغمبر نه ئې د دوی لپاره د يوه پاچا د ټاکلو په  
اړه کړې وه، بايبل هم دا قصه په دې توگه رااخيستې ده: ... اسرائيليانو له  
سموئيل نه وغوښتل چي دوی ته يو پاچا وټاکي... سموئيل له خدای نه  
وپوښتل چي څه وکړي؟ خدای ورته وويل: دوی چي څه وايي همغسي  
وکړه، ځکه دوی ته نه ئې رد کړی، زه ئې رد کړی يم، نه غواړي چي زه ئې  
پاچا وم، ... خو پوه ئې کړه چي د پاچا درلودل څومره بدې پايلې لري!!  
سموئيل ورته وويل: که پاچا غواړئ نو هغه به ستاسو زامن د ځان نوکران  
کړي، ځيني به په گاډيو، ځيني پر آسونو د ده خدمت کوي او ځيني به د  
گاډيو مخي ته ځغلي، ځيني به په فوځ کي او ځيني په پتيو کي وگماري، تر  
څو زمکي يوې او حاصلات ورته راغونډ کړي.... ستاسو لوني به هم په کار  
وگماري، ځيني به ډوډۍ ورته پخوي او ځيني به ښه عطرونه ورته جوړوي،  
ستاسو ښې زمکي او باغونه به درنه واخلي او خپلو خلکو ته به ئې  
ورکړي... له تاسو به عشر اخلي او په خپلو درباريانو به ئې مصرفوي، ...  
ستاسو هر څه به د ځان کړي او تاسو به خپل غلامان، .. خلکو د ده  
نصيحت ونه منلو... دغو مطالبو ته په پام سره په دې پوهېدی شو چي  
صحابه وو د ملک او پاچا په اړه څه انگېرنه او احساس درلودو او د هغه  
روايت معنی څه ده چي له خلافت نه وروسته دوران ته د ملوکيت نوم  
ورکوي. دا دور د تقليد وړ دور نه دی، د غندلو او محکومولو دور دی، د  
قرآن ، سنت او صحابه وو له منهج نه د انحراف دور دی، څوک چي د دين  
له حقيقته خبر وي هيڅکله د دغه دوران د حکامو په چلند استناد سره نه

وايي چي دا کار د دې لپاره جائز دئ چي دغو حکامو کړي، دوی صدراعظم ټاکلی نو حکم صدراعظم ټاکل جائز دي!! مورږ خو وایو: خلافت په ملوکیت بدلول، اقتدار موروثي کول او له پلار نه ئې زوی ته لېږدول، د یوه ټبر او قوم حق ئې گڼل، قصرونه جوړول، د جومات پر حای په قصرونو کي او د تړلو دروازو تر شا د واکمنانو غوره کول، د اقتدار په سر جگړي، د پیغمبر علیه السلام د کورنۍ او یا غړي په یو حای وژل، بیت المال غنیمت گڼل او په هغه کي په خلاص لاس ناروا تصرف، د شوری اصل ته شا کول، شوری غیر ملزمه گڼل، انتصابي شوراگاني جوړول، امراء غیر مسئول او واجب الاحترام گڼل او د دې لپاره صدراعظم ټاکل چي امراء عیش او عشرت ته فارغ وي او په کارونو کي د نیمگړتیاوو په اړه د اعتراض گوته دوی ته ونه نیول شي او ... دا د دغه دور هغه ځانگړتیاوي وې چي هیڅ د ایمان خاوند او په اسلام پوه کس ئې نشي تأییدولی.

آیا دا صحیح ده چي څوک ووايي: د صحابه وو په څېر خلک تر قیامته نشي پیدا کېدی نو حکم مورږ باید په دې زمانه کي د خاصه خلافت د زمانې نظام او د خلفاوو په څېر د عالی صفاتو او لوړو صلاحیتونو لرونکو شخصیتونو لټه ونه کړو؟! یعنی مورږ هغسي نظام نشو جوړولی، هغسي شخصیتونه نه شو موندلی، نو نه به د هغه مهال د نظام په څېر نظام غواړو او نه د خلفاوو په څېر شخصیتونه او نه واکمن ته هغسي صلاحیتونه، دندي او مسئولیتونه!! په دې اړه باید ووايو: هو! د صحابه وو په څېر شخصیتونه نشو موندلی او د هغه مهال نظام ته ورته نظام نشو جوړولی، خو مورږ په همداسي کولو مکلف یو، مورږ د پیغمبر علیه السلام په څېر هم

نشو کېدی خو له هغه نه په اطاعت او د هغه په څېر کېدو باندي مکلف یو، حتی پیغمبر علیه السلام فرمایي چي تخلقوا بخلق الله: په الهي اخلاقو ځان سمبال کړئ، مور په دې مکلف یو چي همغه نظام به جوړوو چي پیغمبر علیه السلام جوړ کړ، همغه چي راشدينو خلفاوو وپالو، زموږ د امير صلاحیتونه به دومره وي چي هغوی درلودل، وظايف او مسئولیتونه به ئې همغسي وي، حقوق او امتيازات به ئې همدومره وي، د انتخاب طريقه به ئې د هغوی د انتخاب طريقې ته ورته وي، د امير لپاره به هغه ځانگړتياوي او مواصفات ضروري گڼو چي صحابه وو ضروري گڼل، دې ته مو بايد پام وي چي د دوی مقام او منزلت ته رسېدل يوه معنی لري او د دوی په څېر د کېدو هڅه کول بله معنی لري، که يو ئې محال وي په بل ئې مور مکلف یو. دا قطعاً د منلو وړ خبره نه ده چي څوک ووايي: که راشدينو خلفاوو صدراعظم نه درلود، مور اوس داسي نظام جوړولی شو چي صدراعظم ولري او صلاحیتونه د اميرالمؤمنين او صدراعظم تر منځ په يوه تناسب ووېشل شي، ځکه دا کار کوو چي مور د راشدينو خلفاوو په څېر شخصیتونه نشو موندلی!! نو ځکه وايو چي کولی شو د اموي او عباسي نظامونو په څېر کوم نظام جوړ کړو، په هغوی کي ځينو صدر اعظم ته ورته چارواکي درلودل نو مور هم کولی شو دا کار وکړو!! دا يوه شخصي نظريه کېدی شي نه له اسلامي لارښوونو راتوکېدلې او په شرعي اصولو ولاړه نظريه. ليکوال ليکي چي د هارون الرشيد خليفه په زمانه کي جعفر بن يحيى برمکي د صدر اعظم لاسه چي د سلطان په لقب سره يادېدو، د خلافت امنيتي، دفاعي، او مالي چاري د هغه تر صلاحيت پوري تړلې وې

او همدغه وجه ده چي د تاريخ پوهانو په قول د عظمي صدارت د منصب پوري اړوند ټول فرايض او اختيارات د عباسي خلافت په دوره كي مرتب او تدوين شوي!! محترم ليكوال ته خو خبري لرو:

• نه پوهېږو تاسو د كوم مذهب په استناد دا خبره كوي، مور خو په اسلامي مذهبونو كي داسي مذهب نه مومو چي د عباسي امر او كړه وړه ئې هم د تقليد وړ مرجع گنلې وي، په مذهبونو كي خو حيني يوازي قرآن او سنت او حيني قرآن، سنت، اجماع او قياس مراجع بولي. د احنافو په علماوو كي خو هيچا ستا خبره نه ده كړې، امام ابوحنيفه خو د دغو امر او د قضاوت دنده هم قبوله نه كړه، زندان ته تگ ئې تر دې غوره وگنلو!!

• آيا مور د هارون الرشيد په متابعت مكلف يو كه د پيغمبر عليه السلام د سنت او د صحابه وو د منهج؟ كه زموږ مخي ته دوه نظامونه كېښودى شي؛ يو ئې د راشدينو خلفاوو نظام ته ورته او بل ئې د عباسي امر او حكومت ته ورته؛ مور به كوم يوه ته ترجيح وركوو؟ آيا يو متعدد مسلمان چي د دين له حقيقته خبر وي او د عباسي حكامو له هغو كړنو هم واقف وي چي د مطلق العنانو سلاطينو په توگه ئې ترسره كړي؛ دا خبره كولى شي چي هارون الرشيد صدراعظم درلود نو مور هم صدراعظم ټاكلې شو، هارون الرشيد د عباسيانو په جابرو سلاطينو كي په نسبي توگه تر نورو غوره وو، خو هغه يو خليفه نه بلكي يو ملك او سلطان وو، اقتدار په ميراث ورته پاته وو او په ميراث ئې خپلي كورنۍ ته پرېښود. آيا كولى شو په دې كار كي هم د هارون الرشيد تقليد وكړو چي اقتدار ئې په خپلي هغي كورنۍ كي په ميراث پرېښود چي يوه ئې بل ووژلو، سترگي ئې ترې

وايستلې، د اقتدار لپاره ئې د مسلمانانو د وینو له تویولو هم ډډه ونه کړه!!؟

محترم لیکوال دا خبره نه مني چي د اوس مهال پارلماني نظام، د پاچا او جمهور رئیس تر څنگ د صدر اعظم درلودل، د دوی تر منځ په یوه تناسب د صلاحیتونو وپش له انگرېز ډوله دیموکراسۍ اخیستل شوی، خو حقیقت همدا دی. دې نظام ته اسلامي رنگ ورکول او داسي دلایل لټول چي ثابته کړي دا نظام له اسلام سره ورته والی لري یا د هېواد او ولس په ګټه دی؛ بې فایده او بې حایه هڅه ده. مورې نه د انگرېزانو پارلماني نظام او نه د امریکایانو ریاستي نظام اسلامي نظام ته ورته او نږدې ګڼو، مورې اسلامي نظام غواړو، له خپلو ټولو هغو ځانګړتیاوو سره چي د راشدینو خلفاوو په دوران کي ئې درلودل. یوازي مورې نه بلکي د افغانانو غوڅ اکثریت اسلامي نظام غواړي، د اسلام لپاره ئې قربانی ورکړی، له اسلام نه پرته په بل څه نه راضي کېږي، که بل نظام د وسلې په زور او د بهرنیو لاسوهنو، سازشونو او فشارونو له لاري د دوی په هېواد وتپلی شي پایله به ئې د شوروي اتحاد د وسلو او فوځونو په زور د تپل شوي نظام پایله وي او فقط تر هغه به دوام کوي چي افغان ولس ئې د نسکورولو توان او فرصت تر لاسه کړي.

- افغانان اوس اسلامي نظام له غیر اسلامي نظام نه تر ډېره حده پېژندی شي، د جهاد په کلونو کي دوی له اسلام نه هومره څه زده کړي چي اوس ئې څوک په آسانی نه شي غولولی.
- اسلامي نظام هغه دی چي په هغه کي: اسلامي شریعت د ټولو قوانینو

یوازنی مأخذ وي، ټولې شخړې او منازعات د اسلامي شریعت په رڼا کې حل و فصل شي، چارواکي په خپلو ټولو اجراءاتو کې شریعت ته التزام ولري، له ملت سره په مشوره مکلف وي او د ملت له استازو جوړه شوې شوری تر ټولو با صلاحیته مرجع وي. د چارواکو په واک کې صلاحیتونه او ملي شتمني امانت وگڼل شي، د ولس معن او بلا اجبار بیعت او رایه د نظام د مشروعیت مبنا وي او ولس مشر د ولس په خوښه غوره شي.

لیکوال مور ته طعنه راکوي او لیکي: که په اسلامي نظام او حکومت کې د صدراعظم منصب بدعت او ناروا وي؛ څنگه چې ښاغلي (حکمتیار) په خپل کتاب کې لیکلي، نو بیا خو د دې ناروا بدعت عمل ارتکاب لومړی په خپله ښاغلي حکمتیار کړی... په همدې لړ کې د ۱۳۷۵ کال د جوزا په میاشت د ماهیپر هغه تړون ته اشاره کوي چې په ترڅ کې ئې د صدارت مقام حزب ته وسپارل شو... د دې صحیح اعتراض او خام استدلال په اړه دا عرایض لرو:

- اعتراض په اعتراض ځوابول نه علمي ځواب دی او نه علمي څېړنه، دا له کینې او عقدې راخوټېدلی ځواب دی.
- که هر څوک له پارلماني نظام سره توافق وکړي او خپل اساسي قانون د شاهي نظام له هغه قانون نه اقتباس کړي چې له انگرېزانو ئې ترلاسه کړی، اشتباه ئې کړې. د بل اشتباه ستا غلطې نشي توجیه کولی.
- د رباني له ډلې سره د حزب اسلامي هغه د روغي جوړې موقت توافق د پارلماني نظام د تأیید په معنی نه دی.
- حزب اسلامي هغې معاهدې ته طالبانو مجبور کړ، طالبانو له شا نه



پر حزب بریدونه کول، حزب ته په دوو جبهو کې جنگېدل گران یا ناسم کار وو، د حزب اسلامي اهل رأی په جلال آباد کې راغونډ شول، له دوو بدیلونو څخه ئې یو باید غوره کړی وی: د کابل د چارواکو د روغې جوړې بلني ته مثبت ځواب یا انتظار، د رأیو په داسې اتفاق سره ئې د کابل بلني ته د مثبت ځواب ویلو پر پکړه وکړه چې یوه کس هم ورسره مخالفت ونه کړ، خو د دې پر پکړې نتایجو ته په پام سره حزب اسلامي وویل چې دا یوه ستره سیاسي اشتباه وه، ځکه معلومه شوه چې د کابل د هغه مهال چارواکي په خپلو ژمنو کې صادق نه ول، خپل تعهدات ئې تر پېښو لاندې کړل، مسکو او تهران دې ته پرې نه ښودل چې پر هغې معاهدې عمل وکړي. همدرد صاحب له مسعود، جنرال دوستم او جنرال مالک سره د طالبانو پټ او څرگند ائتلافونه، او د همدې غلطیو په سبب په زرگونو طالبان د مرگ کومي ته لېږل، د حزب اسلامي په ضد ناروا او بې مجبه جگړه نه یادوي خو د ماهیپر په هغې معاهدې استناد کوي چې حزب تر ده ډېر د مخه یوه اشتباه گڼلې!!

## مور څنگه نظام غواړو؟

د دغو اصولو په رڼا کې مور د هېواد لپاره داسې نظام غواړو چې:

- ولس مشر به د ملت په خوښه او د آزاد، معن او غیر اجباري بیعت له لارې ټاکل کېږي، نه د محدودو کسانو له خوا او په پټه، په جومات کې به ټاکل کېږي نه په قصرونو کې، ټول خلفاء راشدین په جومات کې غوره شوي نه په کوم قصر یا پټ حای کې، له بیعت نه وروسته خلیفه شوي نه له

بيعت نه مخکي، بيعت د خليفه له انتخاب نه وروسته شکلي يا رسمي مراسم نه دي بلکه خليفه له همدې لاري غوره کېږي، خليفه هغه دى چې ملت ورسره بيعت وکړي، دا د کوم شخص يا کورنۍ موروثي حق نه دى چې له پلار نه زوى ته په ميراث پاته شي، دا د ملت امانت دى چې په خپله خوښه به ئې اهل ته سپاري. هم د دې امانت د اهل تشخيص د ولس حق او وظيفه ده او هم ئې سپارل، يوازي هغه څوک د مسلمانانو جائز مشر گڼل کېږي چې مسلمانانو په خپله خوښه انتخاب کړى وي او په خپله رضاء ئې ورسره بيعت کړى وي. په صندوق کي رايه اچول د بيعت ښه نعم البدل دى. حکه مخامخ بيعت په يوې وړې ټولني کي ممکن دى نه په سترې ټولني کي.

• منتخب مشر له يوې خوا په دې مکلف دى چې په ټولو چارو کي به د شريعت په نسبت التزام لري، له بلې خوا له ولس سره په مشورې مکلف دى. په اسلامي ټولني کي امور په مشوره ترسره کېږي، نه دا چې حاکم آخري مرجع وي. د قوانينو مرجع په ترتيب سره شريعت، عرف او اجماع ده، واکدار او هيچا ته دا حق نه دى ورکړى شوى چې له خپلي خوا قوانين صادر کړي. قضاييا به د شريعت مطابق حل او فصل کېږي او امور به د خلکو په مشوره تر سره کېږي. اولی الامر هم له شريعت نه د انحراف په صورت کي مستحق العزل دى او هم د استبداد، مطلق العناني او د مشورې له اصل نه د انحراف په صورت کي.

• په دې نظام کي چارواکي د ولس مالک الرقاب او د هېواد ټولواک نه بلکي د ولس خادم او د دوى د امانتونو امين دى. فقط په هغه صورت کي او

- تر هغه وخته د واک امانت له ده سره پاته کېدی شي چې د امانت اصلي خاوندان يعني ولس وغواړي او په امانتونو کې ئې خیانت نه وي کړی.
- هم د ده صلاحیت د شریعت په رڼا کې او د مسلمانانو په خوښه ټاکل کېږي او هم ئې حقوق، وجائب او مسئولیتونه.
  - د اسلام له نظره هغه د ولس (مستخدم) دی، نه آقا او بادار، د خدمت) په دوران کې یوازي هومره (اجوره) تر لاسه کولی شي چې ولس ئې ورته ټاکي، واکمني ده ته په نورو مسلمانانو هیڅ مادي امتیاز نه بخښي.
  - په اسلامي ټولني کې د مشر لپاره، د سلطان، پاچا، واکدار، حاکم او رئیس په حای د خلیفه نوم او مفهوم غوره شوی، چې حای ناستي ته وایي، دا حکه چې په اسلامي ټولني کې مشر د خلکو له خوا غوره کېږي او د خلکو نائب او حای ناستی وي، خلک ئې د بیعت له لاري غوره کوي، په ملي شتمنیو کې د ولس د استازي په توگه او د دوی په مشوره تصرف کوي. هغه (آمر) نه دی، (امیر) دی، فرمانونه نه صادروي، کارونه ترسره کوي، د آمر او امیر ترمنځ فرق همدا دی: آمر يعني امر کوونکی، حکم کوونکی او امیر يعني د امورو ترسره کوونکی او د چارو سنبالوونکی.
  - نظام باید داسي وي چې په دیکتاتوري او استبداد منتج نه شي. داسي نه چې واک د یوه کس یا کورنۍ په لاس کې پرېوځي نو ټولواک شي او اقتدار د دغي کورنۍ موروثي حق.
  - اسلام، سلطنتي نظام هم د فساد او تباهی عامل گڼي او هم ئې د انساني عدالت او برابری مغایر. هغه اختیارات چې په سلطنتي نظام کې یوه (پاچا او سلطان) ته ورکول کېږي، اسلام دا اختیارات فقط د الله تعالی لپاره

مختص کړي. د اسلام له نظره پاچا هغه څوک دی چې ځان د خدای ځای ناستی گڼي، که څه هم دا خبره په خوله نه کوي. قرآن د فرعون په اړه وایي چې هغه ځان د خلکو (اله) او (رب اعلی) گڼلو، یعنی ځان ته ئې هغه اختیارات ورکړي وو چې یوازي له خدای سره بسایي. قرآن د فرعوني نظام شو ځانگړتیاوې بیانوي:

۱. فرعون ځان (اله) گڼي، د حلال او حرام، جائز او ناجائز د ټاکلو وروستی مرجع.

۲. ځان ته ټولواک وایي او د مصر د ټولو شتمنیو مالک.

۳. هغه خلک په ډلو ډلو وپشلي: مرفه او حاکمه طبقه، محرومه او محکومه طبقه، فوځ او واکمنه طبقه.

• قدرت باید په مرکز کې داسې متمرکز نه شي چې څو کسان د کودتا له لارې وکولی شي دا مرکز اشغال او په ټول هېواد مسلط شي او یا بهرني ځواکونه د مرکز په نیولو سره ټول هېواد اشغال کړي، هم باید د کودتاگانو ټول امکانات د تل لپاره له منځه یووړي شي او هم بهرني ځواکونه داسې گمان ونه کړي چې د مرکز په نیولو سره ټول هېواد نیولی شي. نه داسې نظام چې په انارشیزم منتج شي او هېواد د تجزیې په لور وخوځوی او شریر ځواکونه منطقوي، محلي او قومي استقلال او خپلواکي ته وهڅوي او یا بهرني ځواکونه د مرکز د ضعف په وجه د هېواد ځیني برخې اشغال کړي شي، نه له مرکز نه تینبسته او نه په مرکز کې ذوب کېدل، بلکه د دواړو تر منځ تعادل، نه دا چې په مرکز د څو کسانو تسلط په دې منتج شي چې د هېواد او ولس هر څه د دوی د خوښې مطابق تغیر

ومومی، فرهنگ، مذهب، اخلاق، دود دستور، خارجی او داخلی سیاست، اقتصادی او اجتماعی نظام او هر څه، پنځه کمونست افسران کمونستی انقلاب اعلان کړي او پنځه د اروپا او امریکا په نایت کلپونو کې ستر شوي د امریکا په زور په مرکز مسلط او په ټول هېواد امریکایي دیموکراسي او کوبائی اخلاق مسلط کړي، راډیو، تلویزیون، اخبار او مجلې، مسجد او منبر د دوی په لاس کې پرېوځي.

● نظام باید داسې نه وي چې اقتدار له بر نه د لاندې په لور او له مرکز نه د اطراف په لور خور شي.

● اجتماعی عدالت تأمین کړي، د مرکز او اطراف تر منځ ژور تفاوت رامنځته نه کړي. داسې نه چې ټول تسهیلات او وسایل د مرکز په واک کې وي او واکمنان او د مرکز اوسېدونکي ترې برخمن وي او د اطراف اوسېدونکي له ټولو ابتدائی تسهیلاتو نه محروم وي. داسې نه چې اطراف د مرکز قرباني شي، باید اطراف د مرکز د استحصال او استثمار وسیله نه وي، دا نه له عدالت سره اړخ لگوي او نه په هیڅ معیار او میزان کې د منلو دئ چې سرک، برق، گاز، پاکي اوبه، روغتونونه، پوهنتون، مکاتب او مدارس، پارکونه او ... په مرکز کې وي او د اطراف خلک له دې ټولو محروم!! په دې سره له یوې خوا عدالت تر پښو لاندې کېږي له بلې خوا خلک له اطراف نه د مرکز په لور مخه کوي، په ښارونو کې ازدحام جوړېږي، اطراف ورو ورو تخلیه کېږي، زراعت او مالداري صدمه گوري..

● د دولت د ټولو عوایدو منبع په اصل کې خلک دي، که دا مالیه ده او که د گمرکاتو محصول، د گمرک اصلی تأدیه کوونکي هم خلک دي نه

تاجران، تاجر چي د گمرک په نامه څه ورکوي له عام اخیستونکو نه ئې بېرته تر لاسه کوي! د عدالت غوښتنه دا ده چي له شتمن نه واخستلی شي او نادار ته ورکړی شي. اسلام هغه نظام مردود گڼي چي له غریب نه ئې اخلي او په مرفه او بډای طبقې ئې مصرفوي. په اسلامي نظام کي دولت د محرومانو متکفل دئ، هغه مکلف دئ چي له شتمنو څخه به عشر او زکات اخلي او محرومانو ته به ئې ورکوي. قرآن د دې مخالف دئ چي سرمایه د محدودو کسانو ترمنځ لاس په لاس شي، د محروم له مجبوریت نه ناروا استفاده وشي، بډای ضروري شيان احتکار کړي او په دې سره ئې بیه لوړه او له بې وزلو نه گټه ترلاسه کړي، اسلام سود د همدې لپاره حرام کړئ چي دا د محرومانو له مجبوریت نه د شتمنو د استفادې ذریعه ده.

● د اجتماعي عدالت معنی دا ده چي د ټولني ټول وگړي برابر وگڼل شي، له خلکو سره برابره معامله وشي، دولت په خپلو اجراءاتو کي دا برابري او عدالت مراعات کړي. واکمن دا حق نه لري چي ملي شتمني غنیمت وگڼي او په خپله خوښه په هغې کي تصرف وکړي. دا حق هم نه لري چي له دولتي حیثیت نه په استفادې سره کومه تجارتي او اقتصادي معامله ترسره کړي، داسي گټه شریعت تحریم کړې.

● دې ته مو باید پام وي چي پارلماني نظام د بریتانیایي استعمار میراث دئ او د بریتانیا له خوا د دوی په مستعمراتو کي رائج شوی. ریاستي نظام امریکایانو معرفي کړی او دې ته ترجیح ورکوي چي په خپلو مستعمراتو کي دا نظام وگوري. دا دواړه نظامونه نه یوازې له دې ناحیې د اعتراض وړ او مردود دي چي د استعماري ځواکونو زېږنده دي بلکي له دې پلوه هم

چي بې شمېره نواقص لري، ځيني اساسي ستونزې او نواقص ئې دا دي:

• انتخابات ئې د قمار په څېر دي، له څو کانديدانو نه يو هغه کس پارلمان ته ځي چي تر نورو ئې څو رايې زياتي تر لاسه کړې وي، کېدې شي د ناکامو کانديدانو مجموعي رايې تر کامياب کانديد نه زياتي وي.

• چا چي ناکامو کانديدانو ته رايه ورکړې په پارلمان کي ممثل او استازي نه لري. په دې ترتيب پارلمان د يوه اقليت ممثل وي نه د اکثريت او نه د ټول ملت.

• دا د شتمنو او په ټولني د حاکمي طبقې سلطې ته قانوني جواز برابر وي، يوازي شتمن کسان کولی شي په دې انتخاباتو کي برخه واخلي او مصارف ئې متحمل شي، په ټولو هغو ملکونو کي چي دا راز انتخابات ترسره کېږي، د ناداري طبقې نه هيڅوک د پارلمان غړيتوب نه شي تر لاسه کولی، اکثر غړي ئې د جگي طبقې او ډېر کم ئې د متوسطي طبقې څخه وي. په انگرېز ډوله پارلماني نظام کي انتخابات په اصل کي د حاکم او مسلط سياسي او اجتماعي نظام د بقا او هغه ته د مشروعيت ورکولو وسيله وي. په سياسي، اقتصادي او اجتماعي لحاظ مسلطه طبقه له دې لاري پارلمان ته لار مومي.

• د هېواد صدراعظم د محدودو کسانو له خوا غوره کېږي، د محدودو کسانو اخیستل ډېر آسانه وي، هم ئې بهرني ځواکونه په آساني اخیستی شي او هم هغه ډلي چي مالي امکانات ئې زيات وي او شتمن بهرني حاميان ولري. دا د افغانستان په شان يوه ملک ته چي له هري خوا د ځواکمنو رقيبانو په ولگه کي دئ له احتياط نه ډېر لري دئ چي د هېواد د مشر ټاکل په يوه محدود ټولگي پوري وتړل شي. که د هېواد د مشر ټاکل په ټول

ملت پوري مربوط وي دا تر دې ډېر ډېر مصئون دئ چې د پارلمان خو سوه غړو ته دا صلاحيت ورکړی شي.

• په پارلماني نظام کي بايد صلاحيتونه د صدراعظم او جمهور رئيس تر منځ په يوه تناسب ووبشل شي، دا له يوې خوا د دوو ځواکمنو تر منځ د تنافس او سيالی ډگر پرانېزي، له بلې خوا د تشکيلاتو د تراکم باعث کېږي او له بلې خوا په عام ولس کي د شخړو او منازعاتو باعث. زموږ د گاونډيو هېوادونو تجربې زموږ مخي ته پرته دي. په پاکستان کي انگرېزانو دا نظام په ميراث پرېښود، خو تر اوسه يوه صدر اعظم هم خپله قانوني دوره تکميل نه کړې شوه، کله جمهور رئيس عزل کړی او کله ځواکمنو جنرالانو. په ايران کي هم د پارلماني نظام تجربه ناکامه شوه، ايرانيانو د انقلاب په لومړيو کلونو کي د رهبر او جمهور رئيس تر څنگ صدراعظم هم درلود، خو وروسته مجبور شول چې د صدراعظم پست او منصب حذف کړي. خو عجيبه دا ده چې په همدې ايران پوري تړلې ډلي د تهران په وينا په افغانستان کي پارلماني نظام غواړي!! پارلماني نظام د انگلستان د ملکي په څېر يوې تشریفايي ملکې يا پاچا ته ضرورت لري، له دې پرته نه شي چلېدی. يوه ټولنه که وړه وي که ستره، که د يوې کورنۍ په اندازه وي او که د يوه ستر ملت په اندازه، په سر کي بايد يو قيم او رئيس ولري نه متعدد رئيسان له خاصو صلاحتونو سره، دا حتماً په نزاع او شخړو منتج کېږي. قرآن وايي: که د کائناتو واگي د دوو خدايانو په لاس کي وي نو تباه کېدو او هر يوه به هڅه کوله چې عرش ته ورسېږي او په بل بر لاسی شي.



• په اسلامي نظام کي خليفه چي د ټول ولس له خوا غوره کېږي، د ولس په استازيتوب د ټولو دولتي چارو مسئول دی. د خلفاء راشدينو په دوران کي مور نه د خليفه ترڅنگ د صدر اعظم مثال موندلی شو او نه د دوو چارواکو تر منځ د قدرت د وېش مثال.. په دې اساس په ټول جرأت سره ویلی شو چي هغه نظام له اسلام سره اړخ نه لگوي چي د نظام په سر کي دوه باصلاحيته چارواکي د صدراعظم او جمهور رئیس په نامه ولري او قدرت د دوی تر منځ په يوه خاص تناسب ووېشل شي.. داسي نظام نه يوازي له اسلام سره اړخ نه لگوي بلکي په ټولو هېوادونو کي ئې بدې پاېلي درلودلې او د عدم ثبات باعث او د چارواکو او ولس ترمنځ د شخړو او سيالی، موجب گرځيدلي. له اسلام سره هغه نظام اړخ لگوي چي ولسمشر ئې د ولس له خوا غوره شي، د چارو واگي د ده په لاس کي وي، خو په خوا کي ئې داسي ځواکمنه او باصلاحيته شوری وي چي د ټول ملت استازيتوب کوي نه د هغو کسانو چي کاميابو کانديدانو ته ئې رأيه ورکړې، په شوری مکلف وي، قدرت او صلاحيت او په ملت پوري مربوط وسايل او امکانات امانت وگڼي او د شوری له پرېکړو سره سم په هغه کي تصرف وکړي، په شخصي ژوند او له ملي شتمنيو نه په استفادې کي له هيڅ مسلمان نه هيڅ امتياز ونه لري، هيڅ څه له مشورې پرته ونه کړي.

### اسلامي نظام که غربي جمهوريت؟

محترم ليکوال وايي: زما د ناقصو معلوماتو له مخي ښاغلی حکمتيار صاحب لومړی قلم وال دی چي په دې باب جلا او مخالف نظر لري!! د

نوموړي په اند د امير ټاکل د اهل الحل و العقد دنده نه ده!! بلکي د يوه هېواد ولس مشر يا امير د عامو انتخاباتو له لاري ټاکل شرعي بولي!! کوم چي د غربي جمهوريت او ديموکراسۍ د ستر اصل په توگه گڼل کېږي.

د دوی په ځواب کي څو عرايض لرم:

● تا خو په خپلي رسالې کي د څو داسي علماوو په نظرياتو استناد کړی چي له ديارلسمي پېړۍ وروسته او حتی په پنځلسمي پېړۍ کي راڅرگند شوي او داسي نوي نظريات ئې وړاندي کړي چي مخکنيو نه وو ويلي، څنگه هغوی ته د نويو نظرياتو وړاندي کولو حق ورکوي او نورو ته نه؟!

● په دې اړه ستا معلومات يقيناً چي ناقص دي، ځکه چي ټولو محققو علماوو، فقهاوو او امامانو همدا خبره کړې چي د مسلمانانو معن او بلاکراه بيعت د امارت لپاره لازمي شرط دی، له معن او غيرمکره بيعت نه پرته د هېچا امارت نه مسلم کېږي. تاسو د دغو ټولو د متفقه خبري په خلاف وايئ چي بيعت شرط نه بلکي د خلکو وجيبه ده، امير د څو کسانو په خوښه ټاکل کېږي او خلک پر دې مکلف دي چي له همدغه امير سره به بيعت کوي!!

● که د څو کسانو بيعت کافي وي نو ستاسو له امير نه مخکي خو داسي اميران تيار موجود وو چي په لکونو مسلمانانو ورسره بيعت کړی وو، د حزب اسلامي په انتخاباتو کي نږدې يو مليون غړو برخه اخيستي وه او له خپل امير سره ئې بيعت کړی وو، که په کندهار کي زر کسان راغونډ شو نو دا اوس د نصرت مېني په پندغالي کي همدومره او هغوی ته ورته اهل الحل و العقد راغونډې شي، آیا د دوی پرېکړه منې؟ زه بلنه درکوم

راشئ زر نه بلکي پنخه سوه اهل الرأى يا اهل الحل و العقد به په گډه غوره کړو او هغوى ته به اختيار ورکړو چي د هېواد لپاره په اتفاق يا د رأيو په اکثريت سره امير غوره کړي، مور د دوى پر پکړه منو، آيا تاسو ئې منلو ته تيار يئ؟ مور دغه طرحه طالبانو ته وړاندي کړې وه خو هغوى ورسره موافقه ونه کړه!! که هر چا ته د خپلي خوښي خلک راغونډول او هغوى ته د اهل الحل و العقد نوم ورکول او پر نورو د دوى پر پکړه واجب التعميل گڼل جائز وگڼو نو دا خو سترو سترو او خونړيو فتنو، پېښو او نښتو ته لار پرانېزي!!

• د ولس له لوري د امير انتخاب د غربي جمهوريت ابتکار نه دئ، دا د اسلام هغه ستر افتخار دئ چي تر اسلام مخکي ئې د تاريخ په اوږدو کي نظير نه مومو، د اسلام يو ستر افتخار د غربيانو په پښو کي مه اچوئ، کله چي د انسان په اوږده تاريخ کي د لومړي حل لپاره د مسلمانانو لخوا، د عام ولس له لوري، په جومات کي د يوه ستر ملک خليفه غوره شو، هغه مهال په غرب کي چا د دې تصور هم نشو کولى، هغه مهال غربيان د جهل، اختناق او استبداد په تيارو کي ژوند کولو او پر غربي هېوادونو داسي ديکتاتورانو او امپراطورانو د توري او نېزې په زور حکومت کولو چي اقتدار ئې د خپلي کورنۍ مسلم او حتى الهي حق گڼلو، له واکمن نه به اقتدار زوى، لور، ښځي او حتى د مور په رحم کي ماشوم ته په ميراث پاته کېدو، همغسې لکه چي د يهودانو په لاس جوړ شوي شيعه مذهب کي اته کلن ماشوم امام شو، پنخه کلن غائب ماشوم امام زمان شو!!

• د راشدينو خلفاوو اهل الرأى خو هغه صحابه وو چي په بدر کي ئې

برخه اخیستی وه، هر اسلامي تحریک بدریان لري، د دوی بدریانو ته باید پر نورو داسي ترجیح ورکړی شي لکه صحابه وو چي خپلو بدریانو ته پر نورو ترجیح ورکوله، د افغانستان د اسلامي تحریک بدریان هغه دي چي له کمونیستانو سره ئې لومړی نښته څلوېښت کاله د مخه په پوهنتون کي وه، یا هغه چي د داؤد په ضد ئې جهاد پیل کړ، یا هغه چي د ۱۳۵۷ کال د ثور په نهمه ئې جهاد شروع کړ، یا هغه چي لومړی ډز د دوی له لوري پر روسانو وشو، لومړی شهید د دوی وو، لومړی زخمي د دوی وو، لومړی بندي د دوی وو، لومړی مهاجر له دوی څخه وو، زموږ بدریان خو هغه دي چي د اسلام او جهاد بیرغ د دوی په لاس ورپېدو، افغانان دوی راوینښ او جهاد ته چمتو کړل، دا خو ټول په حزب اسلامي کي دي، افغانانو ته خو د جهاد درس دوی ورکړی، یقیناً چي دوی به د ټولو هغو مجاهدینو په جهاد کي برابر شریک وي چي له دوی وروسته د جهاد سنگر ته راوتلي او د اسلام لپاره ئې قربانی ورکړې. چا چي پر حزب اسلامي برید کړی، د حزب مجاهدین ئې وژلي، ځورولي او له دوی نه ئې هغه وسلې اخیستي چي له روسانو ئې غنیمت کړې وي؛ که ترقیامته نېک عملونه وکړي دا ستره گناه نشي جبرانولی!! څوک چي له حزب اسلامي سره جنگېدلی الله تعالی سزا ورکړې، یا ایمان ترې تللی او کمونیستانو او روسانو ته په لاس اوږدولو مجبور شوی، یا اقتدار ترې تللی، یا ئې په زرگونو هغه جنگیالي وژل شوي چي له حزب سره جنگېدلي وو، یا هغه بهرنی او کورنی کړې ترې جلا شوې او د دوی له دښمنانو سره یوځای شوې چي د هغوی په وینا له حزب سره وجنگېدل، یا ئې د اقتدار په وخت کي داسي قحطي راغلې

چي د افغانستان په تاريخ کي ئې بېلگه نه وه ليدل شوې، نه يوازي د بارانونو او واورو ورېدل بند شول او د زمکي د سر اوبه وچي شوې بلکي ځاگاني او کاريزونه هم وچ شول او د زمکي لاندي اوبه څو متره نورې هم لاندي ولاړې!! ځيني به دا طبيعي حوادث گڼي، خو زموږ عقیده او ايمان راته وايي چي حوادث د الله تعالی په امر او د هغه د عادلانه پرېکړي له مخي راځي، ظالم ته سزا ورکوي او د مظلوم انتقام ترې اخلي، پاکستان د افغانستان په نيولو کي د امريکايانو ملگرتيا وکړه او پرويز مشرف خلکو ته ويل: د دې ملگرتيا په نتيجه کي به امريکا د کشمير په اړه زموږ مرسته وکړي؛ خو څلور کاله وروسته په همغه ورځ چي امريکايانو پر افغانستان بريد کړی وو داسي ستره زلزله په همدې کشمير او شاوخوا کي ئې راغله چي نږدې اتيا زره خلک په کي ووژل شول، د وژل شوو شمېر هومره وو چي د امريکايانو په لاس په افغانستان کي وژل شوي وو، په دې کي نږدې شل زره ئې د پاکستان د فوځ تر ټولو مهمو عسکري قطعاتو غړي ول، دغو حقايقو ته په پام سره بايد له دې ډډه وکړو چي حوادث يوازي طبيعي پېښي وگڼو، آيا دې ته يو تصادف ويلي شو چي د پاکستان ستره زلزله په همغه ورځ وه چي څلور کاله مخکي په همدې ورځ امريکائي ځواکونو د پاکستان له زمکي او هوا نه په استفادې سره پر افغانستان بريد وکړ، په همدې ورځ د امريکا کروز ميزايلونه د اسلام آباد په موافقه د پاکستان له فضاء تېريدل او پر افغانستان وريدل، په همدې ورځ په پاکستان کي د امريکايانو له نظامي اډو نه امريکايي جازونه الوتل او پر افغانانو ئې بمونه وروول، په افغانستان کي مستقر پاکستاني افسرانو کوردينات ورکاوو.

پاکستاني چارواکو به ويل چي مونږ له امريکا سره دا ملگرتيا د پاکستان په گټه گڼو، د تروريزم په خلاف د امريکا په اعلان شوې جگړې کې برخه اخيستل د پاکستان له ملي گټو سره موافق عمل دی، پاکستان بايد د دې جگړې په لومړي خط بدل شي، همداسي وشول، پاکستان نه يوازي د افغانانو په خلاف په دې جگړې کې په لومړي خط کې ودرېدو، بلکې د افغانستان په اشغال او د افغانانو او نورو امريکا ضد مجاهدينو په نيولو او امريکا ته په سپارلو کې ئې هغه کار کړی چې امريکا ئې له کولو عاجزه وه، پاکستان نه يوازي د افغانانو په خلاف په جگړې کې شريک شو بلکې په پاکستان کې ئې هم د امريکايانو په وينا د مسلمانانو په ضد پراخ عمليات پيل کړل، له افغانستان سره په پوله ئې اتيا زره فوحيان حای په حای کړل، په جنوبي او شمالي وزيرستان کې ئې پرله پسې او پراخ عمليات ترسره کړل، په بې گناه وزيرو ئې له تروريستانو سره د مرستې په نامه بمونه وورول، گڼ شمير وزير او هغه افغان مهاجرين ئې ووژل چې له کلونو کلونو په هغې سيمې کې مېشت وو. نو دا يو تصادف مه گڼئ چې د پاکستان زلزله په همغه ورځ پيل شوه چې امريکايانو د پاکستان له لارې پر افغانستان بريد وکړ او تر هغې ورځې د دې زلزلې وروستۍ جټکې روانې وې چې تر همدې ورځې پورې څلور کاله د مخه پر کابل او کندهار د امريکايانو پراخي بمبارۍ روانې وې. پاکستاني چارواکو به ويل چې په دې بريد کې له امريکا سره د پاکستان ملگرتيا به د دې باعث شي چې امريکا د کشمير په مسئله کې د پاکستان مرسته وکړي، خو دا دئ گورئ چې امريکا نه يوازي د کشمير په مسئله کې د هند د دريځ ملاتړ کوي،

کشمیري مجاهدین تروریستان گني، اسلام آباد ئې دې ته اړ کړ چې د دوی له مرستي لاس واخلي، مرکزونه ئې په ټول پاکسان کې وربند کړي او کشمیر ته له اوبنتو ئې مخه ونیسي، بلکې د کشمیر د دغي غمیزې په دوران کې ئې د خپل دغه ملگري په هکله په دې سخته ورځ کې داسې بې اعتنایي وکړه چې پرویز مشرف مجبور شو ووايي: "که دا زلزله په کوم غربي هیواد کې شوې وای نو عکس العمل به دومره سوړ نه وو، مونږ مجبور یو د ایف ۱۶ طیارو اخیستل وځنډوو!!" کاش پاکستاني چارواکو د امریکا په ځای خدای ته مخه کړې وې، له امریکا نه د طمعي او وېرې په ځای ئې له خدای نه طمع او وېره درلودې، د مظلومو مسلمانانو په ضد له کفرې ظالم او متجاوز طاقت سره د ملگرتیا په ځای ئې او د خپل بې وزلي گاونډي هیواد په خلاف په یوې ناروا او ظالمانه جگړې کې د برخې اخیستو په ځای له خدای نه ویریدلي وې او په دې پوهیدې چې خدای د مظلوم فریاد اوري او د هغه انتقام خامخا اخلي، خو داسې ئې ونکړل، له ظالم سره په ناروا ملگرتیا کې مخکې ولاړل، اوه سوه مظلوم مسلمانان ئې ونيول او لاس تړلي ئې امریکا ته وسپارل، د امریکایانو د خوشحالولو لپاره ئې د افغانانو په خلاف له هیڅ څه نه ډډه ونکړه، ډېر بې وزلي مهاجرین ئې په زور له پاکستانه وشړل، د خټو کورونه ئې په بلدوزرو ورباندې ړنگ کړل، هیچا د دغو مظلومانو چیغې وانه وربدې، ویل ئې تر افغانستانه د تلو کرایه نلرو، هلته کور نلرو، څه چې لرو هغه ټول دلته رانه پاته کېږي، خو هیچا ورته اعتناء ونکړه، خو دا دئ گورئ چې پاکستان له داسې پېښو سره مخامخ شو چې په همدغو کمپونو کې له سوات او باجوړ نه مهاجر

شوي پاکستانی کورنی مېشت شوې!!

● محترم ليکوال ته وایم: ته او خدای دي مور ته ووايه چي په کندهار کي د راغونډ شوو کسانو له منځه څومره ئې مجاهدین ول؟ ته دا نه منې چي اوس د دوی په سلو کي نوي د کابل له حکومت سره يو ځای شوي، خو زه تا ننگوم چي د هغوی له ډلي نه د يو نيم سل کسانو نومونه واخله چي اوس د امریکایانو تر واکمنی لاندي ژوند نه کوي او له ملا محمد عمر مجاهد سره په خپل تعهد ولاړ دي، او په روان جهاد کي عملاً برخه لري!! که تا له هغو په اصطلاح یونیم زر کسانو نه په سلو که د لسو نومونه واخیستل نو ستا خبره به صحیح وي او مور به مبالغه کړې وي!! او که حقیقت همداسي وي چي مور ويلي نو بیا خو دا خبره ومنی چي محدودو کسانو ته د امیر د انتخاب واک سپارل بد او خطرناک عواقب لري، دا ځکه چي د محدودو کسانو پېر پلور آسانه او ارزانه وي، د افغانستان په څېر هېواد کي د دې کار عواقب تر بل هر ځای زیات خطرناک دي، مور شتمنو او کینه کینو دښمنانو محاصره کړي یو، د افرادو اخیستل ورته ډېر آسان کار دی، زه ډېر داسي کسان پېژنم چي هم ئې د هرات او کابل په جرگو کي برخه اخیستې وه او رباني ته ئې رأیه ورکړې وه او هم ئې د کندهار او په پای کي بیا د کابل په لویي جرگې کي، له ټولو ئې د خپلي رأیې په مقابل کي پیسې ترلاسه کړې، هم ئې خپل دین او ایمان خرڅ کړی او هم خپل هېواد! که د امیر انتخاب په محدودو کسانو پورې مربوط شي تل به دا ترخه تجربه تکرارېږي، هرڅوک چي د اقتدار پر کرسی ناست وي یا تر نورو ډېرې پیسې ولري، دوی به اخلي او د خپلي خوښي فتواوي به پرې



## ناسم تعبير د غلطي ادعاء بنسټ

محترم ليکوال د کوم اساسي قانون ... د رسالې يو مطلب په ناسمه توگه تعبير کړی او همدا ناسم تعبير ئې د خپلي ادعاء لپاره بنسټ گرځولی، په رسالې کې ليکل شوي چې: "دا خبرې يا هغه څوک کولی شي چې دا ټول حقايق له پامه وغورځوي او يا هغه چې د کوم دربار مفتي وي. دا ټگماران د عربي يوه اصطلاح د اهل حل و عقد په نامه داسې کاروي لکه چې دا د قرآن د کوم آيت او يا د پيغمبر عليه السلام د کوم حديث برخه وي او ادعاء کوي چې د امير ټاکنه د اهل حل و عقد دنده ده!! په داسې حال کې چې دا اصطلاح د اموي سلاطينو او امراوو د وخت زېږنده ده، نه په قرآن کې او نه په احاديثو کې د اهل حل و عقد اصطلاح او دا چې امير به د دوی له لوري ټاکل کېږي څه نه مومو، نه په څرگندو الفاظو کې او نه تلويحاً، دا اصطلاح د اموي او عباسي حکومتونو پر مهال جوړه او رايج شوه، هغه مهال چې جابرو سلاطينو زعامت موروثي کړ، د زعيم انتخاب ئې د خپلي خوښي خواصو حق و بالو او بيعت ئې داسې شکلي مراسم چې د زعيم له ټاکلو وروسته ترسره کېږي، هغه مهال چې امراء به د جومات په ځای په قصرونو کې غوره کېدل او دا صريحاً د قرآن او سنت او د صحابه وو د منهج خلاف او يو کرکجن بدعت وو." په دې وينا کې د سرکاري مفتيانو په اړه ويل شوي چې دا ټگماران دغه عربي اصطلاح داسې کاروي لکه چې دا د قرآن د کوم آيت او يا د پيغمبر عليه السلام د کوم حديث

برخه وي او ادعاء کوي چي د امير ټاکنه د اهل حل و عقد دنده ده!! خو نه پوهېږو چي ليکوال د رسالې الفاظو ته نه دئ متوجه شوی او که ئې عمداً غوښتي چي غلط ئې تعبير کړي او داسي څه ترې جوړ کړي چي د عباسيانو او امويانو د دور د هغو لوړو لوړو شخصيتونو فقهي او علمي هڅو ته ئې هم وغزوي چي زمور امامان ئې هم په ضمن کي دي، دوی ته په درناوي سره وايو چي علمي څېړنه داسي نه وي، علمي څېړونکي هم خپله رايه په دقت سره وړاندي کوي او هم د بل رايه سمه او په امانت سره تعبيروي. په رسالې کي نه دي ويل شوي چي دا اصطلاح جوړول صحيح کار نه وو، بلکي ليکل شوي چي د درباري مفتيانو له لوري د سلاطينو او امرانو په گټه د هغه کارول د ټگمارانو کار وو.

په رساله کي دا هم نه دي ويل شوي چي راشدو خلفاوو د مشورې لپاره خاص مشاورين نه درلودل، يا د خاصو مشاورينو درلودل ناجائز دي، نه پوهېږو چي محترم ليکوال دا ناسمه انتباه له کومي برخي اخيستي ده؟! په رساله کي خو دا ويل شوي چي د اهل حل و عقد اصطلاح او بيا د دوی له لوري د امير ټاکنه د امويانو او عباسيانو د دور زېږنده ده، دا اصطلاح ټگمارو درباري مفتيانو د امرانو په گټه کارولې، د دې خبري د ترديد لپاره د نومياليو علماوو، تاريخپوهانو او مفسرينو په دې قول استناد کول چي راشدو خلفاوو مشاورين درلودل يعني څه؟! د دې خبري ئې له هغي سره څه؟! ليکوال په همدې لړ کي ليکي: "د دې خبري ډېر ښه سپيناوی: چي اهل الحل و العقد د صحابه وو او عين د راشده خلافت پر مهال يو معلوم ټولی او خلک وو!! د پاکستان د جماعت اسلامي بنسټ اېښودونکي مولانا

ابوالاعلی مودودي صاحب کړی!!" دا خبره همدلته نیمگړې پرېږدي او د تفهیم القرآن د پښتو ژباړې د هغه تقریظ یوه برخه رااخلي چې حکمتیار صاحب لیکلی او دا نتیجه ترې راباسي چې دوی له جماعت اسلامي سره نږدې مناسبات او اړیکي لري، او بیا د مولانا مودودي صاحب دا وینا رانقلوي: د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کي د شوری لپاره مجلس شتون درلود، وروسته د خلفاوو رضی الله عنهم په زمانه کي دې مجلس پراختیا پیدا کړه تر دې چې د ځینو ذهنو خلکو په گډون سره د شوری کړنو او هڅو عامه قبولیت ترلاسه کړ او دا هغه خلک وو چې ورته اهل الحل و العقد ویل کېده! ....

د محترم لیکوال په ځواب کي وایو:

- په دې خبري کي نه له تا او نه بل چا سره اختلاف لرو چې پیغمبر علیه السلام او راشدینو خلفاوو د شوری مجلسونه درلودل.
- دا ادعاء چې دوی د اهل الحل و العقد په نامه یادېدل د هیچا له لوري د منلو وړ نه ده، ځکه هغه مهال دا اصطلاح اصلاً نه جوړه شوې وه او نه کارول شوې او نه په روایاتو کي راغلې.
- هر څوک چې دا ادعاء وکړي چې راشدین خلفاء د محدودو خلکو له لوري غوره شوي د حقیقت خلاف خبره ئې کړې. دا ځکه چې ټول په جومات کي ټاکل شوي.
- د علامه ابن خلدون او مولانا مودودي پر ویناوو چې تا دلته کوم استناد کړی ناوارد استناد دئ، ځکه د بحث موضوع دا نه ده چې خلفاوو شوری درلوده که نه؟ د بحث موضوع دا ده چې آیا کوم خلیفه د محدودو

کسانو له لوري غوره شوی که نه؟ تر دې عنوان لاندې د داسې چا رایه رانقل کړئ چې د محدودو کسانو له لوري د امير د ټاکنې ادعاء ئې کړې وي او د دې ادعاء د اثبات لپاره ئې معقول دلايل وړاندې کړي وي.

● په داسې حال کې چې موږ د مولانا ابوالاعلی مودودي رحمه الله او هر هغه چا قدر کوو چې د اسلام لپاره ئې کار کړی حتی که په دې لار کې ئې یو گام پورته کړی، یوه خبره ئې کړې، یو سنت ئې احیاء کړی، یو آیت ئې تفسیر، ترجمه او تبلیغ کړی، یو کس ئې اسلام ته رابللی، جومات ته ئې راوستلی او یوه مستحب کار ته ئې هڅولی، خو موږ له جماعت اسلامي سره هیڅ تنظیمي اړیکې او مناسبات نه لرو. ستاسو د معلومات لپاره باید ووايو چې د افغانستان ډلې په دې توگه جوړې شوې: جمعیت اسلامي په پېښور کې د جماعت اسلامي له لوري، حرکت انقلاب اسلامي په پېښور کې د جمعیت علماء اسلام له لوري، اتحاد اسلامي په پېښور کې د اخوان المسلمین له لوري، او ته په خپله ښه پوهېږې چې طالبان څنگه رامنځته شول او چا ئې مرسته کوله؟! یوازنی اسلامي ډله چې د هېواد دننه، څلوېښت کاله او تر ټولو وړاندې په خپله د افغانانو په لاس جوړه شوې حزب اسلامي دی.

● پوښتنه کوو: آیا له جماعت سره اړیکې درلودل یا پر تفهیم القرآن تقریظ لیکل او د مولانا ابوالاعلی مودودي رحمه الله د اسلامي هڅو قدرونه جرم دی؟! جماعت اسلامي خو د حزب دومره مرسته نه ده کړې لکه د طالبانو، کله چې شمالي ائتلاف د حزب په ضد جنگېدو نو جماعت اسلامي بې طرفه وو، خو هغه مهال چې طالبان له شمالي ائتلاف سره جنگېدل

جماعت د طالبانو پلوي كوله!! دا جماعت اسلامي وو چي د امريكايانو د بريد پر مهال ئې د طالبانو په تاييد كي ستري ستري مظاهري كولي، اميد دئ تاسو له هغو كسانو څخه نه وئ چي مولانا ابوالاعلی مودودي رحمه الله تكفيروي، جماعت اسلامي ته نږدې كسان مباح الدم گني او ډېر ئې په همدې نامه وژلي!! خو هغه چا ته د خپل استاد په سترگه گوري او درناوي ئې كوي چي جنرال پرويز مشرف ته ئې د څو جريبه زمكي په مقابل كي د اعتمار رايه وركړه (دا هم هغه مهال چي پرويز مشرف ستاسو په خلاف جنگ كي د امريكايانو ملگرتيا ته ملاتړلې وه، اوه سوه مجاهدين ئې لاس پنبې تړلي امريكايانو ته سپارلي وو!!)، له پيپلز پارټي او عوامي نیشنل پارټي سره ئې د څو كرسيو لپاره ائتلافونه كړي او د بې نظير بهتو واكمني ئې منلې او د هغې په حكومت كي ئې برخه اخيستي!!

• مورځو د امريكايانو د بريد پر مهال له طالبانو نه هم خپل ملاتړ اعلان كړ، په ډېرو څرگندو الفاظو مو وويل چي د طالبانو د دې اقدام ډېره قدرونه كوو چي د خپل حكومت ړنگېدل ئې ومنل خو دښمن ته تسليم نشول، اوس هم د ټولو هغو طالبانو قدر كوو او د ورونو په سترگه ورته گورو چي د امريكايانو په ضد جنگېزي، په وار وار مو ويلي چي له دغو طالبانو سره هر راز ملگرتيا او گډ كار ته چمتو يو، مورځو دا اعلان حتی له تهرانه كړی، له هغه تهرانه چي د طالبانو په ضد له امريكايانو سره يو ځای شو!! دا په داسي حال كي چي طالبان له حزب سره جنگېدلي وو او ډېر مجاهد حزيبان د دوی په لاس په شهادت رسېدلي وو، او دا په داسي حال كي چي امريكايانو مورځو ته ويل: مورځو ستاسو په ضد نه بلكي ستاسو د

دبسمنانو په ضد جنگېرو، خو موږ ورته ويل: که مجبور شو نو د يوه افغاني رقيب سل کاله حکومت منلی شو خو د يوه بهرني اشغالگر يوه ورځ حکومت هم نه منو!! د شمالي ټلوالې او طالبانو تر منځ د جگړو په مهال ايراني چارواکو موږ ته مکرر بلنه راکوله چې په دې جگړې کې برخه واخلو خو موږ ورته ويل: که د رباني او ملا عمر له منځه د يوه منلو ته اړه شو نو ملا عمر ته سل ځله ترجيح ورکوو!! زموږ قضاوت د هر چا په اړه د ايمان او عقيدې په رڼا کې دی؛ که دوست وي که دشمن، که خپل وي که پردی، که ملا وي که مکتبي، که جماعتي وي او که جمعيتي.

### د اسلامي خليفه او امير اطاعت

ليکوال تر دې عنوان لاندې د بيعت او اطاعت دوه بېلې بېلې موضوع گانې سره خلط کړې، په پيل کې ئې ليکلي: "دا چې د اسلامي شريعت له مخې بيعت خورا دروند اهميت لري او هيڅکله يوازې رسمي دود او تشریفاتې دستور ندی. د سپېڅلې شريعت لوی حکم دی.... د شرعي بيعت وروسته په رعیت او اولس باندي نه يوازې د هغه اطاعت کولو تأکید کوي، بلکې د خدای جل شأنه او د هغه د رسول عليه السلام د اطاعت وروسته ئې د امير او خليفه اطاعت فرض گرځولی." په همدې لړ کې ئې د ابن خلدون اقوال او د بخاري روايات د دليل په توگه راوړي. دوی ته په دې اړه څو عرايض لرو:

● بيعت بېله موضوع ده او د امير اطاعت بېله موضوع، يوه د امير له ټاکلو مخکې ده او بله ئې ترې وروسته، يوه د خلکو حق دی او بله ئې دمه

واري او مسئوليت، په بيعت سره امير ټاکل کېږي او بيا په همدې بيعت سره د ټاکل شوي امير اطاعت پر مسلمانانو لازم گرځي؛ د بيعت په اړه دوه انگېرني مومو: ۱- يوه ئې دا چي امير د بيعت له لاري ټاکل کېږي، هغه څوک شرعي امير دئ او اطاعت ئې پر مسلمانانو لازم چي په خپله مسلمانانو غوره کړی وي او په خپله خوښه ئې بيعت ورسره کړی وي. ۲- او بله ئې دا چي امير له نورو لارو ټاکل کېږي او بيا پر خلکو لازمه ده چي له دغه امير سره بيعت وکړي!! يعني بيعت تشریفايي مراسم دي چي د امير له ټاکلو وروسته ترسره کېږي!! مور له هغو محققينو، مجتهدينو او فقهاوو سره موافق يو او د دوی رأيه د قرآن او سنت مطابق گڼو چي بيعت د امارت لپاره ضروري شرط بولي نه تشریفايي مراسم، او د هغو خلکو دا رأيه کمزورې او بې بنسټه گڼو چي بيعت د امير له ټاکلو وروسته د خلکو د ذمه واری او مسئوليت په توگه وړاندي کوي، دا يوه مغالطه ده چي (بيعت) او (اطاعت) سره خلطوي.

● ليکوال د دې پر ځای چي د امير په ټاکني کي د (بيعت) اهميت او ونډي ته اشاره وکړي او ووايي چي د امارت لپاره اساسي شرط دئ؛ بل لوري ته ځي او دا موضوع څېړي چي د امير اطاعت پر مسلمانانو فرض دئ!!

● که بيعت د مسلمانانو حق نه وي او د دوی خوښي ته نه وي پرېښودل شوی نو نه به هغو صحابه وو له علي رضی الله عنه سره خپل بيعت ځنډولی وو چي د ده د امارت په اړه ئې څه ملاحظات درلودل او نه به علي رضی الله عنه له ابوبکر رضی الله عنه سره خپل بيعت تر يوې مودې ځنډولی وو (که

دا روایت صحیح وگنو).

• له امیر سره بیعت د بلي هري شرعي مبیعی او معاملې په څېر دئ، د طرفینو تر منځ له توافق نه وروسته اعتبار لري، لکه دا چې نارینه د بنځینه وو لپاره قيم غوره شوی خو هغه مهال ئې د بنځي قيم گنلی شو چې دواړه لوري د نکاح تړون ترسره کړي، له دغه تړونه وروسته مېړه د بنځي قيم شي او اطاعت ئې پرې لازم، په همدې توگه پر مسلمانانو د امیر اطاعت لازم دئ خو د هغه امیر اطاعت چې دوی په خپله خوښه ټاکلی او بیعت ئې ورسره کړی. که تاسو د النساء د سورې په (۵۸-۵۹) آیتونو کې لږ غور وکړئ نو متوجه به شئ چې لومړی ټولو مسلمانانو ته امر شوی چې د امانت (امارت) اهل تشخیص کړی، امانت وروسپاری او بیا ورته ویل شوي چې د خپل اولي الامر اطاعت وکړئ، لومړی د امانت (امارت) سپارلو موضوع راغلې او بیا د اولي الامر د اطاعت موضوع، خو دا هم ویل شوي چې د هغه اولي الامر اطاعت وکړئ چې ستاسو له منځه وي، تاسو غوره کړی وي او تاسو ئې د ځان په څېر گڼئ.

**په یوه وخت کې له دوو خلفاوو سره بیعت**

لیکوال تر دې سرلیک لاندې لیکي: "د اسلامي شریعت پر بېکره دا ده چې هر کله د یوه خلیفه او امیر سره مسلمانان بیعت وکړي او د هغه په مقابل کې د خلافت او امارت لپاره بل مدعي پورته شي نو د هغه حکم دا دئ چې هغه باغي دئ ... بیا پر دغو دوو روایاتو استناد کوي:  
عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « إِذَا بُوِعَ



لَخَلِيفَتَيْنِ فَاقْتُلُوا الْآخَرَ مِنْهُمَا».

له ابو سعيد خدري نه روايت دئ چي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم وفرمايل: كله چي له دوو خلفاوو سره بيعت وكړاى شي نو په هغوى دواړو كي وروستى ووژنئ»

عَنْ عَرْفَجَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَقُولُ « مَنْ أْتَاكُمْ وَأَمْرُكُمْ جَمِيعٌ عَلَى رَجُلٍ وَاحِدٍ يُرِيدُ أَنْ يَشُقَّ عَصَاكُمْ أَوْ يُفَرِّقَ جَمَاعَتَكُمْ فَاقْتُلُوهُ »

له عرفجه نه روايت دئ چي له رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم څخه مي واورېدل چي وئې فرمايل: څوك چي د دې لپاره ستاسو خوا ته راشي چي يووالى مو ټوټې ټوټې كړي او ډله مو خوره او متفرقه كړي حال دا چي تاسو د يوه كس (امير) په خوا كي متحد وئ، نو وئې وژنئ.

بيا ليكي چي اوس دي بناغلى حكمتيار د دغو احاديثو د لوستلو وروسته پرېكړه وكړي چي څوك امير المؤمنين دئ؛ لومړنى كه وروستنى؟ (كرزى كه ملا محمد عمر مجاهد؟) د ملا محمد عمر مجاهد سره د هېواد د اهل الحل و العقد څښتنانو د ۱۳۷۵ لمریز كال د حمل د مياشتي په څوارلسمه نيټه د شرعي امير په توگه بيعت شوى او كرزى په ۱۳۸۰ كال كي د يرغلگرو امريكايانو په زور راوستل شو او په كابل كي ورته ارگ وسپارل شو، نو اوس تا ته !! د خپل ضمير او وجدان په رڼا كي كومه فتوى سمه ليدلى شي؟ اسلامي شريعت وايي چي دويم امير واجب القتل دئ او هيڅكله ئې واكمني شرعي واكمني نه ده!! ته څه وايي؟! دوى ته په ډېر درناوي سره څو مشورې لرو:

• تاسو د نیوکي الفاظو ته متوجه شوي نه یئ، هلته داسي ويل شوي:  
"طالبان خپل اميرالمؤمنين په دې دليل شرعي امير بولي چي د دوی د اقتدار پر مهال په کندهار کي د اهل حل و عقد يوې غونډي هغه ته د اميرالمؤمنين لقب ورکړ!! خو دوی به اوس دې خبري ته څه حواب ورکوي چي د دوی هغه اهل حل و عقد چي په کندهار کي راغونډ کړی شول او ملامحمد عمر مجاهد ته ئې د اميرالمؤمنين لقب ورکړ اوس د دوی مطلق اکثریت، نږدې ۹۰% نوي په سلو کي د کرزي خوا ته ولاړ دي او هغه اميرالمؤمنين گڼي؟! د دغو (اهل حل و عقد!!) کومه فتوی سمه او شرعي گڼي، مخکنی که اوسنی؟! که د امير انتخاب په محدودو کسانو پورې مربوط شي تل به دا ترخه تجربه تکرار بږي، هرڅوک چي د اقتدار پر کرسی ناست وي يا تر نورو ډېرې پیسې ولري، دوی به اخلي او د خپلي خوښي فتواوي به پرې مهر کوي!!"

• زموږ له نظره دا خلک اهل حل و عقد نه وو او نه دي، نه ئې مخکنی پر بڼه صحیح وه او نه اوسنی، د کرزي له امریکايي حکومت سره د دوی ملگرتيا ښيي چي دا ډېر نااهله او دين خرڅوونکي مفتیان وو نه اهل حل و عقد!! نه دوی د امير د ټاکلو حق لري او نه د دوی په څېر نور، د امير د ټاکلو حق د ولس دئ نه د داسي خلکو!! ملامحمد عمر مجاهد د طالبانو امير وو؛ نه د ټول افغان ولس امير او نه د ټولو مؤمنانو امير، نه ټولو اهل الرأی افغانانو ده ته رأیه ورکړې وه او نه ټول افغان ولس ورسره بیعت کړی او نه ئې پر ټول افغانستان واکمني مسلطه شوې وه، نه ټول مسلمانان د ده پر سر متحد شوي وو، کوم روایات چي تا نقل کړي یو ئې هم دلته

مصدق او مجال نه لري او د هغه په استناد دا امارت داسي نه ثابتېږي چې

شوکه ئې ونه مني نو هغه مباح الدم او واجب القتل دی!!

● داسي اميران ډېر د مخه موجود وو، په لكونو افغانانو ورسره بيعت كړی وو، تر امارت لاندي ئې په لكونو خلكو جهاد كړی وو، آيا تاسو وروستني اميران، له لومړنيو نه ډېر وروسته راپاخېدلي اميران؛ باغيان او واجب القتل گڼئ؟ آيا له دوی سره جنگ د كافرانو تر جنگ هم افضل گڼئ؟! طالبان خو له نورو تنظيمونو جوړ شوي، مشرانو ئې هم د نورو تنظيمونو له مشرانو او اميرانو سره بيعتونه كړي وو، د حينو امير مرحوم مولوي محمد نبي محمدي وو، د حينو مرحوم مولوي محمد يونس خالص، د حينو سياف، د حينو رباني، د حينو مجددي، د حينو گيلاني، د حينو مرحوم مولوي منصور، د حينو مولوي عبدالستار صديقي، د حينو محمد امين مجددي، د حينو ظاهر شاه او حيني ئې هم د حزب اسلامي غړي، چې د دغو مطلق اكثریت اوس په كابل كې د كرزي خوا ته ولاړ دي او د كابل په امريكايي حكومت كې فعاله ونډه لري، نه پوهېږو چې څنگه ئې مخكښي بيعتونه بې اعتبار گڼي او اوسنی ئې دومره شرعي او د قرآن او حديث مطابق چې مخالف ته ئې د باغي په سترگه گورې؟! آيا په شريعت كې له يوه سره بې موجه د بيعت ماتولو او له بل سره د بيعت كولو لپاره هم كوم مجوز مومي؟!

● ستا دا استدلال ډېر كمزوری دی چې كرزى او رباني متغلب واكمنان نه بولي!! د چا پر قول چې ته استناد كوي هغوی متغلب واكمنان په دوو ډولونو ويشلي: ښه متغلب او بد متغلب، ښه ئې هغه دی چې د زور او

فوځي ځواک له لاري قدرت ترلاسه کړي، پر اوضاع مسلط شي او شريعت نافذ کړي، يوازي د دغه متغلب په اړه وايي: غوره دا ده چې د دې متغلب اطاعت وشي، خو دا هم د مسلمانانو تشخيص ته پرېږدي چې وگوري دا متغلب د اطاعت وړ دى که نه، که نه وي نو د ده په ضد قيام او پاڅون غوره دى که تر مناسب فرصت پوري انتظار؟

● مور کزري او رباني ته نه د اميرالمؤمنين خطاب کړى او نه ئې متغلب اميران گڼو، ستاسو هغه ملگري ئې اميرالمؤمنين گڼي چې تاسو د کندهار په غونډي کي د اهل حل و عقد په نامه راغونډ کړي وو!!

● که ته ووايې چې طالبان ښه متغلبين وو او کزري او رباني خراب متغلبين نو مور د سره زيات اختلاف نه لرو، يوازي دومره وايو چې پر يوه ئې هم ټول افغان ولس نه دى راغونډ شوى او پر اوضاع نه دي مسلط شوي، او د داسي متغلب نوم نشو ورکولى چې اطاعت ئې واجب او مخالفت ئې حرام وي.

● زموږ مشوره دا ده چې تاسو هغه کسان هم مباح الدم مه گڼئ چې مخکي ئې له تاسو سره بيعت کړى وو او اوس ئې له کزري سره بيعت کړى، خپله ټوله توجه د اصلي او لوى دښمن لوري ته واړوئ، له دغو ذليلو کسانو سره ښايي دا کافي وي چې بيا پرې اعتماد ونه کړئ او بيا ورته اهل حل و عقد ونه وايئ.

● که په استيلاء او غلبې سره څوک امير کېږي نو بيا خو د استيلاء په ختمېدو سره د هغه امارت هم پای ته رسېږي، اوس خو طالبان نه پر مرکز استيلاء لري او په کوم لوى او وور ښار، خو سره له دې خپل امير

شرعي امير گڻي، د دې معنی خو دا شوه چي تاسو استیلاء د امارت لپاره شرط نه گڼئ، نو نه پوهېږو چي څنکه د هغه چا پر قول استناد کوي چي د غلبي او استیلاء امارت په مشروط توگه جائز او واجب الاطاعت گڼي؟!!

## د خليفه او امير عزلول

محترم ليکوال تر دې عنوان لاندي ليکي:

بناغلي حکمتيار صاحب ليکلي: "د امير نصب او عزل د ولس حق دئ!!! څنگه چي د جومات امامت د لمونځ کوونکو په اطاعت پوري مشروط شوی او يا د سفر په دوران کي د سفر د امير انتخاب او عزل واک گډو سفر کوونکو ته ورکړی شوی" ورپسې ليکي: د اسلامي خليفه د نصب او ټاکلو په اړه مورې وړاندي مفصل بحث کړی ... پاتې شوه د خليفه د عزل موضوع، په دې باب هم اسلامي شريعت د مسلمانانو رهنمايي کړې، هغه شرايط او مهال ويشونه ئې په گوته او تعين کړي چي پکي مسلمانان کولی شي د خليفه او امير د نارواوو په وړاندي پاڅون وکړي. البته شريعت په ډېره آسانه او لنډه توگه د دې کار د کولو اجازه نه ده ورکړې او نه د ديموکراسي او جمهوريت په هر پنځه يا څلور کاله وروسته د نوي مشر او خليفه تعينولو د دريځ سره اسلام ملگرتيا او توافق شته.

دلته څو خبري ضروري برېښي:

• که تاسو هغه روايات او دلايل چي تر دې عنوان لاندي محترم ليکوال راوړي مطالعه کړئ نو وبه گوري چي په اصلي موضوع د بحث په حای ئې له امير نه د بغاوت او له جماعت نه د وتلو موضوع څېړلې، مور له

ټولو دغو روایاتو سره په بشپړه توګه موافق یو، د شرعي امیر په خلاف بغاوت او پاڅون حرام ګڼو، له جماعت نه وتل او له جماعت نه بهر پاته کېدل ناجائز بولو، دا د هر مسلمان شرعي او دیني وجیبه ګڼو چې په یوه جماعت کې به ژوند کوي، له امیر سره به بیعت کوي او د هغه اطاعت به کوي، دا هم ورسره منو چې په معمولي ناخالو دي صبر وکړي او یوازې هغه مهال دي د واکمن په خلاف وسلې ته لاس کړي چې شریعت اجازه ورکړي او له امیر نه څرګند کفر وګوري، په دغو قضایاوو کې نه ورسره اختلاف لرو او نه دا مسایل دلته مطرح او د څېړلو وړ دي، د بحث وړ موضوع ګانې دا دي:

۱. آیا ولس کولی شي د امیر لپاره موده وټاکي؟

۲. څنګه کولی شو د امیر د عزلولو پر سر له جګړو او وینو توپېدو مخنیوی وکړو او پرې نږدو چې د عثمان رضی الله عنه او علي رضی الله عنه د شهادت غمجنې پېښې بیا تکرار شي؟

۳. که د امیر د عزل موجبات برابر شول څوک به ئې عزلوي؟ څوک به دا پرېکړه کوي چې اوس د عزل موجبات رامنځته شوي او دا امیر د عزلولو وړ دی؟ که دا امیر په چوکۍ پورې نښتی وو، استعفاء ته چمتو نه وو، ځینو سرکاري مفتیانو هم دی واجب الاطاعت امیر ګڼلو، د منبر پر سر هم د ده لپاره په خطبو کې دا دعاء کېده چې خلدالله ملکه و سلطانه: خدای دې پاچایي او اقتدار تلپاتې کړي، خو په هغه کې د عزل ټول موجبات ترسترګو کېدل، له کفارو سره ئې دوستي کوله، کمونیستان ئې په حکومت کې شامل کړي وو، هغو ډلو ته ئې اقتدار سپارلی وو چې مشرکین

دي او صحابه وو ته ښکونځلي کوي، په بيت المال کي ئې خيانت کولو، په عياشي کي غرق وو، هم چرسې وو او هم شرابي، د ښځو حجاب ئې له منځه يووړ او نجوني ئې په دې مکلفي کړې چې مکتب ته به په غربي جامه (ميني ژوپ) کي ځي، په راډيو او ټلويزيون کي ئې د نيمه برېښو ښځو سندري او رقص رايج کړ، له ولس سره ئې مشوره نه کوله، سود او قمار ئې جائز گڼلو... نو د دغه واجب العزل واکمن د عزلولو پرېکړه به څوک کوي؟ دا خو ډېر آسان او مفت ځواب دئ چې څوک ووايي: اهل حل و عقد دي دا پرېکړه وکړي!! خو دا له سم او عملي ځواب نه تېښته ده او هغه څوک به دا ځواب ورکوي چې له حقايقو او واقعيتونو بې خبره وي، ځکه مور دغسي واکمنان ډېر وليدل، له ظاهرشاه رانيولې تر نن پوري، همدغو ته ډېرو هغو خلکو د واجب الاطاعت امير په سترگه کتل چې تاسو ئې اهل حل و عقد گڼئ، د هغوی د تاج و تخت او اقتدار د دوام دعاگانې ئې کولې، د هغوی په خلاف پاڅون ئې حرام گڼلو!!

۴. څوک چې وايي اهل حل و عقد علماء دي؛ هغوی ته وايو د علم او عالم لپاره معيار څه دئ؟ اوس خو د داسي خلکو شمېر لکونو ته رسېدلی چې د عالم خطاب ورته کېږي خو نه له قرآنه خبر دي او نه له حديث نه، يوازي دومره څه ئې زده کړي چې په يوه جومات کي امامت وکړي شي، څوک چې وايي قومي مشران د اهل حل و عقد غړي دي هغوی ته وايو: اوس خو هغه مخکنی قومي جوړښت تر ډېره حده له منځه تللی، په ښارونو کي ئې اصلاً آثار هم نه تر سترگو کېږي، او که هر ملک، قريه دار، ارباب او خان قومي مشر وگڼو نو د دوی شمېر د دوی تر پلويانو که

زيات نه وي کم هم نه دئ، د قومي مشر لپاره معيار څه دئ؟ که فوځي مشران د اهل حل و عقد غړي وگڼو نو اوس خو هغه مخکني فوځي مشران نشته، فوځي مشران خو په حکومتي فوځ کي او د واکمن تابع او خدمتگار وي او د هغه تر قومندې لاندي حتی له خپل ولس سره هم جنگېږي!! که دا جائز وگڼو بيا خو بايد فوځي کودتاگانې هم جائز وگڼو!! که احياناً سترگي پټي کړو او له تاسو سره دا غير واقعي او غير عملي رايه ومنو؛ مور ته ووايي چي څوک به دا خلک راغونډوي؟ طبيعي ده چي مسلط امير خو دا کار نه کوي، او که دا امير څوک راغونډوي نو د خپلي خوښي داسي خلک به راغونډوي چي د ده اقتدار په څلورو کتابونو شرعي گڼي او د ده په ضد څه ويل او څه کول حرام بولي!! د مستحق العزل امير د تشخيص او عزلولو پرېکړه په اهل حل و عقد پوري تړل نه عملي ده او نه د حل لار، داسي فتوى هغه څوک ورکولى شي چي د خير پر غونډۍ ناست او له حقايقو او واقعيتونو بې خبره وي.

۵. ښاغلي رباني او ښاغلي سياف هم ويل چي د امير د ټاکلو حق د اهل حل و عقد دئ نه د عام ولس، انتخابات ئې ناروا گڼل، په کابل او هرات کي ئې د خپلي خوښي خلک راغونډ کړل، رشوتونه ئې ورکړل او د رباني حکومت ته ئې د شرعي بني ورکولو هڅه وکړه، خو دا دئ گورئ چي اوس ئې په امريکايي انتخاباتو کي؛ د امريکايانو تر نظامي تسلط لاندي برخه واخيسته!! او اوس د امريکايي پارلمان غړي دي!! نه يوازي دا چي امريکايانو ته ئې پر افغانستان د بريد بلنه ورکړه؛ بلکي ترې غوښتل ئې چي بمباري مو لازياته تونده او تېزه کړئ او لازيات لوى لوى بمونه



وکاروئ، او اوس هم په زاریو زاریو له امریکایانو غواړي چې دوی د دولت د مخالفینو په ضد جنگ کي استخدام کړي، ځکه چې د جنگ تجربه لري او د افغانستان له وضعیتته خبر دي او تر بهرنیو عسکرو ښه جنگېدی شي!! که دوی هغه مهال لدې سره موافقه کړې وی چې د امیر په اړه دي افغان ولس تصمیم ونیسي، د مجاهدینو له مشرانو څخه دي یو د مسلمانانو د اکثریت په خوښه غوره شي؛ د جگړو، توطئو، له کمونیستانو سره د ائتلافونو، په بهرنیو ځواکونو د اتکاء لار ئې نه وی غوره کړې نو نه به هېواد وړانېدو او نه به د بې گناه افغانانو ویني توتېدې او نه به پر افغانستان باندي د بهرنیو ځواکونو برید ته لار آوارېده!!

مور وایو:

● مسلمانان دا حق لري چې د امیر لپاره معینه موده وټاکي، له یوه امیر سره بیعت په اصل کي د مسلمانانو او امیر ترمنځ یو قرارداد دی، دا د دوی خوښي ته پرېښودل شوې چې څوک د امیر په توگه ټاکي، د څومره مودې لپاره او کوم کوم صلاحیتونه ورکوي، امارت په اصل کي د خلکو امانت دی، داسي چا ته به ئې سپاري چې د دې امانت اهل وي، په دې شرط ئې ورته سپاري چې شریعت به پلي کوي او عدالت به تأمینوي، کله چې وگوري دی د خپلي دندي د ترسره کولو توان نه لري یا ئې په خپلو ژمنو وفا نه ده کړې؛ د هغه د عزلولو حق لري.

● د دې په ځای چې ولس د امیر د عزلولو لپاره پاڅون ته اړ شي، ویني توی شي، جگړي پیل شي، دا غوره ده چې هر څو کاله وروسته د امیر په اړه له مسلمانانو پوښتنه وشي چې آیا دا امیر د دې وړ دی چې خپل کار ته

دوام ورکړي او که د ده بدلول مفید او د اسلام او مسلمانانو په ګټه دئ او بل داسي امير راوراندي کول غوره دي چي تر مخکني له هره پلوه وړتيا او اهليت لري.

• څوک چي له دې کار سره مخالفت کوي يوازي يو دليل لري او هغه دا چي صحابه وو دا کار نه دئ کړی!! هغوی ته وايو: ۱- که مور د ابوبکر، عمر، عثمان او علي رضی الله عنهم په څېر اهل، متقي او امين اميران پيدا کړل نو د دائم العمر اميرانو په توګه به ئې ټاکو، اوس چي داسي شخصيتونه نشو موندلی؛ نو غوره دا ده چي د امير لپاره موده وټاکو. ۲- نه يوازي دا چي په قرآن او د پيغمبر عليه السلام په احاديثو کي داسي آيت او حديث نه مومو چي صراحتاً او يا تلويحاً دې د امير لپاره د مودې ټاکل ناجائز ګڼلی وي بلکي د النساء د سورې له (۵۸-۵۹) آيتونو نه په ډېر وضاحت سره معلومېږي چي مسلمانان دا حق لري چي د امارت (امانت) تر کومه وخته چي د دوی خوښه وي اهل شخص ته وسپاري، امارت د امانت په نامه يادول همدغه معنی ورکوي. دا ځکه چي هيڅوک خپل امانت هيچا ته د دائم لپاره نه سپاري، امانت تل موقتي وي او موده ئې د هغه چا له لوري ټاکل کېږي چي د امانت خاوند دئ. ۳- يوازي هغه کار ته حرام کار ويلی شو چي د صريح نص په حکم حرام شوی وي، هغه کار ته حرام نشو ويلی چي صحابه وو نه وي کړی. څوک چي د امير په خلاف بغاوت ناجائز ګڼي او د کفر بواح له ليدو پرته د هغه په ضد پاڅون کول او وسله کارول حرام بولي نو ولي ئې د خپلو هغو اميرانو په خلاف بغاوت وکړ چي بيعت ئې ورسره کړی وو؟ ولي له حزب اسلامي سره وجنگېدل؟ آيا د شمالي

ټلوالې جنگ له حزب اسلامي سره تنظيمي جنگ وو او د همدې ټلوالې په ضد د طالبانو جنگ سپېڅلی او مقدس جهاد وو!!؟ ۴- ستا دا بحث په هغه صورت کې مفید وو چې قدرت د مسلمانانو په لاس کې وي، افغانستان آزاد او اسلامي شريعت په کې نافذ وي، يوازي امير ئې منحرف او په فسق او فساد کې پرېوتی وي، او مسلمانانو دا فتوی غوښتی چې آیا د دې امير په ضد پاڅون روا دی که نه، بیا تا دغه روايات د هغوی مخي ته ايښي وي او ورته ويلې دي وي چې تر څو کفر بواح ونه گورئ د امير په ضد بغاوت مه کوئ او وسله مه کاروئ!! حال دا چې دلته د بحث موضوع دا ده چې آیا مسلمانان د خپل امير لپاره د ټاکلو پر مهال او د بيعت په ورځ دا شرط وضعه کولی شي چې ته به تر دې وخته امير وې، که دي سم امتحان ورکړ نو بیا دي غوره کوو او که نه ستا پر ځای بل څوک راوړاندي کوو. که څوک له دې سره موافق نه وي هغه دي شرعي حجت او لږ تر لږه کوم عقلي دليل وړاندي کړي.

### متغلب څوک دی؟

دا د محترم ليکوال د رسالې بل عنوان دی چې ترې لاندي ئې ليکلي: ... د ښاغلي حکمتيار صاحب د لاندي نيوکي ارزوني ته اړتيا ده چې ليکلي ئې دي: "ځيني داسي هم شته چې وايي: که څوک د زور او غلبې له لاري قدرت ته ورسېږي خو مسلمان وي نو د هغه اطاعت ضروري دی او د هغه مخالفت ناروا!!" دا خوارکيان په دې نه پوهېږي چې تغلب حکومت جائز گڼل داسي دي لکه د اضطرار په وخت کې د څوگ غوښه جائز گڼل، دې

استثنائي حالت ته عموميت ورکول يوه کرکجنه مغالطه ده. دوی ته وايو: که دا د يوه اصل په توگه مني نو بيا خو نن د متغلب مصداق کرزی دي نه ملامحمد عمر مجاهد او پرون ئې مصداق رباني وو!! ولي مو د دغو متغلبينو حکومت ونه منلو؟! مور نه وايو چي ستاسو دا کار غلط دي، برعکس وايو چي د متغلب حکومت جائز گڼل غلطي ده. که دا د يوه اصل په توگه ومنل شي نو بيا خو به افغانستان د سوريې په برخليک اخته کېږي، د سوريې مطلق اکثريت مسلمانان او سنيان دي، خو يوه نامسلمانه او مشرکه اقليت ډله پرې حکومت کوي، دا ډله له شيعه وو سره نږدې اړيکي لري، پر افغانستان به هم دې ته ورته يو داسي اقليت د حکومت کولو مجال ترلاسه کوي چي ايران ئې مرسته کوي، حينو شيعه ډلو په ايران کي حتی په خپلو نشراتو کي ليکل چي ايران بايد زمور مرسته وکړي چي په افغانستان کي د شيعه وو حکومت جوړ کړو، دا کار ئې ممکن گڼلو او ويل ئې چي که په سوريه کي دا کار ممکن دي نو په افغانستان کي ئې هم امکان شته!! ايران دا اوس لگيا دي په کابل، هرات او مزار کي د شيعه وو لپاره زمکي اخلي او منصوبه ئې دا ده چي د دغو مهمو ښارونو اکثريت استوگن شيعه کړي، دا خبره د ايران مسئولين په ډېر وقاحت او بې شرمۍ سره کوي او د عواقبو پروا ئې هم نلري، گمان کوي چي دوی کولی شي اقليتونه د پښتنو په ضد متحد کړي او په کابل کي د خپلي خوښي مزدور حکومت قدرت ته ورسوي.

همدرد صاحب ورپسې ليکي: هوکې! دا مور هم منو او د ښاغلي سره اتفاق لرو چي ملامحمد عمر مجاهد (حفظه الله) متغلب نه دي... هغه يو

شرعي امير دئ او د هېواد نږدې يو نيم زر جيدو علماوو له هغه سره بيعت كړى... خو... كرزى هيڅكله د متغلب مصداق نه دئ.... تر دې چي هغه له سره د واک څښتن ندی، ټول واک د يرغلگرو امريكايانو په لاسو كي دى....

محترم ليكوال ته وايو: تاسو بيا هم اشتباه كړې، هم د بل د وينا د تعبیر په اړه او هم د متغلب د معنی په اړه. د كوم اساسي قانون په رسالې كي دا خبره د هغه چا په ځواب كي ويل شوې چي استیلاء او غلبه د امارت لپاره شرط گڼي، هغوى ته ويل شوي چي نن خو د مستولي او متغلب مصداق ملامحمد عمر مجاهد نه بلكي كرزى دئ او پرون ئې مصداق رباني وو، عجيبه ده چي تاسو په نظر كي د متغلب حكومت منل ضروري گڼئ خو په عمل كي ورسره جنگېږئ!! كه استیلاء د امارت لپاره شرط وي نو بيا خو نن د هغو ډلو مشرانو ته د امير خطاب نشو كولى چي تر بشپړ تسلط لاندي سيمه نلري او د امريكايانو په ضد په چريكې جگړو بوخت دي!! بيا خو تاسو د طالبانو پرونى حكومت هم تر پوښتني لاندي راوئ او امارت ئې مسلم نه گڼئ!! ځكه پرون هم طالبان په دې نه وو توانېدلي چي پر ټول افغانستان خپل تسلط ټينگ كړي، د كابل په څو كيلومتري كي او په پروان كي خونړى جگړي رواني وې، په تخار كي هم داسي ستره او خونړى جگړه روانه وه چي هره اونۍ به له مسكو نه د مشهد له لاري څو طيارې وسلې او مهمات شمالي ټلوالې ته وررسېدل او دا ټول به په دغو جگړو كي كارېدل.

تاسو د متغلب په اړه هم دا اشتباه كړې چي يوازي ئې د هغه واكمن

بل نوم گڼئ چې په زور مسلط شوی وي خو شريعت نافذوي!! د متغلب لغوي معنی دا ده چې څوک د زور او ځواک له لاري پر اوضاع مسلط شي، کېدی شي مسلمان وي او شريعت نافذ کړي او کېدی شي په ظاهر کي د اسلام دعوی کوي خو په عمل کي نه شريعت نافذ کړي او نه اسلام او مسلمانانو ته صادق او وفادار وي. کرزی یقیناً متغلب دئ خو د پرديو د متو په زور د افغانستان د يوې برخي داسي متغلب چې واکمني ئې کاواکه او لږزانه ده!!

مور له تاسو سره په بشپړه توگه موافق يو چې افغانستان اشغال شوی، واک د اشغالگرانو په لاس کي دئ، زمور هېواد دارالحرب دئ، جهاد پر ټولو مسلمانانو فرض دئ، دا خبرې مور تر تاسو ډېر د مخه او هغه مهال اعلان کړې چې تاسو لا د امریکایانو په ضد جهاد ته چمتووالی نه درلود، تاسو او ټولو باخبره افغانانو ته معلومه ده چې د کابل او کندهار له سقوط نه وروسته د طالبانو مشران له داسي سخت حالت سره مخامخ شول چې هر يو ئې د خپل ځان او کورنۍ د ایستلو او خوندي ځای ته د انتقال په کار مشغول وو، دوی نږدې يو نیم کال وروسته په دې موفق شول چې خپل صفوف له سره منظم کړي او ورو ورو د جهاد میدان ته راووځي، د امریکا په ضد د جهاد اعلان زمور له لوري شوی، د طالبانو د حکومت له نسکورېدو وروسته د امریکایانو له بې پیلوټه طیارې لومړی راکټ زمور په ضد توغول شوی، زه د هغه عملیاتو شاهد وم چې د لومړي ځل لپاره د کنړ د اسمار او دانگام ولسوالیو ترمنځ؛ د امریکایانو پر گزمو د حزب اسلامي د مجاهدینو له لوري ترسره شول، هم مي په آسمان کي ایف شپارس

طيارې او د هغوی بمبارۍ په خپلو سترگو لیدله او هم د بمونو او راکټو لوڅرې او هم مي له دواړو لوریو د ډزو غبرونه اورېدل، دا له انصافه لري خبره ده چې زموږ په اړه شک کوې او د خپلي رسالې لوستونکو ته دا تأثر ورکوې چې بسایې موږ به د کرزي له حکومت سره تر پردې شا ته کومه معامله، راکړه وړکړه او تفاهم لرو!! که موږ دا کار کولی نو مخامخ مو له امریکایانو سره هم کولی شو، بیا خو دې ته څه ضرورت وو چې پر افغانستان باندي د امریکایانو یرغل مو محکوم کړ، د دوی په ضد مو د طالبانو د مقاومت ستاینه وکړه، له دوی سره مو د هر راز ملگرتیا لپاره چمتو والی اعلان کړ، کله چې د امریکایانو له برید نه څو ورځې مخکې په شمال کي د طالبانو ټولو قومندانانو په اتفاق سره فیصله وکړه چې په شمال کي د مقاومت مسئولیت دي حزب اسلامي په غاړه واخلي، د شهید قاري احمدالله له لاري ئې موږ ته خپله پرېکړه او غوښتنه اعلان کړه؛ موږ ورسره موافقه وکړه، د کابل شوری ئې د آراوو په اتفاق سره دې ته ورته پرېکړه وکړه او د متقي له لاري ئې موږ ته په مقاومت کي د برخي اخیستو او په شمال کي د مقاومت د سوق او ادارې مسئولیت په غاړه اخیستلو بلنه راکړه، موږ ورسره موافقه وکړه، خو د طالبانو د کندهار مشرانو د خپلو دواړو شوراگانو پرېکړي ونه منلې، دا خو په ماتي کښتی کي له طالبانو سره د گډ سفر خبره وه، څوک چې د اسلام لپاره دا کار کولی شي څنگه داسي بې ځایه شک پرې کوئ!! چا چې د امریکا له جمهور رئیس ریگن سره هغه مهال له ملاقات نه ډډه وکړه او د هغه بلني ته ئې منفي ځواب ورکړ چې امریکا د شوروي اتحاد په ضد د افغان ولس د مقاومت ننگه او

ملاتړ کاوو، اوس چي امریکایانو زموږ هېواد نیولی څنګه به امریکایانو ته د روغي جوړي یا ملګرتیا لاس ورکوي؟!

## د مسلمانانو وژل په کومو حالتونو کې روا دي؟

محترم لیکوال تر دې عنوان لاندې لیکي: "په دوو حالتونو کې د مسلمانانو وژل روا دي: یو دا چې مسلمانان د کافرو په فوځ او اردو کې شامل شي او دا ګني چې دنده ئې جنګ دئ، که مسلمان ئې مخي ته راشي که بل څوک... د مسلمان د قتلولو بل صورت دا دئ چې څوک مسلمان د کافرو سره شي د هغوی د بریاوو او سوبو لپاره د مسلمانانو سره جنګېږي او یا ورسره اعانت کوي... که څه هم محترم لیکوال دا دواړه بېل صورتونه ګڼلي خو که الفاظو ته ځیر شئ نو دواړه ئې یو صورت دئ، دوی ته باید ووايو چې د مسلمان وژل په لاندې صورتونو کې جائز دئ:

- داسې څوک ووژني چې الله تعالی ئې وژل حرام کړي او د هغه سر، مال او عرض ئې له تېري خوندي شمېرلی، که دا مسلمان وي یا ذمي او مستأمن.

- محارب دښمن ته جاسوسي وکړي.
- د مسلمان په ضد وسله راوباسي.
- د محارب دښمن په فوځ کې یو ځای له مسلمانانو سره وجنګېږي، که څه هم دې جنګ ته اړ شوی وي.
- د داسې شرعي امیر په ضد وسله وال بغاوت وکړي چې د مسلمانانو له لوري غوره شوی او واجب العزل نه وي.



• امنیت ته وسله وال گواښ راولاړ کړي، لاري ښکوي او شوکي کوي. محترم ليکوال په همدې مبحث کې يو حل بيا وايي چې کرزی متغلب نه دی، ليکي: د ښاغلي حکمتيار صاحب په حضور کې په ډېر ادب او درنښت سره عرض کوو چې کرزی هيڅکله د متغلب مصداق نه دی!! بلکې هغه د امريکايانو په شمول د نړۍ د ټولو کفري ځواکونو معاون دی... محترم ورور ته وايو: موږ په دې کې په بشپړه توگه درسره موافق يو چې کرزی د متجاوزينو معاون دی، دا لا څه چې دی او ملگري ئې هغو صليبي ځواکونو زموږ د هېواد له اشغاله وروسته د اقتدار پر کرسۍ کښېنولي چې د نړۍ او تاريخ د ستر فرعون جورج بوش تر مشرۍ لاندې ئې زموږ پر هېواد بريد وکړ، د دغو صليبي ځواکونو او د دوی د ملگرو په ضد جهاد يو سپېڅلی او مقدس جهاد دی، اِنْ شاء الله د شهيد او غازي اجر به ئې د احد او بدر د شهيدانو او غازيانو تر اجر کم نه وي، اميد دی چې الله تعالی په خپل فضل او کرم سره دغه ستر مقام ورپه برخه کړي، دا ځکه چې په ځينو رواياتو کې راغلي چې د وروستۍ زمانې او د فساد په دوران کې د مخلص او صالح مسلمان او مجاهد اجر به د پنځوسو صحابه وو په اندازه وي.

خو محترم ورور ته يو حل بيا يادونه کوو چې له متغلب نه زموږ مراد هغه متغلب نه دی چې د زور او ځواک په کارولو سره قدرت ترلاسه کړي او شريعت نافذ کړي، کوم علماء چې تا ئې اقوال رانقل کړي هغوی هم متغلب په دوو ډلو وېشي، له يوه سره په احتياط او حوصلې سره چلند غوره گڼي او د بل په ضد د پاڅون او قيام سپارښتنه کوي. داسې معلومېږي

چي تا د متغلب په اړه د دغو علماوو يوه قول ته توجه کړې او بل ته نه، ته يوازي هغه څوک متغلب گڼې چې د زور له لاري قدرت ترلاسه کړي خو شريعت نافذ کړي!! خو هغه بل متغلب دي له پامه غورځولی چې هم قدرت ته د رسېدو لپاره د زور او ځواک کارولو ناروا لار غوره کوي او هم قدرت ته له رسېدو وروسته شريعت ته شا کوي او په مانزل الله حکم نه کوي او له خلکو غواړي چې د ده هوی او هوس ته تسليم شي او د ده اقتدار او واکمني ومني.

### دا پوښتنه چې پرون رباني متغلب وو؟

ښاغلی ليکوال تر دې سرليک لاندې ليکي: آيا رباني د کابل ښار دننه متغلب وو؟ او که د کابل څخه د باندي هم وو؟ که وو نو بيا ئې ولي په چهارآسياب، ميدان ښار او سروبي کي د خپل دولت مخالف ځواکونه ونشوای ځپلای؟ ...

دوی ته وايو:

• هو! رباني د کابل پر يوې برخي، هرات، د کندهار په ځينو برخو، ... ضعيفه او لږزانه واکمني درلوده، د کمونيستو مليشو، پرچميانو، ايران او مسکو په مرسته او ملگرتيا ئې پر دغو سيمو حکومت کولو، دغه سيمي د هغه ائتلاف په نتيجه کي د دوی لاس ته ورغلې چې د مسکو په وينا، د ايران په وساطت د کمونيستو مليشو، پرچميانو، شورای نظار، جمعيت او ايران پلوه شيعه ډلو څخه په جبل السراج کي جوړ شو او غرب ئې هم مرسته کوله، د افغانستان مربوط سفارتونه د مسکو او واشنگټن ترمنځ د

موافقي په نتیجه کي دغه ائتلاف ته وسپارل شول، رباني یو کمزوری او د پردیو پر مټو او مرستو متکي متغلب وو، خو د متغلبینو له دوهمي ډلي څخه، نه هغه متغلب چي تا په پام کي نیولی.

● که تاسو نه د طالبانو حکومت د تغلب او استیلاء حکومت گڼئ، نه د رباني او نه د کرزي، نو بیا خو بنیایي د استیلاء او تغلب لپاره داسي کوم تعریف او تعبیر لرئ چي نه ئې بېلگه تر دې مخکي لیدل شوې او نه به وروسته ولیدل شي!! که ده ته متغلب ونه وایو بیا خو نو نه په تېر تاریخ کي کوم متغلب تېر شوی او نه به وروسته راشي!! بیا خو د متغلب اصطلاح هسي یوه بې مصداقه اصطلاح ده.

● ته مور ته ووايه: د متغلب لپاره د سلطې او تر سلطې لاندې سیمې لپاره معیار څه دی؟ واکمني ئې څومره مضبوطه او تر تسلط لاندې سیمه ئې څومره پراخه وي چي د متغلب نوم پرې کېښودی شو؟! ټول افغانستان معیار گڼې که ټوله اسلامي نړۍ؟ که ټول افغانستان او ټول افغانان معیار گڼې نو بیا خو د طالبانو واکمني هم نه ټولو افغانانو منلې او نه پر ټول افغانستان قائمه شوې!! څنگه دلته پر یوې برخې استیلاء د دلیل او مجوز په توگه وړاندې کوې او هلته ئې د تردید لپاره؟!

● د متغلب په اړه ستا ستونزه دا ده چي گمان کوې د استیلاء او غلبې له لاري یو څوک شرعي امیر جوړېدی شي!! خو حقیقت داسي نه دی، استیلاء او غلبه د چا واکمنۍ ته شرعي مجوز نشي ورکولی، حتی که شریعت هم نافذ کړي، فقهاوو چي د داسي متغلب په اړه څه ویلي هغه د اضطرار او مجبوریت په حالت کي د ناروا او حرام څیز موقتي جواز ته

ورته دئ، هغوی وایي چي که څه هم د داسي کس امارت شرعي نه دئ خو  
د هغه اطاعت غوره دئ، دا هم تر هغه وخته چي د ده د عزل مناسب  
شرایط برابر شي، هغوی هیڅکله دا نه دي ویلي چي هر متغلب شرعي  
امیر دئ او اطاعت ئې فرض او لازم!!

## په قرآن کي د مشر او قائد مواصفات

په قرآن کي په ډېر تفصیل او دقت سره د مسلمانانو د لارښود او زعيم مواصفات ښودل شوي او لارښوونه ورته شوې چې څوک؛ له کومو ځانگړتياو سره د زعيم په توگه غوره کړي.

تاسو پوهېږئ چې اسلام مسلمانان له منزوی ژوند نه منعه کوي، په دې ئې گماري چې د خلکو په منځ کي او په يوه منظم صف کي به اوسي، صالح لارښود او مشر به ځان ته غوره کوي او له هغه سره به بيعت کوي. د دې لپاره چې وتوانېږي د زعامت وړ شخص او د مشرتابه اهل لارښود وپېژني او د زعيم په توگه ئې غوره کړي؛ قرآن د يوه صالح او اهل مشر او قائد مواصفات او مشخصات به تفصیل سره بيان کړي او عملي بېلگي ئې د پيغمبرانو عليهم السلام په فکري، اخلاقي او عملي شخصيت کي زموږ مخي ته ايښي دي؛ راشئ دلته ئې څو مهمي برخي په اختصار سره له نظره تېري کړو:

قرآن د ټولو پیغمبرانو علیهم السلام د معرفي په لړ کي مور ته د دوی دغه د (امانت) صفت په مکرره توگه معرفي کوي او په دې توگه مور ته وايي چي هغه څوک د زعيم او قائد په توگه غوره کړئ چي امين وي، زعامت او مشري د خلکو امانت او الهي مسئولیت وگڼي، له هغه قدرت او صلاحیت نه په پوره امانت، دقت او احتیاط سره استفاده وکړي چي ستاسو له لوري ورسپارل کېږي، د ده له پرېکړو او اجراءاتو د خلکو مال، نفس او عزت ته صدمه ونه رسېږي، خلک د خپلو هوسونو قرباني نه کړي، له هغه اقتدار چي ولس ئې ورسپاري، د اسلام د پلي کولو، د ولس د هوساينې او د گډو سپېڅلو آرمانونو او شعارونو په لار کي وکاروي، د اسلام له نظره (ایمان) او (خیانت) هيڅکله يو له بل سره اړخ نه لگوي او په يوه زړه کي نه راغونډېږي، پیغمبر عليه السلام فرمايي: لا ایمان لمن لا امانة له: څوک چي امين نه وي ایمان نه لري.

بقره ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱، ۱۹۲، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۱۹۸، ۱۹۹، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۰۹، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۲۰، ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۲۲۵، ۲۲۶، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۰، ۲۳۱، ۲۳۲، ۲۳۳، ۲۳۴، ۲۳۵، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵، ۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۲۶۰، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۵، ۲۶۶، ۲۶۷، ۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵، ۲۷۶، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶، ۲۸۷، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۲۹۳، ۲۹۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۷، ۲۹۸، ۲۹۹، ۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۳۰۹، ۳۱۰، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۳، ۳۱۴، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۲، ۳۳۳، ۳۳۴، ۳۳۵، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۳۸، ۳۳۹، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۳۴۴، ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲، ۳۵۳، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۱، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲، ۳۷۳، ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۶، ۳۷۷، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۳۹۵، ۳۹۶، ۳۹۷، ۳۹۸، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۰۸، ۴۰۹، ۴۱۰، ۴۱۱، ۴۱۲، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۴۲۱، ۴۲۲، ۴۲۳، ۴۲۴، ۴۲۵، ۴۲۶، ۴۲۷، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۰، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶، ۴۳۷، ۴۳۸، ۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۲، ۴۴۳، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۴۶، ۴۴۷، ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۰، ۴۵۱، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۴۵۷، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲، ۴۷۳، ۴۷۴، ۴۷۵، ۴۷۶، ۴۷۷، ۴۷۸، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۸۱، ۴۸۲، ۴۸۳، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶، ۴۸۷، ۴۸۸، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۴۹۷، ۴۹۸، ۴۹۹، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۳، ۵۰۴، ۵۰۵، ۵۰۶، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۰۹، ۵۱۰، ۵۱۱، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۴، ۵۱۵، ۵۱۶، ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۲۴، ۵۲۵، ۵۲۶، ۵۲۷، ۵۲۸، ۵۲۹، ۵۳۰، ۵۳۱، ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۶، ۵۳۷، ۵۳۸، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۲، ۵۴۳، ۵۴۴، ۵۴۵، ۵۴۶، ۵۴۷، ۵۴۸، ۵۴۹، ۵۵۰، ۵۵۱، ۵۵۲، ۵۵۳، ۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۶، ۵۵۷، ۵۵۸، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۰، ۵۷۱، ۵۷۲، ۵۷۳، ۵۷۴، ۵۷۵، ۵۷۶، ۵۷۷، ۵۷۸، ۵۷۹، ۵۸۰، ۵۸۱، ۵۸۲، ۵۸۳، ۵۸۴، ۵۸۵، ۵۸۶، ۵۸۷، ۵۸۸، ۵۸۹، ۵۹۰، ۵۹۱، ۵۹۲، ۵۹۳، ۵۹۴، ۵۹۵، ۵۹۶، ۵۹۷، ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، ۶۰۱، ۶۰۲، ۶۰۳، ۶۰۴، ۶۰۵، ۶۰۶، ۶۰۷، ۶۰۸، ۶۰۹، ۶۱۰، ۶۱۱، ۶۱۲، ۶۱۳، ۶۱۴، ۶۱۵، ۶۱۶، ۶۱۷، ۶۱۸، ۶۱۹، ۶۲۰، ۶۲۱، ۶۲۲، ۶۲۳، ۶۲۴، ۶۲۵، ۶۲۶، ۶۲۷، ۶۲۸، ۶۲۹، ۶۳۰، ۶۳۱، ۶۳۲، ۶۳۳، ۶۳۴، ۶۳۵، ۶۳۶، ۶۳۷، ۶۳۸، ۶۳۹، ۶۴۰، ۶۴۱، ۶۴۲، ۶۴۳، ۶۴۴، ۶۴۵، ۶۴۶، ۶۴۷، ۶۴۸، ۶۴۹، ۶۵۰، ۶۵۱، ۶۵۲، ۶۵۳، ۶۵۴، ۶۵۵، ۶۵۶، ۶۵۷، ۶۵۸، ۶۵۹، ۶۶۰، ۶۶۱، ۶۶۲، ۶۶۳، ۶۶۴، ۶۶۵، ۶۶۶، ۶۶۷، ۶۶۸، ۶۶۹، ۶۷۰، ۶۷۱، ۶۷۲، ۶۷۳، ۶۷۴، ۶۷۵، ۶۷۶، ۶۷۷، ۶۷۸، ۶۷۹، ۶۸۰، ۶۸۱، ۶۸۲، ۶۸۳، ۶۸۴، ۶۸۵، ۶۸۶، ۶۸۷، ۶۸۸، ۶۸۹، ۶۹۰، ۶۹۱، ۶۹۲، ۶۹۳، ۶۹۴، ۶۹۵، ۶۹۶، ۶۹۷، ۶۹۸، ۶۹۹، ۷۰۰، ۷۰۱، ۷۰۲، ۷۰۳، ۷۰۴، ۷۰۵، ۷۰۶، ۷۰۷، ۷۰۸، ۷۰۹، ۷۱۰، ۷۱۱، ۷۱۲، ۷۱۳، ۷۱۴، ۷۱۵، ۷۱۶، ۷۱۷، ۷۱۸، ۷۱۹، ۷۲۰، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۷۲۴، ۷۲۵، ۷۲۶، ۷۲۷، ۷۲۸، ۷۲۹، ۷۳۰، ۷۳۱، ۷۳۲، ۷۳۳، ۷۳۴، ۷۳۵، ۷۳۶، ۷۳۷، ۷۳۸، ۷۳۹، ۷۴۰، ۷۴۱، ۷۴۲، ۷۴۳، ۷۴۴، ۷۴۵، ۷۴۶، ۷۴۷، ۷۴۸، ۷۴۹، ۷۵۰، ۷۵۱، ۷۵۲، ۷۵۳، ۷۵۴، ۷۵۵، ۷۵۶، ۷۵۷، ۷۵۸، ۷۵۹، ۷۶۰، ۷۶۱، ۷۶۲، ۷۶۳، ۷۶۴، ۷۶۵، ۷۶۶، ۷۶۷، ۷۶۸، ۷۶۹، ۷۷۰، ۷۷۱، ۷۷۲، ۷۷۳، ۷۷۴، ۷۷۵، ۷۷۶، ۷۷۷، ۷۷۸، ۷۷۹، ۷۸۰، ۷۸۱، ۷۸۲، ۷۸۳، ۷۸۴، ۷۸۵، ۷۸۶، ۷۸۷، ۷۸۸، ۷۸۹، ۷۹۰، ۷۹۱، ۷۹۲، ۷۹۳، ۷۹۴، ۷۹۵، ۷۹۶، ۷۹۷، ۷۹۸، ۷۹۹، ۸۰۰، ۸۰۱، ۸۰۲، ۸۰۳، ۸۰۴، ۸۰۵، ۸۰۶، ۸۰۷، ۸۰۸، ۸۰۹، ۸۱۰، ۸۱۱، ۸۱۲، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۵، ۸۱۶، ۸۱۷، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۳، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۶، ۸۲۷، ۸۲۸، ۸۲۹، ۸۳۰، ۸۳۱، ۸۳۲، ۸۳۳، ۸۳۴، ۸۳۵، ۸۳۶، ۸۳۷، ۸۳۸، ۸۳۹، ۸۴۰، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۴۳، ۸۴۴، ۸۴۵، ۸۴۶، ۸۴۷، ۸۴۸، ۸۴۹، ۸۵۰، ۸۵۱، ۸۵۲، ۸۵۳، ۸۵۴، ۸۵۵، ۸۵۶، ۸۵۷، ۸۵۸، ۸۵۹، ۸۶۰، ۸۶۱، ۸۶۲، ۸۶۳، ۸۶۴، ۸۶۵، ۸۶۶، ۸۶۷، ۸۶۸، ۸۶۹، ۸۷۰، ۸۷۱، ۸۷۲، ۸۷۳، ۸۷۴، ۸۷۵، ۸۷۶، ۸۷۷، ۸۷۸، ۸۷۹، ۸۸۰، ۸۸۱، ۸۸۲، ۸۸۳، ۸۸۴، ۸۸۵، ۸۸۶، ۸۸۷، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۰، ۸۹۱، ۸۹۲، ۸۹۳، ۸۹۴، ۸۹۵، ۸۹۶، ۸۹۷، ۸۹۸، ۸۹۹، ۹۰۰، ۹۰۱، ۹۰۲، ۹۰۳، ۹۰۴، ۹۰۵، ۹۰۶، ۹۰۷، ۹۰۸، ۹۰۹، ۹۱۰، ۹۱۱، ۹۱۲، ۹۱۳، ۹۱۴، ۹۱۵، ۹۱۶، ۹۱۷، ۹۱۸، ۹۱۹، ۹۲۰، ۹۲۱، ۹۲۲، ۹۲۳، ۹۲۴، ۹۲۵، ۹۲۶، ۹۲۷، ۹۲۸، ۹۲۹، ۹۳۰، ۹۳۱، ۹۳۲، ۹۳۳، ۹۳۴، ۹۳۵، ۹۳۶، ۹۳۷، ۹۳۸، ۹۳۹، ۹۴۰، ۹۴۱، ۹۴۲، ۹۴۳، ۹۴۴، ۹۴۵، ۹۴۶، ۹۴۷، ۹۴۸، ۹۴۹، ۹۵۰، ۹۵۱، ۹۵۲، ۹۵۳، ۹۵۴، ۹۵۵، ۹۵۶، ۹۵۷، ۹۵۸، ۹۵۹، ۹۶۰، ۹۶۱، ۹۶۲، ۹۶۳، ۹۶۴، ۹۶۵، ۹۶۶، ۹۶۷، ۹۶۸، ۹۶۹، ۹۷۰، ۹۷۱، ۹۷۲، ۹۷۳، ۹۷۴، ۹۷۵، ۹۷۶، ۹۷۷، ۹۷۸، ۹۷۹، ۹۸۰، ۹۸۱، ۹۸۲، ۹۸۳، ۹۸۴، ۹۸۵، ۹۸۶، ۹۸۷، ۹۸۸، ۹۸۹، ۹۹۰، ۹۹۱، ۹۹۲، ۹۹۳، ۹۹۴، ۹۹۵، ۹۹۶، ۹۹۷، ۹۹۸، ۹۹۹، ۱۰۰۰، ۱۰۰۱، ۱۰۰۲، ۱۰۰۳، ۱۰۰۴، ۱۰۰۵، ۱۰۰۶، ۱۰۰۷، ۱۰۰۸، ۱۰۰۹، ۱۰۱۰، ۱۰۱۱، ۱۰۱۲، ۱۰۱۳، ۱۰۱۴، ۱۰۱۵، ۱۰۱۶، ۱۰۱۷، ۱۰۱۸، ۱۰۱۹، ۱۰۲۰، ۱۰۲۱، ۱۰۲۲، ۱۰۲۳، ۱۰۲۴، ۱۰۲۵، ۱۰۲۶، ۱۰۲۷، ۱۰۲۸، ۱۰۲۹، ۱۰۳۰، ۱۰۳۱، ۱۰۳۲، ۱۰۳۳، ۱۰۳۴، ۱۰۳۵، ۱۰۳۶، ۱۰۳۷، ۱۰۳۸، ۱۰۳۹، ۱۰۴۰، ۱۰۴۱، ۱۰۴۲، ۱۰۴۳، ۱۰۴۴، ۱۰۴۵، ۱۰۴۶، ۱۰۴۷، ۱۰۴۸، ۱۰۴۹، ۱۰۵۰، ۱۰۵۱، ۱۰۵۲، ۱۰۵۳، ۱۰۵۴، ۱۰۵۵، ۱۰۵۶، ۱۰۵۷، ۱۰۵۸، ۱۰۵۹، ۱۰۶۰، ۱۰۶۱، ۱۰۶۲، ۱۰۶۳، ۱۰۶۴، ۱۰۶۵، ۱۰۶۶، ۱۰۶۷، ۱۰۶۸، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۰۷۱، ۱۰۷۲، ۱۰۷۳، ۱۰۷۴، ۱۰۷۵، ۱۰۷۶، ۱۰۷۷، ۱۰۷۸، ۱۰۷۹، ۱۰۸۰، ۱۰۸۱، ۱۰۸۲، ۱۰۸۳، ۱۰۸۴، ۱۰۸۵، ۱۰۸۶، ۱۰۸۷، ۱۰۸۸، ۱۰۸۹، ۱۰۹۰، ۱۰۹۱، ۱۰۹۲، ۱۰۹۳، ۱۰۹۴، ۱۰۹۵، ۱۰۹۶، ۱۰۹۷، ۱۰۹۸، ۱۰۹۹، ۱۱۰۰، ۱۱۰۱، ۱۱۰۲، ۱۱۰۳، ۱۱۰۴، ۱۱۰۵، ۱۱۰۶، ۱۱۰۷، ۱۱۰۸، ۱۱۰۹، ۱۱۱۰، ۱۱۱۱، ۱۱۱۲، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۱۵، ۱۱۱۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۸، ۱۱۱۹، ۱۱۲۰، ۱۱۲۱، ۱۱۲۲، ۱۱۲۳، ۱۱۲۴، ۱۱۲۵، ۱۱۲۶، ۱۱۲۷، ۱۱۲۸، ۱۱۲۹، ۱۱۳۰، ۱۱۳۱، ۱۱۳۲، ۱۱۳۳، ۱۱۳۴، ۱۱۳۵، ۱۱۳۶، ۱۱۳۷، ۱۱۳۸، ۱۱۳۹، ۱۱۴۰، ۱۱۴۱، ۱۱۴۲، ۱۱۴۳، ۱۱۴۴، ۱۱۴۵، ۱۱۴۶، ۱۱۴۷، ۱۱۴۸، ۱۱۴۹، ۱۱۵۰، ۱۱۵۱، ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴، ۱۱۵۵، ۱۱۵۶، ۱۱۵۷، ۱۱۵۸، ۱۱۵۹، ۱۱۶۰، ۱۱۶۱، ۱۱۶۲، ۱۱۶۳، ۱۱۶۴، ۱۱۶۵، ۱۱۶۶، ۱۱۶۷، ۱۱۶۸، ۱۱۶۹، ۱۱۷۰، ۱۱۷۱، ۱۱۷۲، ۱۱۷۳، ۱۱۷۴، ۱۱۷۵، ۱۱۷۶، ۱۱۷۷، ۱۱۷۸، ۱۱۷۹، ۱۱۸۰، ۱۱۸۱، ۱۱۸۲، ۱۱۸۳، ۱۱۸۴، ۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۱۸۷، ۱۱۸۸، ۱۱۸۹، ۱۱۹۰، ۱۱۹۱، ۱۱۹۲، ۱۱۹۳، ۱۱۹۴، ۱۱۹۵، ۱۱۹۶، ۱۱۹۷، ۱۱۹۸، ۱۱۹۹، ۱۲۰۰، ۱۲۰۱، ۱۲۰۲، ۱۲۰۳، ۱۲۰۴، ۱۲۰۵، ۱۲۰۶، ۱۲۰۷، ۱۲۰۸، ۱۲۰۹، ۱۲۱۰، ۱۲۱۱، ۱۲۱۲، ۱۲۱۳، ۱۲۱۴، ۱۲۱۵، ۱۲۱۶، ۱۲۱۷، ۱۲۱۸، ۱۲۱۹، ۱۲۲۰، ۱۲۲۱، ۱۲۲۲، ۱۲۲۳، ۱۲۲۴، ۱۲۲۵، ۱۲۲۶، ۱۲۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۲۹، ۱۲۳۰، ۱۲۳۱، ۱۲۳۲، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴، ۱۲۳۵، ۱۲۳۶، ۱۲۳۷، ۱۲۳۸، ۱۲۳۹، ۱۲۴۰، ۱۲۴۱، ۱۲۴۲، ۱۲۴۳، ۱۲۴۴، ۱۲۴۵، ۱۲۴۶، ۱۲۴۷، ۱۲۴۸، ۱۲۴۹، ۱۲۵۰، ۱۲۵۱، ۱۲۵۲، ۱۲۵۳، ۱۲۵۴، ۱۲۵۵، ۱۲۵۶، ۱۲۵۷، ۱۲۵۸، ۱۲۵۹، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۱۲۶۲، ۱۲۶۳، ۱۲۶۴، ۱۲۶۵، ۱۲۶۶، ۱۲۶۷، ۱۲۶۸، ۱۲۶۹، ۱۲۷۰، ۱۲۷۱، ۱۲۷۲، ۱۲۷۳، ۱۲۷۴، ۱۲۷۵، ۱۲۷۶، ۱۲۷۷، ۱۲۷۸، ۱۲۷۹، ۱۲۸۰، ۱۲۸۱، ۱۲۸۲، ۱۲۸۳، ۱۲۸۴، ۱۲۸۵، ۱۲۸۶، ۱۲۸۷، ۱۲۸۸، ۱۲۸۹، ۱۲۹۰، ۱۲۹۱، ۱۲۹۲، ۱۲۹۳، ۱۲۹۴، ۱۲۹۵، ۱۲۹۶، ۱۲۹۷، ۱۲۹۸، ۱۲۹۹، ۱۳۰۰، ۱۳۰۱، ۱۳۰۲، ۱۳۰۳، ۱۳۰۴، ۱۳۰۵، ۱۳۰۶، ۱۳۰۷، ۱۳۰۸، ۱۳۰۹، ۱۳۱۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۲، ۱۳۱۳، ۱۳۱۴، ۱۳۱۵، ۱۳۱۶، ۱۳۱۷، ۱۳۱۸، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۱، ۱۳۲۲، ۱۳۲۳، ۱۳۲۴، ۱۳۲۵، ۱۳۲۶، ۱۳۲۷، ۱۳۲۸، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰، ۱۳۳۱، ۱۳۳۲، ۱۳۳۳، ۱۳۳۴، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۳۷، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۳۴۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۲، ۱۳۴۳، ۱۳۴۴، ۱۳۴۵، ۱۳۴۶، ۱۳۴۷، ۱۳۴۸، ۱۳۴۹، ۱۳۵۰، ۱۳۵۱، ۱۳۵۲، ۱۳۵۳، ۱۳۵۴، ۱۳۵۵، ۱۳۵۶، ۱۳۵۷، ۱۳۵۸، ۱۳۵۹، ۱۳۶۰، ۱۳۶۱، ۱۳۶۲، ۱۳۶۳، ۱۳۶۴، ۱۳۶۵، ۱۳۶۶، ۱۳۶۷، ۱۳۶۸، ۱۳۶۹، ۱۳۷۰، ۱۳۷۱، ۱۳۷۲، ۱۳۷۳، ۱۳۷۴، ۱۳۷۵، ۱۳۷۶، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۱، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۸۴، ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹، ۱۳۹۰، ۱۳۹۱، ۱۳۹۲، ۱۳۹۳، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷، ۱۳۹۸، ۱۳۹۹، ۱۴۰۰، ۱۴۰۱، ۱۴۰۲، ۱۴۰۳، ۱۴۰۴، ۱۴۰۵، ۱۴۰۶، ۱۴۰۷، ۱۴۰۸، ۱۴۰۹، ۱۴۱۰، ۱۴۱۱، ۱۴۱۲، ۱۴۱۳، ۱۴۱۴، ۱۴۱۵، ۱۴۱۶، ۱۴۱۷، ۱۴۱۸، ۱۴۱۹، ۱۴۲۰، ۱۴۲۱، ۱۴۲۲، ۱۴۲۳، ۱۴۲۴، ۱۴۲۵، ۱۴۲۶، ۱۴۲۷، ۱۴۲۸، ۱۴۲۹، ۱۴۳۰، ۱۴۳۱، ۱۴۳۲، ۱۴۳۳، ۱۴۳۴، ۱۴۳۵، ۱۴۳۶، ۱۴۳۷، ۱۴۳۸، ۱۴۳۹، ۱۴۴۰، ۱۴۴۱، ۱۴۴۲، ۱۴۴۳، ۱۴۴۴، ۱۴۴۵، ۱۴۴۶، ۱۴۴۷، ۱۴۴۸، ۱۴۴۹، ۱۴۵۰، ۱۴۵۱، ۱۴۵۲، ۱۴۵۳، ۱۴۵۴، ۱۴۵۵، ۱۴۵۶، ۱۴۵۷، ۱۴۵۸، ۱۴۵۹، ۱۴۶۰، ۱۴۶۱، ۱۴۶۲، ۱۴۶۳، ۱۴۶۴، ۱۴۶۵، ۱۴۶۶، ۱۴۶۷، ۱۴۶۸، ۱۴۶۹، ۱۴۷۰، ۱۴۷۱، ۱۴۷۲، ۱۴۷۳، ۱۴۷۴، ۱۴۷۵، ۱۴۷۶، ۱۴۷۷، ۱۴۷۸، ۱۴۷۹، ۱۴۸۰، ۱۴۸۱، ۱۴۸۲، ۱۴۸۳، ۱۴۸۴، ۱۴۸۵، ۱۴۸۶، ۱۴۸۷، ۱۴۸۸، ۱۴۸۹، ۱۴۹۰، ۱۴۹۱، ۱۴۹۲، ۱۴۹۳، ۱۴۹۴، ۱۴۹۵، ۱۴۹۶، ۱۴۹۷، ۱۴۹۸، ۱۴۹۹، ۱۵۰۰، ۱۵۰۱، ۱۵۰۲، ۱۵۰۳، ۱۵۰۴، ۱۵۰۵، ۱۵۰۶، ۱۵۰۷، ۱۵۰۸، ۱۵۰۹، ۱۵۱۰، ۱۵۱۱، ۱۵۱۲، ۱۵۱۳، ۱۵۱۴، ۱۵۱۵، ۱۵۱۶، ۱۵۱۷، ۱۵۱۸، ۱۵۱۹، ۱۵۲۰، ۱۵۲۱، ۱۵۲۲، ۱۵۲۳، ۱۵۲۴، ۱۵۲۵، ۱۵۲۶، ۱۵۲۷، ۱۵۲۸، ۱۵۲



ولاړ چي هلته شته اموال وشمېري، عثمان رضی الله عنه او علي رضی الله عنه هم ورسره ول، د ده زیار، احتیاط او دقت ته په پام سره چي په سختي تودوخي کي ئې دا کار په خپله کولو؛ علي رضی الله عنه عثمان رضی الله عنه ته مخ کړ او وئې ويل: په خدای قسم چي دی همغه (قوي امين) دئ.

## ۲. کفائت

لارښود باید د دې دروند پېټي د وړلو او د دې ستر مسئولیت د ادا کولو توان او کفائت ولري، هم له علمي پلوه او هم له جسمي پلوه، قرآن د طالوت د انتخاب په قصې کي موږ ته همدا لارښوونه کوي، د دې قصې تفصیلات په دې توگه زموږ مخي ته ږدي:

لارښود باید د دې دروند پېټي د وړلو او د دې ستر مسئولیت د ادا کولو توان او کفائت ولري، هم له علمي پلوه او هم له جسمي پلوه، قرآن د طالوت د انتخاب په قصې کي موږ ته همدا لارښوونه کوي، د دې قصې تفصیلات په دې توگه زموږ مخي ته ږدي:





پرو او د الله په لار کي د جهاد له نه کولو نه ئې ندامت وښودو او له هغه نه ئې د الله په لار کي د جهاد اجازه وغوښته، هغه مبارک د دوی مخکني حالت ته په پام سره ورته وويل: داسي نه چي جهاد درباندي فرض شي او بيا تاسو له هغه نه ډډه وکړئ، دوی ورته وويل: په داسي حال کي چي پر مونږ ظلمونه شوي، له خپل کلي کور شړل شوي يو، هيڅ داسي دليل نه گورو چي د الله په لار کي ونه جنگېږو، خو چي ورته وويل شو چي اوس نو وسله واخلي او له دښمن سره وښکېږئ، يوازي محدودو کسانو تياری وښود، نور ټول له خپلي ژمني او د الله په لار کي له جنگېدو په ډډه شول. د الله پېغمبر ورته وويل: تاسو د يوه پاچا د ټاکلو غوښتنه کړې وه، دا دئ الله تعالی طالوت درته غوره کړی، د الله له دين نه اوښتي قوم ورته وويل: دی خو پر مونږ د مشرۍ وړ نه دئ، نه د نسب له مخي او نه د مال او شتمنی له مخي، د ټول ولس قيادت او زعامت خو بايد داسي چا ته وسپارل شي چي قيادت او زعامت له پلار نيکه نه ورته په ميراث پاته شوی وي، د کومي درنې او معتبري کورنۍ غړی وي، ښه ډېر مال او دولت ولري!! پېغمبر د دوی په حُواب کي وايي: دی خو الله غوره کړی، د زعامت او قيادت وړتيا هغه ورکړې، ښه (پوه) دئ او (د ښه صحت او قوي بدن خاوند) دئ، د مشرتابه غوره مواصفات خو همدا دي، خو دوی دې ته تيار نه وو چي د طالوت قيادت ومني، د دوی معيارونه بدل شوي وو، د زعامت د مواصفاتو په اړه ئې همغسني انگېرله چي بې دينه او لارورکي قومونه ئې انگېري، د پېغمبر دا وينا ئې نه منله چي الله تعالی د دوی په خېر نه دئ چي نسب او مال د قيادت لپاره ضروري وگني او د طالوت په خېر يو نادار

او بې نوم نښانه څوک دي د دوی د مشرۍ لپاره مناسب ونه گڼي.

گورئ چې د پیغمبرانو عليهم السلام په مشرب او مسلک کي نه (نسب) معیار دی او نه (ثروت)، استعدادونه، علمي او جسمي وړتیاوي معتبري دي. په دې لارښوونو کي د زعامت په اړه اسلامي او غیراسلامي معیارونه په ډېره دقیقه توگه انځور شوي او موږ ته ښيي چې د جاهلانه معیارونو له مخي زعامت او قیادت یو موروثي توکی، د خاصي کورنۍ او ټبر حق او یوازي (شتمن) د دې منصب وړ او اهل گڼل کېږي، خو د پیغمبرانو عليهم السلام په لارښوونو کي له فکري، اخلاقي، عملي او جسمي وړتیاوو پرته هیڅ څه اعتبار نه لري، ټول موهومي او تصنعی معیارونه او ارزښتونه مردود گڼل کېږي.

### ۳. علم

مسلمانان په دې گمارل شوي چې د ټولني تر ټولو (پوه) او (عالم) کس به د مشر او زعیم په توگه غوره کوي، قرآن موږ ته د آدم علیه السلام د خلافت په قصې کي همدا لارښوونه کوي او فرمایي چې الله تعالی د ملائکو په حای آدم علیه السلام د دې لپاره د زمکي د خلافت لپاره غوره کړ چې تر فرشتو ئې علم جامع او پراخ وو، ملائکو د آدم علیه السلام علم او پوهي ته په پام سره اعتراف وکړ چې د دوی علم محدود دی:

قالوا لاعلم لنا إلا ما علمتنا: وئې ویل: له هغه پرته چې تا رابښودلي هیڅ علم نه لرو.

په داسي حال کي چي د آدم عليه السلام په اړه فرمايي:

و علم آدم الاسماء كلها

او آدم ته ئې ټول نومونه وروښودل.

الله جل شأنه آدم عليه السلام او د ده نسل ته د ملائکو په پرتله دا فضيلت ورکړی چي علم ئې تر فرشتو جامع دئ، د هر څه د پېژندلو او هغه ته د خاص نوم ورکولو استعداد په کي ايښودل شوی، خو ملائکي داسي دي چي هر صنف ئې د خپل خاص کار په اړه علم لري او د نورو شيانو په هکله نه پوهېږي، هر څه پېژندل او بيا هغه ته خاص نوم ورکول د انسان ځانگړتيا ده، دا خصوصيت په بل هيڅ مخلوق کي نه شته، د زمکي د خلافت لپاره همداسي يوه مخلوق ته ضرورت وو، ملائکو دا کار نه شو کولی.

دا آيتونه که له يوې خوا موږ ته لارښوونه کوي چي د اسلام له نظره د (خلافت) لپاره (اعلم: تر نورو ښه پوه) تر ټولو وړ دئ، له بلي خوا د هغه علم څرنگوالی هم موږ ته ښيي چي د خلافت لپاره ضروري دئ، د پيغمبر په شته والي که د طالوت امارت او د اشياوو د نومونو د پېژندلو په وجه آدم عليه السلام د خلافت لپاره پر فرشتو ترجيح ښيي چي د دې منصب لپاره په ځانگړو برخو کي تخصصي علم کفايت نه کوي، بايد د مشرتابه لپاره وړ شخصيتونه د ځانگړو تخصصي علومو له پلوه ونه څېړو او ونه لټوو؛ بلکي د مشرتابه لپاره چي کومي جامع پوهي او بصيرت ته ضرورت دئ دا بايد معيار وگڼو او د دې له مخي اهل کس تشخيص او انتخاب کړو. قرآن د مشر او امير په توگه د طالوت د انتصاب لپاره دا دلايل وړاندي



یقیناً چې د رسول الله (په شخصیت) کي ستاسو د هغه چا لپاره غوره بېلگه ده چې الله او د آخرت ورځي ته هيله لري او الله ډېر يادوي.

يعني پر الله تعالی د ايمان څرنگوالی، د هغه فضل او کرم ته هيله درلودل، په آخرت باور او اخروي سعادت لټول او هيله ورته درلودل او د الله تعالی زیات ذکر او یادول باید له پیغمبر علیه السلام نه زده کړو او هغه د ځان لپاره په دغو برخو کي د بېلگي او اسوه په توگه غوره کړو.

همداراز دا د یوه مؤمن لارښود ځانگړتیا گڼل شوې چې له دښمن سره به ئې چلند پرېکنده او قاطع وي، خپل برائت، نه پخلا کېدونکې دښمني او عداوت به له دښمن او د هغه تگلارو، سیاستونو او افکارو سره اعلانوي، قرآن په دې اړه فرمایي:

...  
 ...  
 ...

الممتحنه: ۴

یقیناً چې تاسو ته د ابراهیم او هغو کسانو (په شخصیت او دريځونو) کي ښکلې اسوه او بېلگه ده چې له ده سره ملگري ول، هغه مهال چې خپل قوم ته ئې وويل: له تاسو او له هغه څه چې له الله پرته ئې عبادت کوئ برئ او

بې زاره يو، له تاسو (او ستاسو له دين نه) انكار کوو، او زموږ او ستاسو ترمنځ تلپاتې دښمني او کرکه راپيدا شوې، تر هغه چي تاسو پر يوازي الله ايمان راوړئ...

يعني له دښمنانو نه په بې زارۍ او برائت کي او د هغوی د تگلارو او افکارو په خلاف د مستمر او تلپاته عداوت او کينې په اعمال او اعلان کي بايد ستاسو ستر لارښود ابراهيم عليه السلام او مؤمن او موحد ياران ستاسو لپاره بېلگه او اسوه وي.

په صداقت، په خپلو ژمنو وفا، تقوی او پرهېزگاری، له الله تعالی وېره، د الله پر بندگانو زړه سوی او ترحم، پر خپل جائز حق قناعت، د حدودو او ضوابطو مراعات، د خپلو مسؤليتونو او وجايبو په اړه التزام، د دښمن په وړاندي عدم مدهانت، صبر او استقامت، جرأت او شهامت، د گواښونو او فشارونو په وړاندي له خضوع او تسليمېدو ډډه... په دې ټولو کي بايد امير او لارښود د نورو لپاره قدوه او اسوه وي.

## ۵- يوازي له الله تعالی د اجر او بدلې طمعه

قرآن د صالح مشرتابه له مهمو مواصفاتو څخه دا صفت گڼي چي هغه له خپلو پلويانو او مخاطبينو نه د هيڅ بدلې او معاوضې طمعه نه لري، دا وينا د ټولو پيغمبرانو عليهم السلام گډه وينا بولي چي خپلو مخاطبينو ته ئې ويلې: له تاسو هيڅ بدله او معاوضه نه غواړو، د اجر طمعه مو يوازي له رب العالمين څخه ده، لکه چي فرمايي:

١٤١-١٤٥ الشعراء: ١٤١-١٤٥  
شعراء: ١٤١-١٤٥

شعراء: ١٤١-١٤٥

الشعراء: ١٤١-١٤٥

شموديانو پيغمبران تكذيب كړل، كله چي د دوی ورور صالح ورته وويل:  
آيا تقوی نه كوی؟ يقيناً چي زه ستاسو لپاره امين استازی يم، نو له الله  
ووپرېږئ او زما اطاعت وكړئ. او له تاسو نه پرې اجر نه غواړو، زموږ اجر  
خو يوازي پر رب العالمين دی.

د يوه زړه ور او مجاهد مؤمن قصه زموږ مخي ته ږدي چي د خپل قوم  
په وړاندي ئې هغه مهال له پيغمبرانو نه په مېړانه او جرأت سره دفاع  
وكړه چي قوم تكذيب او په مرگ ئې وگوانبل، فرمايي:

شعراء: ١٤١-١٤٥

شعراء: ١٤١-١٤٥

يس: ٢٠-٢١

او د ښار له لري پلوه يو سړی په تلوار سره راغی؛ وئې ويل: اي زما  
قومه! د دغو پيغمبرانو متابعت وكړئ، د هغه چا متابعت وكړي چي هيڅ  
بدله او معاوضه درنه نه غواړي او هدايت شوي دي.

په مكرره او پرله پسې توگه او د اكثر و پيغمبرانو عليهم السلام په





او فرعون په خپل قوم کي په جگ غږ وويل: اي زما قومه! آيا د مصر پاچايي زما نه ده؟ او دا ويالې چي زما (تر واکمنۍ لاندې هېواد کي) بهېږي، آيا نه ئې گورئ؟ آيا زه غوره يم او که دغه چي سپک دئ او په وضاحت سره خبره نشي کولی؟ ولي د سرو زرو لاس وندي نه دي پرې اچول شوي او ولي ئې خوا ته فرشتې (د ده د ساتونکو په توگه) نه دي ورسره راغلې؟ نو خپل قوم ئې وغولولو او د ده اطاعت ئې وکړ، يقيناً چي دوی فاسق وگړي ول.

گورئ چي فرعون خان د مصر بلامنازع ټولواک گڼي، د مصر ټولي شتمنۍ، زمکي او نهرونه خپل شخصي مايملک گڼي، د هر ډول تصرف حق خان ته ورکوي، تر موسی عليه السلام په دې دليل خان غوره او د مشرتابه لپاره وړ بولي چي هغه خوار او نادار دئ، نه خلک د ده په خبرو پوهېږي او نه دئ خپله خبره په وضاحت سره کولی شي، فاخره جامې نه لري، د سرو زرو لاس وندي چي د پاچايۍ نښه گڼل کېږي نه لري او خوا ته ئې مسلح ساتونکي نشته!!

پيغمبر عليه السلام له زکات او صدقاتو نه چي د اسلامي دولت د عايداتو اساسي منبع ده؛ د خان او خپل ټبر لپاره استفاده تحریم کړې، خلکو ته به ئې ويل: ستاسو په مالونو کي د فقيرانو او مسکينانو لپاره داسي ټاکلی (حق) دئ چي ستاسو له شتمنو به ئې اخلم او ستاسو په فقراوو به ئې وېشم او هيڅ څه به د خان لپاره نه ترې گرځوم.

د قرباني او له خطرونو او گواښونو سره د مقابلي لپاره به ئې خپل نږدې اقارب راوړندي کول، هغوی ته به ئې ويل چي مخکي راشي او په لومړي خط کي ودرېږي، خو د امتيازاتو د وپش په مهال به ئې هغوی ته ويل: پر خپل جائز او محدود حق اکتفاء وکړئ، زکات او صدقاتو ته طمعه مه کوئ، د بيت المال اړوند اموال به ئې امانت گڼلو او د الله تعالی په لار کي به ئې لگولو، په اړو مستحقينو به ئې وپشل او د حان لپاره به ئې هيڅ څه نه ترې اخيستل، د حان لپاره ئې د فقيرانو په څېر ژوند غوره گڼلو او فرمايل ئې:

الفقر فخری.

د فقيرانو په څېر ژوند زما لپاره د فخر خبره ده.

مياشتي مياشتي به تېري شوې او د ده په کور کي به د ډوډۍ د پخلي لپاره اور نه وو بل شوی، د کورنۍ غړو او خپلوانو ته به ئې ويل: له صدقاتو نه څه مه اخلئ، تاسو ته روا نه ده چي له هغه څه استفاده وکړئ چي نورو خپل مالونه پرې پاک او تزکيه کړي.

په رواياتو کي راځي چي يو مهال ډېر اسيران مدينې ته راوستل شول، د پيغمبر عليه السلام گراني لور فاطمې رضي الله عنها چي لاسونه ئې په مېچني تڼاکي شوي وو له پيغمبر عليه السلام نه د يوې خادمې غوښتنه وکړه، پيغمبر عليه السلام په حواب کي ورته وويل: آيا تر دې غوره شئ درونه بنيم؟ او هغه دا چي په تسبيح، تحميد او تکبير لگيا اوسه او له الله تعالی مرسته غواړه، څنگه تا ته خادمه درکړم په داسي حال کي چي اهل صفة له لوږي ډبري په خپل نس ټينگي تړي.

د بدر په معرکه کې هغه مهال چې د قريشو درې نوميالي جنگيالي له صفا ميدان ته راووتل او له مسلمانانو نه ئې د مبارزې لپاره د حريف غوښتنه وکړه، پيغمبر عليه السلام خپل درې نږدې خپلوان؛ حمزه رضی الله عنه د ده تره، علي رضی الله عنه او عبیده بن حارث رضی الله عنه د ده د تره زامن د دښمن مقابلې ته وړاندي کړل.

قرآن رسول الله صلى الله عليه وسلم ته لارښوونه کوي چې خپل نږدې اقارب انذار کړه په داسې حال کې چې د خپلو مؤمنو پلويانو په اړه بايد تواضع ولرې، د دې لارښوونې او امر په اهميت هغه مهال ښه پوهېدی شو چې د غيراسلامي نظامونو د واکدارانو له کړنو سره ئې مقايسه کړو او وگورو چې په دغو ټولنو کې ستري ستري ستونزي د چارواکو د حواريانو او خپلوانو له تصرفاتو راولاړېږي، هغه چې په ټولني کې امتياز لرونکې مفت خوره ډله ترې جوړه شي. لکه چې د مفسد ظاهرشاه د اقتدار په وخت کې هر محمد زايی ته (سردار) ويل کېدل، د هېواد هر گوت ته چې به ولاړې او مجلل قصر، ښېرازه زمکه، ښکلې بن به دي ترسترگو شو او وبه دي پوښتل چې دا د چا دى؟ دا خواب به درکړی شو چې د شاهي کورنۍ د فلان غړي او يا د فلان درباري پير!!

قرآن فرمايي:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّبِعُوْا اَمْرَ الْمُشْرِكِيْنَ ۗ اِنَّ اَمْرَهُمْ شَرٌّ مِّنْ اَمْرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۗ اِنَّ الْمُشْرِكِيْنَ هُمُ الرِّجْسُ الَّذِيْ يَدۡسُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ سُبُوۡتًا ۗ يَٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّبِعُوْا اَمْرَ الْمُشْرِكِيْنَ ۗ اِنَّ اَمْرَهُمْ شَرٌّ مِّنْ اَمْرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۗ اِنَّ الْمُشْرِكِيْنَ هُمُ الرِّجْسُ الَّذِيْ يَدۡسُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ سُبُوۡتًا ۗ

بَقَرَةُ ۱۶۶ اِنَّ اَمْرَهُمْ شَرٌّ مِّنْ اَمْرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۗ اِنَّ الْمُشْرِكِيْنَ هُمُ الرِّجْسُ الَّذِيْ يَدۡسُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ سُبُوۡتًا ۗ

او نږدې خپلوان دي ووېروه او خپل وزر دي هغو مؤمنانو ته ټيټ لره چې ستا متابعت ئې كړې، خو كې ئې له تا نه سرغړاوى وكړ ورته ووايه: زه له هغه څه بې زاره يم چې تاسو ئې كوئ.

پيغمبر عليه السلام په خپلي خوا كې هغو خلكو ته ځاى وركاوو او تر نورو ئې وړاندي كول چې تر ټولو ئې زياته مالي او ځاني قرباني وركړې وه او له الله تعالى پرته له هېچا ئې د كوم امتياز طمعه نه درلوده، بلکې هري بلي قربانى او ايتار ته چمتو ول.

موږ په غير اسلامي نظامونو او منحرفو سياسي احزابو او ډلو ټپلو كې گورو چې د چارواكو بڼه او د مشرانو حواريين له زياتو امتيازاتو برخمن وي، د دولت او حزب امكانات د همدغو په لاس كې لوېږي، هر يو ئې د دې لپاره غواړي لوړ ولاړ شي، زعيم ته ځان نږدې كړي او دربار ته لار ومومي چې تر نورو زيات او فوق العاده امتيازات ترلاسه كړي، د دوى له نظره د حزب امكانات په لومړي گام كې او تر نورو مخکې بايد د شورى پر غړو او مشر ته پر نږدې ملگرو ووېشل شي، كه داسې ونه شي او د كوم مشر په خوا كې د دوى غوښتنې تامين نشوې؛ ترې بېلېږي او د بل داسې چا په خوا كې ودرېږي چې جيب ئې وړېك او خوله ئې ورخوږه كړي!! په افغانستان كې چې كومي ډلي د امكاناتو د پرخوالي او زياتوالي او هغه مهال جوړې شوې چې د جهاد په نامه له ټولي نړۍ نه امكاناتو او امتيازاتو د افغانستان په لوري مخه كړه، ټولي ئې له دغسې خلكو جوړې شوې، ډېرو

دروازو ته ودرېدلي، له ډېرو سره ئې بيعتونه کړي او مات کړي، له هېچا

سره ئې په خپلو ژمنو وفا نه ده کړې!!

## ۶. توکل

د مبارزې په لوړو او ژورو او د ژوند په پېچومو او کړېلچونو کې کله کله حتماً داسې مراحل رامنځته کېږي چې مؤمن دعوتگران او د آزادۍ او عدالت د لارې مبارزان دې ته اړ کېږي چې مادې محاسبات له پامه وغورځوي، په بشپړه توګه او یوازې پر الله تعالی توکل وکړي، له ضعف او ناتوانۍ سره سره او په خپلو محدودو وسایلو سره د ځواکمن دښمن مقابلې ته چمتو شي، په ډېر بدو شرایطو کې د صبر او استقامت لمن ټینګه ونیسي، پر الهی تائید او حتمي بریا باور ولري، د لارې او سنگر ملګرو ته ډاډ او اطمینان ورکړي، حوصلې ئې لوړې او هیلې ئې ژوندۍ وساتي، له یأس او ناامیدۍ ئې وژغوري، په داسې سختو شرایطو کې یوازې یو متوکل، ډاډمن او د الله تعالی تائید او نصرت ته هیله من مشر او لارښود کولی شي د اسلامي نهضت طوفاني کښتۍ د سختو ورځو په څپانده سیند کې ساحل ته ورسوي. قرآن له مصر نه د موسی علیه السلام او بني اسرائیلو د هجرت او د فرعون د فوځونو له لوري د دوی د تعقیب په قصې کې موږ ته د اسلامي صف د لارښود دغه ځانګړتیا انځوروي او وايي: کله چې موسی علیه السلام او د سفر ملګري ئې له بحر سره مخامخ شول، شا ته ئې وکتل چې د فرعون مجهزي لښکري ورنږدې شوې، د نجات لار او امکان په نظر نه ورتلو، د محاصرې له وېرې سخت مضطرب او پرېشانه

ول، موسی علیه السلام ته راغلل او وئې ویل: موږ محاصره شوو، د فرعون د سپایانو په منگولو کي پرېوتو، د نجات لار نلرو، ... موسی علیه السلام هغوی ته اطمینان ورکوي او قرآن دا جریان داسي بیانوي:

وَقَالَ مُوسَىٰ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْعَاقِلُ ۗ وَإِنِّي خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرِحْتَ بِمَلَائِكَتِي ۗ وَاللَّهُ يَخْتَارُ ۗ  
وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينِي أَوْ يُسَوِّدَ لِي وِجْهِي ۚ وَكَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْكَافِرِينَ ۗ  
وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينِي أَوْ يُسَوِّدَ لِي وِجْهِي ۚ وَكَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْكَافِرِينَ ۗ  
وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينِي أَوْ يُسَوِّدَ لِي وِجْهِي ۚ وَكَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْكَافِرِينَ ۗ

الشعراء: ۶۰-۶۷

نو د لمر خاته پر مهال ورپسې شول او کله چې دواړو ډلو یو بل سره ولیدل د موسی ملگرو وویل: شک نه شته چې مونږ وموندل شوو (دا دی مونږ ته راوړسېدل)، وئې ویل: داسې نه ده؛ یقیناً چې زما رب راسره دئ، هغه به حتماً (د نجات) لار رابښي، نو موسی ته مو وحي وکړه چې دا سیند په عصا ووهه، نو وچاود او هره برخه ئې د ستر غره په څېر (پر خای ولاړه) وه، هغه خای ته مو وروستني هم رانږدې کړل او موسی او ټول هغه کسان مو وژغورل چې له ده سره ول، بیا مو وروستني غرق کړل، یقیناً چې په دې کي ستره نښه ده او ډېری ئې ایمان راوړونکي نه ول او یقیناً چې ستا رب مهربان عزتمن دئ.

گورئ چي موسى عليه السلام په هغه سخت حالت کي چي له هري خوا لار پرې بنده، د دښمن مجهز فوځ ئې تر شا، مخي ته بحر حایل او ملگري ئې هم وېري اخیستي، خو دی په همدې حالت کي ډاډه او مطمئن دئ او د الله تعالی مرستي ته سترگي په لار او د همدغه ډاډ او اطمئنان په وجه الله تعالی ورته وفرمايل: اوس نو دا بحر په خپلي عصا ووهه، يعني دا الهي مرسته د هغه ډاډ او اطمئنان نتیجه وه چي موسى عليه السلام وښوده او خپلو ملگرو ته ئې وويل: گمان مه کوئ چي مور ونيول شوو او د دښمن په لاس کي پرېوتو!! الله تعالی راسره دئ؛ هغه زموږ د ژغورني ذمه وار دئ!!

د پيغمبر عليه السلام په اړه فرمايي: کله چي له مکې نه هجرت ته اړ شو، دښمنان له ايستلو تورو سره ورپسې شول، ابوجهل د ده د وژلو لپاره د سلو اوبسانو د انعام ذمه وهلې وه، د مکې خوا ته د ثور غره يوې سمخي ته ئې پناه يووړه، دښمنان ايستلې توري په لاس د سمخي خولې ته رانږدې شول، د سفر يوازنی ملگری ئې؛ ابوبکر صديق رضی الله عنه پرېشان وو او پيغمبر عليه السلام ته ئې وويل: که دښمن خپلو پښو ته وگوري موږ ويني! خو پيغمبر عليه السلام په ټول ډاډ او اطمئنان سره هغه ته وايي:

... و ...  
 3 ...  
 التوبه: ۴۰

... غم مه کوه، يقيناً چي الله له موږ سره دئ، نو (د همدې په وجه) الله خپله ډاډپينه پرې نازله کړه او په داسي لښکرو ئې د ده ملاتړ وکړ چي



تاسو نه لیدل او د کافرانو شعار ئې ټیټ کړ او د الله شعار خو (تل) لوړ دئ،  
او الله باحکمه غالب دئ.

یعني په دې پېښي کي د دښمن ماتې، خپلو موخو ته نه رسېدو کي او  
د پیغمبر علیه السلام په هغه روڼ مستقبل کي چي د همدې هجرت په  
وجه د ده او د اسلام په برخه شو؛ هغه ډاډ او اطمینان لویه او اساسي ونډه  
درلوده چي پیغمبر علیه السلام د الهي معیت او تائید په اړه درلود او د  
دغي پېښي په دوران کي ئې عملاً وښود.

## ۷. شجاعت

د مشرتابه لپاره بل ضروري صفت دا دئ چي هغه به له حق نه په  
دفاع کي لازم شجاعت لري، د شر او فساد د ځواکونو غولوونکی او  
هیبتناک ظاهر به د ده په زړه کي وېره او خوف نشي راوړلوی، د دښمن  
گواښونه او گوت څښکني به ئې نشي وېرولی، د پرېکړو پر مهال به له  
خوف او وېري سره مشوره نه کوي، دا صفت پر الله تعالی او الهي مقدراتو  
له پاخه ایمانه راوړلېږي او له سختو ورځو، هیبتناکو پېښو او وېروونکو  
لوړو ژورو نه د تېرېدو په ترڅ کي په یوه مؤمن او خدای پال بنده کي وده  
مومي، څوک چي له داسي مرحلو څخه نه وي تېر شوی او له سختو  
آزموینو سره نه وي مخامخ شوی او د زړه وړتیا او شجاعت جوهر په کي  
نه وي پوخ شوی د یوې اسلامي ټولني او مجاهد ټولي د زعامت او مشرۍ  
وړتیا او اهلیت نه لري. قرآن په همدې ارتباط د ابراهیم علیه السلام په  
اړه فرمایي:



گني!!

قرآن د ابراهيم عليه السلام د عدم خوف څرنگوالی د ده په هغه  
ځواب کي زموږ مخي ته ايښی چي خپل مشرک قوم ته ئې ورکړ، فرمايي:

SB \$% & lwr 4Clyd 6ar k \$' i' ipf 7B& A\$% 4/3Bq% 1/3\$ 9hr

3\$Jñ ä0k @2 ' ñu j År 3\$2© ' ñu ä\$±p b&Wj yñi 6 qäöe

6 qiesB Wrr N62 ñ6& \$B \$% & y# 02 r ÇIÈ bræ2 xF3 Xù&

6us f1yB\$' ñu 4\$WJJB 6as ate 3/ñi 6ñ6B9 \$B k \$ 06äö& 6AR&

الانعام: ۸۰ - ۸۱

ÇIÈ 6 qBne3 laZäb) (ÇBÈ \$' , ym&

او قوم ئې ورسره شخړه وکړه، (ورته) وئې ويل: آیا د الله په اړه راسره  
لانجه کوئ؟ حال دا چي په يقيني توگه ئې زه هدايت کړی يم او زه له هغه  
څه څخه نه وېرېږم چي تاسو ئې (له الله سره) شريکوي، مگر (له دې  
وېرېږم چي) زما رب کوم څه (ضرر راته) وغواړي، زما رب په ټولو شيانو  
علماً احاطه کړې ده (په هر څه پوهېږي)، نو آیا پند نه اخلي؟!

د دې مبارک آيت په اړه لاندي خبري په پام کي ولری:

- دا آيت ښيي چي د ابراهيم عليه السلام مخکنی ويناوي له قوم سره  
د محاجې او استدلال په دوران کي شوې، د استفهام په توگه ئې کړې،  
هغوی ته ئې ويلي چي آیا زما رب دا ستوری دی، که دا سپوږمی او لمر؟
- قوم ته وايي: آیا د الله په اړه راسره لانجه کوئ؟ حال دا چي په يقيني

توگه ئې زه هدايت كړې يم، ما خپل دلايل درته وويل، زما د لاري په حقانيت كې د شك او ترديد هيڅ مجال نه دئ پاته.

- ما له خپلو معبودانو مه وپروئ، ستاسو له معبودانو هيڅ وېره نه لرم، وېره مي يوازي له دې ده چې الله تعالى كوم ضرر راته وغواړي، كه ئې زما په هكله د كوم ضرر او تاوان اراده وكړه، نو هغه ئې په وجه او سبب او دا چې څه مصلحت به پرې مرتب كوي، ډېر ښه پوهېږي.
- آيا پند نه اخلي، آيا دغه دلايل درته كافي نه دي؟!

## ۸. د الله تعالى په لار كې د اذيتونو گالل

دې ته په پام سره چې قرآن د ټولو پيغمبرانو عليهم السلام په اړه فرمايي چې د الله تعالى په لار كې ئې ستونزي او كړاوونه گاللي، له مخالفتونو سره مخامخ شوي، د مخالفينو له لوري اذيت شوي، هجرت ته اړ شوي، ملگري ئې خورول شوي... دا ښيي چې د الله تعالى په لار كې د اذيتونو گالل هم د مشرتابه له مواصفاتو څخه دئ، پيغمبر عليه السلام فرمايي: هيڅوك د پيغمبرانو په اندازه د الله تعالى په لار كې نه دئ اذيت شوی او هيڅ پيغمبر زما په څېر نه دئ خورول شوی، څومره چې انسان الله تعالى ته ډېر نږدې وي ابتلاء او آزمويښي به ئې همدومره ستري وي.

لكه څنگه چې لوړ شخصيتونه د دوی له ذاتي مواصفاتو نه پېژندی شو؛ همداراز ئې د دوستانو او دښمنانو له مخي او له دوی سره د دښمنانو د چلند د څرنگوالي له مخي پېژندی شو، څوك چې د شر او فساد خواكونو له شديد مخالفت سره مخامخ وي، دښمن د هغه په ضد تر نورو زيات عناد

او خصومت څرگندوي، تر نورو ئې زيات خطرناک گڼي، په خپلو تبليغاتو کي تر نورو زيات د ده په اړه ترخه ژبه کاروي، او په هري تبصرې کي ئې د غضب او کينې نښي له ورايه برېښي، څوک چي د دښمن له لوري تر نورو زيات اذيت کېږي؛ په حقيقت کي د دښمن حساسو سترگو په ده کي هغه څه ليدلي چي بايد وېره ترې ولري او خطرناک ئې وگڼي، هغه وړتياوي ئې په کي ليدلې دي چي له لري او د دښمن په سترگو ليدی شي نه له نږدې او د دوستانو په سترگو، دښمن ئې په ښه توگه احساسولی شي نه دوست. ښه او صالح دوستان هم د يوه صالح او ښه شخصيت د ښو ځانگړتياوو نښه گڼل کېږي، غوره او ښک شخصيتونه تل ښه او صميمي دوستان او شديد نه پخلا کېدونکي دښمنان لري، د ټولني ښکانه ئې ملگرتيا کوي او مفسدين ئې نه پخلا کېدونکي دښمنی. ته ملا ترې، او تل د دښمنانو له شديد مخالفت او اذيت سره مخامخ وي. په همدغو کړاوونو او اذيتونو کي وروزل شي، پاخه شي، کمال ته ورسېږي او ستر ستر شخصيتونه ترې جوړ شي. کړاوونه او ستونزي په انسان کي هغو صفاتو ته وده او ځلا ورکوي چي له بلي لاري او په بل څه نه ښه پراخه کېږي او غوټی ئې نه غوړېږي. که گورو چي ټول پيغمبران عليهم السلام د الله لوري ته په دعوت کي له سختو اذيتونو، مخالفتونو، آزموينو، ستونزو، کړاوونو، ځورونو او هجرتونو سره مخامخ شوي، زندانونو ته تللي، دوی او ملگري ئې په شهادت رسېدلي، د اور په گندو کي اچول شوي، ... دليل ئې همدا دی چي مخکي مو ورته اشاره وکړه، پيغمبر عليه السلام فرمايي: کله چي الله تعالی وغواړي يوه ډله د دوستانو او محبانو په توگه غوره کړي نو له

ابتلاءاتو سره ئې مخامخ کړي چي د هغوی په وړاندي صبر وکړي (او د همدې صبر په نتیجه کي) د الله تعالی د دوستۍ وړ شي.

خوک چي د ناز او نعمت له بستره اقتدار ته ورسېږي یزید ترې جوړېږي او خوک چي د ابراهیم علیه السلام په څېر د الله تعالی په لار کي د ابتلاءاتو او آزموینو په وړاندي صابر او صامد پاته شي؛ زړه سواند لارښود او د آزادي غاړو امام ترې جوړ شي.

## ۹. د خلکو د هدایت تلوسه او د ملگرو په اړه زړه سوی:

د خلکو د هدایت په اړه شدید حرص، له ذلت او ضلالت نه د دوی د ژغورني ژوره تلوسه، د لاري د ملگرو، همسنگرو او همسفر و په اړه رحمت او زړه سوی درلودل د یوه صالح او مؤمن مشر له ځانگړتیاوو څخه دي، د یوه اسلامي صف تر ټولو مهم او اساسي هدف د الله تعالی لوري ته د خلکو بلنه او د حق او حقیقت لوري ته د خلکو لار ښوونه ده، په ټولو هڅو او هلو ځلو کي که دا سیاسي او اجتماعي وي، یا فکري او فرهنګي او یا اخلاقي او نظامي؛ دا باید په پام کي وي او د هر تحرک موخه چي خلک له کفر، شرک او جهل څخه ژغورل شي، له تیارو وو ځي، د نور او رڼا لوري ته هدایت شي، د ظلم او فساد ټغر ټول شي، عدالت او برابري تأمین شي، حق غالب شي او باطل له منځه ولاړ شي. پیغمبر علیه السلام؛ علي رضي الله عنه ته فرمایي: که یو انسان ستا په لاس هدایت شي؛ دا تا ته تر دې ډېر غوره دی چي دا زمکه د سرو زرو وي، ستا په واک کي وي او ته ئې د الله په لار کي وقف کړې!! داسلامي صف او دهغه د مشرتابه په

شخصیت کي باید دا ځانگړتیا او خصوصیت بارز او ځلانده وي او په دې اړه د دوی تلوسه باید د حرص تر پورې لوړه او پیاوړې شي، زعيم ئې باید داسي څوک وي چي د چلو مؤمنو همسفر او همسند گرو په اړه ئې زړه سوی، مینه او پېرزوینه دومره وي لکه د یوه مهربان پلار مینه له خپل صالح اولاد سره، د دوی تربیې او روزني ته باید جدي توجه او اهتمام ولري، د وړو وړو اشتباهاتو په وجه ئې له چلي خوا ونه ر ټي، او د سخت زړو په څېر ورسره چلند ونه کړي، قرآن د پیغمبر علیه السلام په اړه فرمائي:

عَلَيْكُمْ فِي الْغَايَةِ بِمَا كُنْتُمْ فِي الْغَايَةِ

۱۲۸: التوبه: عَلَيْكُمْ فِي الْغَايَةِ بِمَا كُنْتُمْ فِي الْغَايَةِ

یقیناً چي تاسو ته ستاسو له منځه داسي پیغمبر درغی چي پر ده هر هغه څه گران تمامېږي چي تاسو ځوروي، ستاسو پر (هدایت او لارښووني) حریص دئ او د مؤمنانو په اړه ډېر زړه سواند او مهربان. د درد او مسئولیت دغه احساس، د خلکو د هدایت او لارښووني ژوره تلوسه، د مؤمنانو په اړه زړه سوی او مهرباني همغه دروند پېټی جوړ کړی وو چي د پیغمبر علیه السلام پر اوږو ئې داسي دروندوالی کاوو چي نږدې وه د دې اولوالعزم پیغمبر ملا ماته کړي.

همدا راز فرمائي:

عَلَيْكُمْ فِي الْغَايَةِ بِمَا كُنْتُمْ فِي الْغَايَةِ

١٥٩: آل عمران

١٥٩: آل عمران

نو د خپل رب د رحمت په وجه ورته نرم شوې او که ته بدخولی او سخت زړی وی، نو ستا له شا و خوا به خواره شوي وو، نو دوی ته عفو وکړه، بڅښنه ورته وغواړه او په کارونو کې مشوره ورسره کوه، او چي عزم دي وکړ بيا خو په الله توکل وکړه، يقيناً چي الله توکل کوونکي خوښوي.

### ١٠. حساس ضمير

داسي حساس ضمير چي د ظلم، فساد او گناه په ليدو سره وپارېږي، د انحرافاتو په وړاندي ساکت او بې تفاوته پاته کېدا او بې اعتنائي ونشي زغملی، د مظلوم او محروم انسان په ليدو سره ئې زړه سوی او ترحم تحریک شي او د هر محتاج انسان ليدنه په هغه کي د مسؤليت احساس راوپاروي، د مظلوم مرستي ته ئې چمتو کړي او د اړ او محتاج انسان لاس نيوي ته ئې وهڅوي، دا د يوه صالح او مؤمن لارښود بله ځانگړتيا ده چي قرآن ئې زموږ په وړاندي د پيغمبر عليه السلام په شخصيت کي داسي انځوروي:

التوبه: ١٢٨

... ١٢٨: التوبه ...

خه چي تاسو ځوروي پر ده گران تمامېږي،

يعني د هر هغه حالت په ليدو سره متأثر او غمجن کېږي چي خلک



خوړوي او له کړاو سره ئې مخامخ کوي، دا د خان مسئوليت گڼي چي خلک له دې حالته وژغوري. قرآن دغه صفت د موسی علیه السلام په شخصیت کي په دوو مواردو کي داسي انخوړوي:

عَلَيْهِمْ أَتَى اللَّهُ الْمَلَائِكَةَ وَالْجِبْرِيَّتَ إِذْ أَتَى مُوسَى بِأَمْرِهِ إِذْ يَنْصُرُ بِكُلِّ قَوْمٍ مَثَلًا لِّمَنْ كَفَرَ بِهِ وَأَمْثَلُ ذَلِكَ لِقَوْمٍ يُجْرِمُونَ

﴿١٥﴾ وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي كُنَّا نُخَوِّفُ لِقَوْمٍ مُّذِرِينَ بِآيَاتِنَا الَّتِي كُنَّا نُخَوِّفُ لِقَوْمٍ مُّذِرِينَ بِآيَاتِنَا الَّتِي كُنَّا نُخَوِّفُ لِقَوْمٍ مُّذِرِينَ بِآيَاتِنَا

﴿١٥﴾ وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي كُنَّا نُخَوِّفُ لِقَوْمٍ مُّذِرِينَ بِآيَاتِنَا الَّتِي كُنَّا نُخَوِّفُ لِقَوْمٍ مُّذِرِينَ بِآيَاتِنَا

القصص: ١٥

او په داسي حال کي ښار ته ننوت چي استوگن ئې غافل (د شپې يا غرمې په خوب ويده) ول، ناخاپه ئې دوه سړي وليدل چي په خپلو کي په جگړه بوخت دي، دا يو ئې د ده د ډلي او دا بل ئې د ده له دښمنانو څخه، نو هغه چي د ده له ډلي څخه وو د هغه چا په خلاف ئې د مرستي نعره وروکړه چي دښمن ئې وو، نو موسی خپېره ورکړه او په همدې سره ئې د هغه کار پای ته ورساوو (مر ئې کړ)، وئې ويل: دا د شيطان کړنه وه، يقيناً چي هغه څرگند بې لاري کوونکی دښمن دی.

په داسي حال کي چي دغه مهال موسی علیه السلام د شاهي کورنۍ غړی گڼل کېدو، له ځانگړي احترام او عزت نه برخمن وو، خو چي ښار ته ننوځي او دا صحنه گوري چي يو ظالم قبطي پر يوه مظلوم بني اسراييلي تېری کوي، وهي ئې او هغه له ده نه د مرستي غوښتنه کوي، خو موسی علیه السلام خپل اجتماعي مقام ته په پام سره له دې صحنې په بې اعتنائې

نشي تېرېدی، حساس ضمير او قوي عاطفه ئې دې ته نه پرېږدي چې مخ بلي خوا ته واړوي او په بې اعتنائې سره له هغه ځايه تېر شي، عدم مداخله او له مظلوم سره مرسته نه کول د خپل ايمان او غيرت منافي گڼي، وروړاندي کېږي، له مظلومه دفاع کوي، داسې دفاع چې د ظالم قبضي په مرگ پای ته رسي.

قرآن ورپسې هغه صحنه زمور مخي ته ږدي چې موسی عليه السلام له دې پېښې وروسته له مصره تښتي، د مدين په لور خوځي، له څو شپو وړځو مزل وروسته په مدين کي د يوه څا په غاړه شپانه گوري چې راغونډ دي او خپلي رمې خړوبه کوي، ستړی ستومانه دئ، د يوې ونې سيوري ته کښېښي، د يوه ډاډمن پناځي په لټه کي دئ چې د فرعون له تعقيب ه خوندي شي، ناڅاپه ئې سترگي پر دوو نجليو لگېږي چې له شپنو لري، يوې گونښې ته حيراني ولاړي دي او خپله رمه ساتي، د هغوی پرېشاني ئې دې ته اړ کوي چې ورشي او ترې وپوښتي چې د پرېشاني سبب ئې څه دئ او ولي د رمې راوستو ته اړي شوې؟ هغوی ورته وايي: تر څو نور شپانه خپلي رمې خړوبه نه کړي او له دې ځايه ولاړ نشي؛ مور نشو کولی خپلي رمې ته اوبه ورکړو، پلار مو بوډا دئ، بل څوک د رمې د پاللو او پيايلو لپاره نه لرو، موسی عليه السلام د څا خوا ته ځي، له خپلي ټولي ستړيا او ستوماني سره سره په يوازي سر له څا دومره اوبه راباسي چې د هغو دوو پرېشانو نجونو رمه پرې خړوبه شي، بېرته د ونې سيوري ته درومي او خپل رب ته دا دعاء کوي: اې زما ربه! ستا هغو پېرزوينو ته اړ او محتاج يم چې پر ما دي کړې وې؛ او د دعاگانو منونکی رب د هغه دعاء قبلوي او ډاډمن پناځی ورته

برابروي، همدا نجوني خپل پلار ته قصه کوي، هغه ئې ورغواړي او د ده د قصې له اورېدو وروسته ورته وايي: بې غمه اوسه؛ نور نو د ظالمانو له منگولو ژغورل شوی يې.

### ۱۱. فصاحت

فصاحت او د ژبي طلاقت هم د مشرتابه لپاره يو ضروري صفت دئ، فصاحت يوازي يو کمال او هنر نه دئ؛ بلکي د انشراح صدر، فهم او بصيرت، روښانه ذهن او ژور فکر نښه او د انسان د عقيدې او قول تر منځ د تنسيق او يووالي مظهر دئ، څوک چي رغنده او سالم افکار نه لري حتماً به ئې وينا مبهمه او غامضه ومومي، مخاطب ته به تصنعې برېښي، تر اغېز لاندي به ئې نه ځي، د زړه او دماغ دره به ئې نه ورته پرانيستل کېږي.

قرآن د دې ضروري صفت د يوې بېلگي په توگه د موسی عليه السلام دا وينا رااخلي چي پر رسالت د مبعوثېدو په مهال ئې وکړه او وئې ويل: زه د دې منصب او مأموريت لپاره وړ نه يم؛ ځکه فصاحت نه لرم، تر ما هارون (عليه السلام) غوره دئ، ځکه هغه تر ما افصح دئ، قرآن فرمايي:

وَأَمْشَرَكَالَّذِينَ لَهُمُ الْأُمْنَانُ وَالَّذِينَ لَهُمُ الْأَسْبَابُ وَالَّذِينَ لَهُمُ الْبِحَارُ وَالَّذِينَ لَهُمُ الْأَنْهَارُ

وَأَمْشَرَكَالَّذِينَ لَهُمُ الْأُمْنَانُ وَالَّذِينَ لَهُمُ الْأَسْبَابُ وَالَّذِينَ لَهُمُ الْبِحَارُ وَالَّذِينَ لَهُمُ الْأَنْهَارُ

وَأَمْشَرَكَالَّذِينَ لَهُمُ الْأُمْنَانُ وَالَّذِينَ لَهُمُ الْأَسْبَابُ وَالَّذِينَ لَهُمُ الْبِحَارُ وَالَّذِينَ لَهُمُ الْأَنْهَارُ

او هغه مهال چي ستا رب موسی ته غږ کړ چي د دې ظالم قوم لوري ته راشه، د فرعون قوم ته، آیا (د خپل ظلم له بدو پایلو) نه وپږېږي؟، وئې ويل: اې زما ربه! زه وپږېږم چي دروغجن به مي وگڼي، سينه مي تنگېږي، ژبه مي (سمه) نه خوځېږي، نو د هارون لوري ته (دا رسالت) ولېږه، او د دوی پر ما د يوې گناه (الزام) دئ، وپږېږم چي وبه مي وژني.

په دې مبارکو آيتونو کي د مشرتابه څو ضروري صفات په گوته شوي:

الف: د لارښود او مشر د شخصيت او د ده د دعوت او مبارزې په اړه د خلکو اعتماد او باور، موسی عليه السلام په دې دليل ځان د دې مقام لپاره وړ نه بولي چي گمان کوي بني اسرائيل به ئې په دې دليل ونه مني او د ده په اړه به شک وکړي چي دی د فرعون په قصر کي ستر شوی، د زعامت او قيادت شوق او تلوسه ئې له هغه ځايه تر لاسه کړې، د فرعون په قصر کي پاته کېدا دې ته هڅولی چي د قوم مشر او لارښود شي، داسي نه چي دغه انگېرنه د دې باعث شي چي بني اسرائيل د ده بلني او دعوت ته د شک په سترگه وگوري او له ايمان راوړو ډډه وکړي.

ب: هغه سعه صدر او پراخه حوصله چي موسی عليه السلام ئې د زعيم لپاره ضروري گڼي، په خپل زړه او سينه کي نه مومي او له همدې امله ځان د مشرۍ لپاره مناسب نه بولي.

ج: فصاحت او په صراحت او وضاحت سره د خپل زړه خبره کول، دا

د مشرتابه لپاره هغه ضروري صفت دى چې موسى عليه السلام هغه ته په پام سره هارون عليه السلام تر ځان د دې دندي لپاره غوره او وړ بولي.

د: اقتدار ته د رسېدو تلوسه نه درلودل او د لاس ته راوړو هڅه ئې نه کول، د اسلام له نظره قدرت ته د رسېدو هڅه حرامه او ناروا ده، څوک چې امارت ته د رسېدو هڅه وکړي د الله تعالى له تاييد او رعايت نه محرومېږي او الله تعالى ئې خپل نفس ته حواله کوي، د پيغمبر عليه السلام قول او فعل بنسبي چې مسلمانان بايد هغه څوک د امير په توگه غوره نه کړي چې اقتدار ته د رسېدو هڅه کوي، د موسى عليه السلام په پورتنۍ قصې کې هم موږ ته همدا لارښوونه شوې، موسى عليه السلام داسې معرفي شوى چې غوښتل ئې د امارت پېټى د ده پر اوږو بار نشي او د ده پر ځاى هارون عليه السلام ته وسپارل شي.

ه: د مشر او کشر، د امير او رعيت او د داعي او مخاطب تر منځ د اعتماد او افهام او تفهيم فضاء د قيادت لپاره يو بل ضروري شرط دى، قرآن د موسى عليه السلام د قصې په ترڅ کې موږ ته همدا وايي او د موسى عليه السلام د دې وينا په ضمن کې ئې موږ ته بيانوي چې هغه وويل: د قبطني د قتل په وجه زما او د قبطيانو تر منځ د اعتماد او باور فضاء له منځه تللى، د دوى له لوري د قتل تور به د دې باعث شي چې زما بلني ته مثبت ځواب ونه وايي.

کله چې موسى عليه السلام؛ د عجز او ناتوانۍ له اظار سره سره؛ په دې ستري دندي گمارل کېږي او علیم او حکيم رب هغه د دې منصب وړ گڼي، نو الله تعالى ته داسې دعا کوي چې په ضمن کې ئې ټول هغه ضروري

ورتیالوي ترې غواړي چي د قیادت لپاره زیات ضروري دي او موسی علیه السلام ځان ورته اړ او محتاجه گڼلو، فرمایي:

بَرَاءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَكَفَّ اللَّهُ بِهَا وَجْهَهُ لَعَلَّكُمْ يَتَّقُونَ " اِنَّمَا يَتَّبِعُ الْاِنْسَانَ الْاِسْتِغْنَاءَ " اِنَّمَا يَتَّبِعُ الْاِنْسَانَ الْاِسْتِغْنَاءَ " اِنَّمَا يَتَّبِعُ الْاِنْسَانَ الْاِسْتِغْنَاءَ

بَرَاءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَكَفَّ اللَّهُ بِهَا وَجْهَهُ لَعَلَّكُمْ يَتَّقُونَ " اِنَّمَا يَتَّبِعُ الْاِنْسَانَ الْاِسْتِغْنَاءَ " اِنَّمَا يَتَّبِعُ الْاِنْسَانَ الْاِسْتِغْنَاءَ " اِنَّمَا يَتَّبِعُ الْاِنْسَانَ الْاِسْتِغْنَاءَ

بَرَاءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَكَفَّ اللَّهُ بِهَا وَجْهَهُ لَعَلَّكُمْ يَتَّقُونَ " اِنَّمَا يَتَّبِعُ الْاِنْسَانَ الْاِسْتِغْنَاءَ " اِنَّمَا يَتَّبِعُ الْاِنْسَانَ الْاِسْتِغْنَاءَ " اِنَّمَا يَتَّبِعُ الْاِنْسَانَ الْاِسْتِغْنَاءَ

۳۵-۲۵ طه ځایه #ZAV \$T/ MZay7R/ ځایه #•Vik Bt äöRr ځایه #ZVx

وئې ويل: اې زما ربه! سينه مي راته پراخه كړې، كار مي راته آسانه كړې، د ژبي غوتې مي پرانېږې، چي په وينا مي پوه شي، له خپل ټبر نه مي وزير او مرستندوی راته وټاكه، ورور مي هارون، په هغه سره مي مړوند پياوړی كړه او په كار كي ئې راسره شريك كړه، تر څو زياته تسبيح دي ووايو او ډېر دي ياد كړو، يقيناً چي ته مو حال ته ښه ليدونكى (په حال مو ښه خبر) يې.

له دغو آيتونو نه اندازه لگولی شئ چي قرآن د اسلامي ټولني د زعيم او مشر د مواصفاتو په اړه څومره تفصيلي او دقيق بحث كړی، كه دې ته ورته آيتونه او هغه چي په ترڅ كي ئې د غير اسلامي ټولني د زعماءو ځانگړتياوي په كي څېړل شوې راغونډ كړو؛ نو يقيناً چي پرېر او ضخيم كتاب ترې جوړېږي، زموږ دوست همدرد صاحب ته يوازي هغه نه صفات په نظر ورغلي چي شاه ولي الله رحمه الله راغونډ كړي، لومړی ئې (بلوغ) او وروستنی ئې (قریشیت)!!

زه له زړه نه د ښاغلي محمد ايوب همدرد قدر کوم چې د دې رسالې د لیکلو زحمت ئې ایستلی، مطالعه ئې ورته کړې، کتابونه ئې ورته لیدلي او د علماوو نظریات ئې راغونډ کړي، مخصوصاً له دې پلوه چې دا رساله ئې په پښتو لیکلي، نه پوهېږم چې ده به خپلي زده کړي په کوم حای او څنگه تعلیمي مرکز کې کړې وي خو د طالبانو په لیکو کې په پښتو کې څه لیکل د لیکوال د ذاتي استعداد، کمال او زیار نښه گڼل کېږي، دا ځکه چې زموږ د هېواد په کلیوالو مخکنیو مدرسو کې چې چا زده کړې کړې دي نه په پښتو سم لیک لوست کولی شي او نه په فارسي، د عربي په صرفي او نحوي قواعدو به ښه پوهېږي، خو په عربي نه څه لیکلی شي او نه خبري کولی شي، د دغو مدرسو نصاب داسې دی چې پښتو، فارسي، تاریخ او جغرافیه نه په کې لوستل کېږي، د حدیث له کتابونو نه یوازې مشکوٰه لولي او هغه هم د تبرک لپاره، په تفسیرونو کې د جلالین مختصر تفسیر لولي خو د صرف او نحوي د تمرین لپاره او هغه هم د درسونو په پای او لویه دوره کې، بخاري نه لوستل کېږي دا ځکه چې امام بخاري رحمه الله له امام ابوحنیفه رحمه الله سره اختلاف درلود، قاعده بغدادی، صرف، نحو، شرح مآته عامل، خلاصه کیداني، قدوري، کنز، عقاید نسفي، منطق ... د دغو مدرسو عمده او اساسي کتابونه دي، په دې نصاب کې د صرف او نحوې څو ابتدائي کتابونه او د فقهي څو مختصر کتابونه، د یونان د زړې او تاریخ وهلي فلسفې او منطق په څنگ کې لوستل کېږي، هغه فلسفه او منطق چې نه د چا د دنیا په درد خوري او نه د آخرت، خو پدغو مدرسو کې همدا له

موډه لوېدلې فلسفه او منطق تر ټولو نورو مضامينو مهم گڼل کېږي. پيغمبر عليه السلام خو ابو ذر غفاري، بلال حبشي، صهيب رومي او سلمان فارسي ته هم د قرآن درس ورکولو؛ پداسي حال کي چي نه په ليک لوست پوهېدل، نه ئې صرف او نحوه او د يونان فلسفه او منطق لوستلی وو!! خو متأسفانه يو وخت زمونږ په محلي او کليوالو ديني مدرسو کي د قرآن له تدريس سره سخت مخالفت کېدو او هغه عالم ته به ئې د شک په سترگه کتل چي د قرآن تفسير او د احاديثو تدريس به ئې کولو، که به چا په لويه دوره کي د قرآن تدريس جائز گڼلو نو هلته به هم په قرآن کي نحوه لوستل کېده او تر هر څه زيات به په نحوي تحقيق ترکيز کېدو!!

کاش طالبانو د خپل اقتدار په دوران کي يو جامع تعليمي نصاب جوړ کړی وی، مدرسه او مکتب ئې سره مدغم او يو واحد تعليمي نظام ئې رامنځته کړی وی، دا کار دومره ستر او مهم دی چي د طالبانو د دنيا او آخرت لپاره کافي وو، متأسفانه ځيني کسان په دې نه پوهېږي چي دا دوه بېل بېل تعليمي نظامونه د استعمار د وخت پاتې شوني دي او د دښمن له لوري پر مسلمانانو تحميل شوي، د ملا او مکتبي د جنگولو لپاره، د ملا د تحقير او سپکاوي لپاره، د دې لپاره چي له مدرسې نه بايد د جومات داسي امام فارغ شي چي په هر څه کي خلکو ته محتاج وي، د خلکو دراوزو ته په ودرېدو مجبور وي، ډوډی، جامه او معيشت ئې د وظيفو، صدقاتو او خيراتونو له لاري تأمين شي، خو له مکتب نه به والي او وزير وځي، معاش، کور او موټر به دولت ورکوي، د شرعياتو له پوهنځي نه به قاضي وځي او د حقوقو له پوهنځي نه ولسوال او څارنوال، مور غواړو دا حالت



پای ته ورسوو، تر دولسم پوري باید په ټولو زده کوونکو یو عام او مشترک نصاب ولوستی شي، په دې گډ نصاب کې هم باید د دیني علومو کافي برخه وي او هم د ساینسي علومو او د تاریخ، جغرافیې او ضروري ژبو مناسبه او اړینه برخه، له دولسم نه وروسته باید د تخصص دوره پیل شي، چې په دې دورې کې به ځیني د دیني علومو پوهنځیو ته ځي، ځیني طب، انجنیري، زراعت او نورو پوهنځیو ته، د حقوقو په نامه هغه پوهنځی چې غربي حقوق په کې لوستل کېږي، دا باید د شرعیاتو په پوهنځي کې مدغم شي، هلته به غربي حقوق یوازي له اسلامي حقوقو سره د مقارنې لپاره لوستل کېږي.

په دې سره به د ملا او مکتبي تر منځ اختلاف د تل لپاره پای ته ورسېږي، مور غواړو مکتب او مدرسه سره توحید کړو او د هېواد لپاره واحد تعلیمي نظام او واحد تعلیمي نصاب ولرو، داسې چې ډاکټر، انجنیر، والي او څارنوال مو په دین پوه وي او د جومات امام مو په ساینس او ورځني علومو، مکتبي د ملا په اړه ونه وایي چې بې علمه او له دنیا بې خبره دی او ملا د مکتبي په اړه ونه وایي چې بې دینه او ملحد دی. له مکتب او پوهنتون سره حساسیت، له تعلیم او تربیې نه د نجونو محرومول، د مکتب او مدرسې د توحید او د یوه جامع تعلیمي نصاب د جوړولو په ځای پداسې مدرسو او نصاب ټینګار چې نه د طالب آخرت ښه‌رازه کولی شي او نه دنیا، نه د قرآن، حدیث، اسلامي تاریخ، د هېواد تاریخ، لیک او لوست ښودنه په کې کېږي او نه د ورځني ژوند د ضروري علومو زده کړه، ... دا ستر ستر اشتباهات دي چې ځیني پرې اخته دي او عواقبو ته یې متوجه نه دي.

زه په پای کې ټول مخلص مسلمانان، هغه چې د اسلام او مسلمانانو په روان دردناک حالت خورېږي، د اسلام عزت او غلبه او د مسلمانانو سرلوړې غواړي، په آزاد او مستقل افغانستان کې واقعي اسلامي نظام قائلې کېږي او مبارزې اصلي هدف دي؛ دې ته رابلې چې یو بل ته د ورورۍ لاس ورکړي، په ګډه د دښمنانو مقابله وکړي، د راتلونکې اسلامي نظام د څرنګوالي په اړه په خپلو کې توافق وکړي، دا ژمنه وکړي چې هغه مسلمان امیر به مني او په اخلاص سره به بیعت ورسره کوي چې د افغان ولس اکثریت یې د امارت لپاره اهل ګڼي، اقتدار ته د رسېدو لپاره به د مسلمان په ضد وسله نه کاروي، د امارت لپاره به یوازې یوه لار شرعي او جائز ګڼي چې هغه د مسلمانانو له لوري څرګند او بلاکراه بیعت دي، له نورو لارو به قدرت ته د رسېدو هڅه نه کوي، داسې حالت به راولي او داسې افغانستان به راتلونکې نسل ته په میراث پرېږدي چې په هغه کې به اقتدار د ولس امانت ګڼل کېږي، واکمنان به د شریعت تابع او د خلکو په خدمت کې وي، اقتدار به نه د چا منصوصي حق ګڼل کېږي او نه موروثي حق، هیڅ واکمن به نشي کولی چې مطلق العنان دیکتاتور ترې جوړ شي، له ولس سره داسې معامله وکړي لکه له خپلو غلامانو او اسیرانو سره او په بیت المال کې هر راز تصرف د ځان مسلم حق وګڼي، داسې نظام چې په هغه کې د اقتدار لاس ته راوړو لپاره نه یوه مرمی وویشتل شي او نه یوه قطره وینه توی شي.

مورې ټولو مجاهدینو ته وایو چې سخته او اوږده جګړه په مخکې لرو، د نړۍ ټول کفري ځواکونه زموږ په ضد متحد شوي، منافقین او روافض یې

هم په خوا کي ودرېدلي، د اسلامي نړۍ منافق او مفسد حکام ئې هم ملگرتيا کوي، سفر اوږد وگنئ او له لوړو ژورو ډک، يوازي د الله تعالی په فضل او پېرزوينه او په خپلو کي د يووالي په صورت کي دا اوږد سفر پلي کولی او سرمنزل ته رسېدلی شو، مه پرېږدئ چي مخکنۍ ترخې تجربې تکرار شي، د غلطو سياستونو او ناسمو دريځونو په وجه مسلمانان په خپلو کي ښکېل شي او يو د بل په ضد له کافر نه مرستي غوښتو ته حان اړ وگنې او همغه څه وشي چي نن ئې په خپل هېواد او د نړۍ په ډېرو نورو اسلامي هېوادو کي په خپلو سترگو گورو!! الهي له دې حالته تا ته پناه درولوروا!

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

**Get more e-books from [www.ketabton.com](http://www.ketabton.com)  
Ketabton.com: The Digital Library**